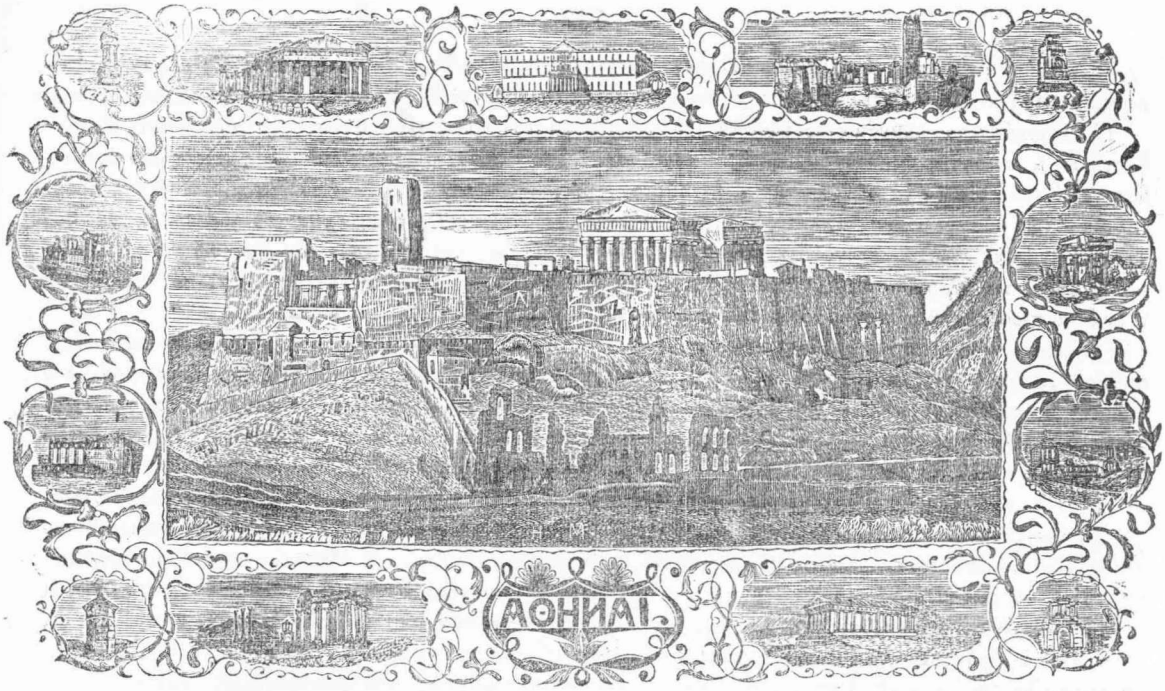

Η ΕΥΤΕΡΠΗ.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΜΕ

Φυλλάδ. 47. **ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.** *Τόμος Β'.*

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗΝ 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1849.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Ὅσοι τῶν ΚΚ. συνδρομητῶν μας ἀνανεώσωσι τὴν συνδρομήν των εἰς τε τὴν Εὐτέρπην καὶ τὸ Παράρτημα καὶ προπληρώσωσιν αὐτὴν, θέλουσι λάβει παρὰ τῆς Διευθύνσεως ΔΩΡΕΑΝ τοὺς δύω τελευταίους τόμους τοῦ Πικουΐλου Ἀλλίαγα, συνισταμένους εἰς 10 περίπου τυπογραφικὰ φύλλα. Ἡ προπληρωμὴ τῆς συνδρομῆς εἶναι ὁ ἀνυπέρβλητος ὅρος τῆς ΔΩΡΕΑΝ ἀποστολῆς ταύτης τῶν τελευταίων φύλλων τοῦ ὡραίου μυθιστορήματος ὁ Πικουΐλος Ἀλλίαγας.

ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδιον 46.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

Α'.

Ἡ Ἰωάννα εὑρίσκετο πάντοτε ὑπὸ αὐστηρὰν κράτησιν, καὶ δὲν ἐσυγχωρεῖτο εἰς αὐτὴν μήτε νὰ συνδιαλέγεται μήτε ἀλληλογραφίαν νὰ ἔχῃ μὲ τὸν σύζυγόν της. Ὁ παντελὴς οὗτος χωρισμὸς κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν ἐβασάνιζεν ἀκαταπαύστως· ἀλλ' ἀκολούθως τὸν ὑπέφερεν ἀγογγύστως, ἀφοῦ ἔμαθεν ἀπὸ τὸν δεσμοφύλακα, ὅτι τις ἐδείκνυε πρὸς αὐτὴν σέβας καὶ ζῆλον πιστοτάτου ὑπηρέτου, ὅτι ὁ Δώδλεῦ ἐφέρετο μὲ μεγίστην ὑπομονὴν καὶ σταθερότητα. Ἐπειδὴ δὲν τῆς ἔμενε κἀμμία ἐλπὶς συγχωρήσεως, ἡ δυστυχὴς Ἰωάννα ἄλλην φροντίδα πλέον δὲν εἶχεν, εἰμὴ πῶς νὰ προετοιμάζεται εἰς τὸν θάνατον, εἴτε διὰ τῆς προσευχῆς, εἴτε διὰ τῆς μελέτης καὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ εὐσεβῶν ἀναγνώσεων. Ἀνεπαισθήτως, τὸ εὐγενές της μέτωπον ἀπέβαλε τὸν τύπον τῆς μελαγχολίας, καὶ ἔλαβεν ἔκφρασιν ὅλως νέαν,

ἔχουσάν τι ὑπεράνθρωπον, ἀγγελικόν, αἰθέριον· ποτὲ ἡ ὡραία Ἰωάννα δὲν ὑπῆρξεν ἄλλοτε τόσον ὡραία.

Τὴν ἐπεσκέπτετο συχνάκις ὁ πνευματικὸς τῆς βασιλίσσης, ὁ δόκτωρ Φεκκενχὰμ, ὅστις πᾶν μέσον μετεχειρίζετο εἰς τὸ νὰ τὴν πείσῃ ν' ἀρνηθῇ τὴν πίστιν τῶν εὐαγγελικῶν· ἀλλ' εἰς μάτην. Ὅταν τῆς ἔλεγεν ὅτι, τοὐλάχιστον, διὰ τούτου θὰ εἴλκυε βεβαίως τὴν εὔνοιαν τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος, ἡ Ἰωάννα περιωρίζετο ν' ἀποκρίνεται ξηρῶς ὅτι δὲν τὴν ἐσύμφερε ν' ἀγοράσῃ τὴν εὔνοιαν ταύτην μὲ τὴν αἰωνίαν σωτηρίαν της, καὶ ὅτι ἡ μόνη χάρις τὴν ὁποίαν εἰς τὸ ἑξῆς ἐπεθύμει, ἦτον νὰ τὴν συγχωρήσουν νὰ τελειώσῃ ἐν εἰρήνῃ τὰς ὀλίγας ἡμέρας ὅσας τῆς εἶχαν ἀκόμη ἀφήσει.

— Ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ δουκὸς τοῦ Νορθουμπερλάνδ, τῆς εἶπε μίαν τῶν ἡμερῶν, δὲν δυσκολεύονται τόσον καθὼς σὺ, κυρία μου, νὰ μιμηθοῦν τὸ παράδειγμά του.

— Τί ἐννοεῖς λέγων τοῦτο;

— Ὅτι ὁ λόρδος Γυιλφὸρδ Δώδλεῦ ἀπεφάσισε νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν ρωμαϊκὴν θρησκείαν ὡς ὁ πατήρ του.

— Φρικτὴ θὰ ἦτον ἡ εἴδησις αὕτη δι' ἐμέ· ἀλλὰ δὲν πιστεύω τίποτε.

— Εἶναι ἀληθὴς, σὲ βεβαιόνω μεθ' ὅρκου, κυρία μου.

— Τότε, ὁ Θεὸς ἀς τὸν συγχωρήσῃ!... Ἐπρόκρινα ὅμως καλήτερα νὰ ἔλθῃς νὰ μοῦ εἰπῇς· «Ὁ δήμιος σὲ περιμένει»· ἢ ἀκόμη· «Τὴνὥραν ταύτην, ὁ λόρδος Δώδλεῦ ἀναβαίνει τὴν κλίμακα τῆς καταδίκης...» Ἀλλοίμονον! ἀλλοίμονον! ἤλπιζα ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἑνωθῶμεν ἐκεῖ ἐπάνω.... Ἀλλ' αὐτὸς τώρα ἤνοιξε μεταξὺ τῶν δύω μας χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον.

— Ἀ! ἀπὸ σὲ μᾶλλον ἐξαρτᾶται, κόρη μου, τὸ νὰ ἑνωθῆτε τῷ ὄντι διαπαντὸς, καὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ εἰς τὸν ἄλλον.

— Εἰς τὸν κόσμον τοῦτον; Πρέπει λοιπὸν, διὰ τῶν λόγων σου αὐτῶν, νὰ ἐννοήσω ὅτι τοῦ ἐχαρίσθη ἡ ζωὴ εἰς ἀμοιβὴν τῆς ἐξωμοσίας του;

— Δὲν εἶπα τοῦτο, διότι ἀπὸ σὲ καὶ μόνην ἐξαρτᾶται ἡ χάρις του.

— Ἀπ' ἐμέ; Θεέ με πανάγαθε!

— Ἀπὸ σὲ, κόρη μου. Ὅσον ἂν ἦναι γλυκεῖα καὶ εὐάρεστος εἰς τὴν βασίλισσάν μας ἡ ἰδέα ὅτι ἐκέρδησεν εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν ἄνδα τοιοῦτον ὡς τὸν λόρδον Γυιλφὸρδ Δώδλεῦ, ὅσον ἂν ἦναι πολύτιμος δι' αὐτὴν ἡ ἐπιστροφή του, μόνη δὲν ἀρκεῖ...

— Τί ἀπαιτεῖται περισσότερον;

— Ἡ ἐδική σου, κόρη μου. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ὑπόσχεται...

— Ἠμπορεῖ νὰ ὑποσχεθῇ· ποτὲ ὅμως δὲν θὰ διασθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ· ποτὲ δὲ θ' ἀρνηθῶ τὴν πίστιν μου, οὔτε καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ σώσω τὴν ζωὴν τοῦ συζύγου μου. Θὰ ἐθυσίαζα εὐχαρίστως τὴν ζωήν μου ὥστε νὰ τὸν ἐπαναφέρω εἰς τὴν ὁδὸν ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸν ἀπεμάκρυναν· νὰ ὑποταχθῶ ὅμως εἰς τὴν Ρώμην, εἰς τὰς βδελυρίας της!... ποτὲ μὴ τὸ ἐλπίσετε!

— Ἂν περὶ καλοῦ πράγματος ἐπρόκειτο, σταθερότης τοιαύτη θὰ μ' ἐκίνει βεβαίως εἰς μέγαν θαυμασμόν· ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται περὶ πλάνης, εἰς οἶκτον, κόρη μου, μὲ κινεῖ. Βαθυτάτην αἰσθάνομαι θλῖψιν, βλέπων πόσον δυσχερῶς ἐπλανήθη νοῦς τόσον ὀξυδερκὴς, καὶ πόσον ἐμιάνθη ἀπὸ τὴν αἵρεσιν ψυχὴ τόσον καθαρά. Νίκην ἔνδοξον θὰ τὸ νομίσω κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ σκότους ἂν δυνηθῶ νὰ σώσω τὴν ψυχὴν ταύτην ἀπὸ τὸν ὄλεθρον, καὶ τὰ πάντα θὰ ἐπιχειρήσω ὥστε νὰ ἐπιτύχω.

— Εἰς μάτην θὰ κοπιάσῃς· καὶ, ἂν ἕως τώρα, εἰς παροιμοίαν περίστασιν, ἐκράτησα τὸν θυμόν μου, προῆλθε τοῦτο διότι, αἰσθανομένη τὴν πεποίθησίν μου ἀδιάσειστον, ἐνόμισα ὅτι ἤρμοζεν εἰς ἐμὲ νὰ δείξω ὑπομονήν· ἀλλ' ὅταν βλέπω πόσον κακὸν αἱ τοιαῦται ἐπίμονοι προτροπαὶ ἐπροξένησαν εἰς ἄλλους, εἶναι ἀδύνατον εἰς ἐμὲ νὰ κρύψω περισσότερον τὴν ἀγανάκτησίν μου. Ἡ θρησκεία σας εἶναι θρησκεία εἰδωλολατρείας, θρησκεία ὀλεθριωτάτη, θεμελιωμένη εἰς τὰς παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, θρησκεία περιοριστικὴ τῆς ἀξίας καὶ τῆς χάριτος τοῦ Σωτῆρός μας, καὶ εἰσάγουσα πομπώδεις φενακισμοὺς ἀντὶ τῶν ἁπλῶν τῆς προσευχῆς ἔργων. Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη δὲν μὲ ἀφίνει βέβαια νὰ πιστεύσω ὅτι οἱ εἰλικρινεῖς ὀπαδοί της δὲν θὰ σωθοῦν· ἀλλ' εἶμαι ἐντελῶς πεπεισμένη ὅτι, ἀφοῦ ἅπαξ οἱ ὀφθαλμοί μας ἠνοίχθησαν εἰς τὸ ἄνωθεν ἐρχόμενον ἀληθινὸν φῶς, δὲν ἠμποροῦμεν πλέον νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν θρησκείαν ταύτην, δὲν ἠμποροῦμεν πλέον νὰ σωθῶμεν δι' αὐτῆς....

— Ἐπειδὴ εἶσαι τόσον ἰσχυρογνώμων, κόρη μου, ἂς συζητήσωμεν τὸ θέμα τοῦτο ἄρθρον κατ' ἄρθρον, δόγμα κατὰ δόγμα, καὶ ἐλπίζω νὰ σοῦ ἀποδείξω τὰ λάθη σου· Μὴ φοβῆσαι μή με κουράσῃς· καλήτερα δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐξοδεύσω τὸν καιρόν μου.

— Μὲ συγχωρεῖς ἂν σοῦ ἀποκριθῶ ὅτι ἠμπορῶ ἐγὼ νὰ ἐξοδεύσω τὸν ἐδικόν μου καλήτερα. Βέβαια, δὲν θ' ἀπέφευγα τὴν συζήτησιν ταύτην ἂν ἤξευρα ὅτι ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τίποτε· ἀλλὰ, κατὰ δυστυχίαν, εἶναι εἰς μάτην...

— Ἡ ἄρνησίς σου, κόρη μου, ὁμοιάζει σιωπηλὴν ὁμολογίαν τῆς ἀσθενείας τῶν λόγων σου.

— Ἑρμήνευσέ την ὅπως νομίσῃς καλήτερα· αἱ στιγμαὶ ὅσαι μοῦ μένουν εἶναι εἰς ἄκρον πολύτιμοι.

— Δός μου τοὐλάχιστον τὴν ἄδειαν, πρὶν ἀναχωρήσω, κυρία μου, νὰ ἐκπληρώσω παραγγελίαν τὴν ὁποίαν μ' ἐπεφόρτισε διὰ σὲ ὁ λόρδος Γυιλφὸρδ Δώδλεῦ.

— Ἀ! λέγε, λέγε, τί θέλει ἀπ' ἐμέ;... Τὸ ἐρωτῶ, ἀλλοίμονον! καὶ φοβοῦμαι σχεδὸν νὰ τὸ μάθω.

— Σ' ἐξορκίζει νὰ μὴ θελήσῃς νὰ γείνῃς δήμιός του.

— Δήμιός του! ἐγὼ, δήμιος τοῦ συζύγου μου!... ὤ! ὄχι, ὄχι, ποτέ! ἀνέκραξε χύνουσα ποταμηδὸν δάκρυα.

— Μάθε λοιπὸν ὅτι θὰ γείνῃς διὰ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης σου.

— Διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, παῦσε, μὴ μὲ βασανίζῃς! Τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἀπειράκις ἠμπορῶ νὰ θυσιάσω τὴν ζωήν μου διὰ τὸν Δώδλεῦ·

ἀλλὰ δὲν μοῦ εἶναι συγχωρημένον νὰ σώσω τὴν ἐδικήν του ὑπὸ τὸν ἐπιβαλλόμενον εἰς ἐμὲ ὅρον... Εἰπέ του ὅτι θὰ προσευχηθῶ ὑπὲρ αὐτοῦ νυχθημερόν... Ὤ! εἰπέ του πρὸ πάντων ὅτι ἡ ἐξωμοσία του μὲ κατέθλιψεν, εἰπέ του ὅτι ἡ ἐξωμοσία του εἶναι εἰς ἐμὲ σκληροτέρα τῆς σφαγῆς ἥτις μὲ περιμένει.

— Θὰ τοῦ εἰπῶ ὅτι σὲ ἀφῆκα εἰς τὴν αὐτὴν ἰσχυρογνωμοσύνην, εἰς τὴν ὁποίαν σὲ εἶχα εὑρεῖ, κωφὴν εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀληθείας, ἀπρόσιτον εἰς τὰ αἰσθήματα τῆς φύσεως, ἀπανθρακωμένην ἀπὸ τὴν αἵρεσιν... Κόρη μου, δὲν ἀγαπᾷς τὸν σύζυγόν σου.

— Δὲν τὸν ἀγαπῶ!... Πλὴν πρὸς τί τόσοι λόγοι; Δὲν θὰ κερδήσῃς τίποτε ἀπ' ἐμέ. Ἀλλοίμονον! Θεωροῦσα τὸν θάνατον ὡς βεβαίαν ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς ἐκλογῆς μου, ἤλπιζα ν' ἀποθάνω ἀταράχως· ἡ ἐλπὶς αὐτὴ δὲν ὑπάρχει πλέον!... Καὶ σὺ, χωρὶς νὰ εὐχαριστηθῇς ὅτι ἔφθειρες τὴν ψυχήν του, τολμᾷς ν' ἀποδώσῃς εἰς ἐμὲ τὴν μέλλουσαν φθορὰν τοῦ σώματός του!... Ἀλλὰ σὺ, ἄθλιε, σὺ μόνος εἶσαι ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ δήμιος!

— Οὕτω λοιπὸν, ἔχεις σαθερὰν ἀπόφασιν ν' ἀποκρούσῃς τὰς εὐχάς του!

— Σταθερωτάτην.

— Τὸ αἷμά του λοιπὸν ἀς πέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου!

Καὶ, ταῦτα εἰπὼν, ἔφυγε μαινόμενος· ἡ δὲ Ἰωάννα, ἀδυνατοῦσα ν' ἀνθέξῃ εἰς τοιαύτην βιαίαν ταραχὴν, ἔπεσε χαμαὶ ἀναίσθητος.

Β'.

Ὁ Γάρδινερ, μαθὼν τὰ συμβάντα μεταξὺ τῆς Ἰωάννας καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῆς βασιλίσσης, καὶ ἐλπίζων (ἂν καὶ ἤκουσε τοσαῦτα περὶ τῆς σοφίας καὶ τοῦ ζήλου τῆς ἐνδόξου ὑποδίκου) ν' ἀπολαύσῃ εὔκολον κατ' αὐτῆς νίκην, τῆς ἐμήνυσεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ συνδιαλεχθῇ τακτικῶς μετ' αὐτῆς, καὶ, θέλων νὰ μὴν εὑρῇ ἀντίσασιν, ὡς ὁ Φεκκενχὰμ, ὑπεσχέθη, εἰς θετικώτατον τρόπον, νὰ ἐνεργήσῃ τὰ πάντα παρόντος τοῦ λόρδου Γυιλφὸρδ Δώδλεῦ. Ὅ,τι προεῖδεν ὁ ἐπίσκοπος-ἀρχιγραμματεὺς, συνέβη· ἐλπίζουσα νὰ ἴδῃ τὸν σύζυγόν της, ἡ Ἰωάννα ἐδέχθη τὴν πρότασιν, καὶ ἐσυμφώνησαν ὥστε ἡ συνέντευξις νὰ γείνῃ τὴν ἐπαύριον, εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

Καὶ ἔφεραν τῷ ὄντι, περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, τὴν Ἰωάνναν εἰς τὸ ῥηθὲν παρεκκλήσιον. Μόλις ἐμβῆκεν, εἶδε τὸν Δώδλεῦ γονυπετοῦντα ἐφ' ἑνὸς τῶν τάφων. Ἀμέσως ἔπεσεν ἐπάνω του, ἐκπέμπουσα κραυγὴν χαρᾶς, ἥτις τὸν ἔκαμε νὰ ὑψώσῃ τὴν κεφαλήν, καὶ οἱ δύω σύζυγοι ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους. Μετὰ πολλοὺς περιπαθεῖς ἀσπασμοὺς, ὁ Δώδλεῦ ἔδειξε σιωπηλῶς διὰ τῆς χειρὸς τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ ἡ Ἰωάννα ἀνέγνωσε φρίττουσα τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν·

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΩΔΛΕΥ, ΔΟΥΞ ΤΟΥ ΝΟΡΘΟΥΜΠΕΡΛΑΝΔ,
ΚΑΡΑΤΟΜΗΘΕΙΣ ΤΗΝ 22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1553.

Ἔπειτα τῆς εἶπεν·

— Ἰδοὺ τὸ θῦμα.

Καὶ, δακτυλοδεικτῶν ἄνθρωπόν τινα, παρατηροῦντα αὐτοὺς ὀλίγα βήματα μακρόθεν, μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας εἰς τὸ στῆθος, ἐπρόσθεσεν·

— Ἰδοὺ ὁ δήμιος.

Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἦτον ὁ Σίμων Ρενὰρ, ὅστις, μὲ τόνον τραχὺν, ἀνέκραξε·

— Καὶ ὁ *δήμιος* σὲ βεβαιόνει, κυρία μου, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ πηγαίνῃς νὰ εὕρῃς τὸ *θῦμα*, ἂν *ἐντὸς ὀλίγου* δὲν συνδιαλλαχθῇς μὲ τὴν ἁγίαν μας καθολικὴν, ἀποστολικὴν καὶ ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ Ἰωάννα ἀπεκρίθη μόνον διὰ βλέμματος βαθείας ἀγανακτήσεως, μετριαζομένης ἀπὸ βαθεῖαν περιφρόνησιν, καὶ ἐπλησίασε πρὸς τὸν Γάρδινερ, ὅστις τὴν ἐπερίμενε καθήμενος μεταξὺ τοῦ Βόννερ καὶ τοῦ Φεκκενχὰμ.

— Καλῶς ὥρισες, κόρη μου, εἶπεν ὁ πρῶτος. Μᾶς πλησιάζεις διαμαρτυρομένη· ἐλπίζω ὅμως ὅτι θὰ μᾶς ἀφήσῃς καθολική.

— Ἔρχομαι νὰ νικήσω, καὶ ὄχι νὰ νικηθῶ, ἀπεκρίθη μὲ σταθερὰν φωνὴν ἡ Ἰωάννα· ἔχουσα δὲ στερεὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ σᾶς κάμω κἀμμίαν παραχώρησιν, δὲν περιμένω καὶ ἀπὸ σᾶς κἀμμίαν.

— Κάμε ὅπως νομίσῃς, κυρία μου, εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος... Πρὸς σὲ ὅμως, τέκνον μου, ἠκολούθησεν ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν λόρδον Γυιλφὸρδ, ἠμπορῶ νὰ λαλήσω ἄλλην γλῶσσαν· ἠμπορῶ νὰ σὲ δεχθῶ καθὼς ἔγεινε δεκτὸς ὁ ἄσωτος υἱός, καὶ νὰ σὲ συγχαρῶ ὅτι ἀπέκτησες πάλιν τὴν ἀγάπην τοῦ οὐρανίου πατρός σου... Παρεκτὸς τούτου, πείθομαι ὅτι ἡ εὐγενὴς σύζυγός σου δὲν θὰ θελήσῃ ποτὲ νὰ γείνῃ αἰτία τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς βασιλικῆς εὐσπλαγχνίας ἀπὸ τὴν κεφαλήν σου.

— Μυλόρδε, ἀπεκρίθη ἐντόνως ἡ Ἰωάννα, ἂν ἐγὼ ἦμαι ἔνοχος καὶ ὁ σύζυγός μου ἦναι ἀθῶος, ἡ βασίλισσα θὰ πράξῃ φρόνιμον ἔργον μὴ τιμωροῦσα τὸν ἀθῶον μετὰ τοῦ ἐνόχου... Καὶ σὺ, ἀγαπητέ μου Δώδλεῦ, ἠκολούθησε λαμβάνουσα τὴν χεῖρά του καὶ ἀτενίζουσα ἐπ' αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων, ἄκουσε τὴν παράκλησίν μου, τὴν τελευταίαν τῶν παρακλήσεών μου...

— Δὲν θὰ συγχωρήσω, κυρία μου, τὴν τοιαύτην ἐπέμβασιν ἐκ μέρους σου· χρεωσῶ νὰ κάμω χρῆσιν τῆς ἐξουσίας μου, καὶ νὰ μὴν ἀφήσω ν' ἀποπειραθῇς νὰ κλονήσῃς τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν τοῦ μυλόρδου.

— Τοῦτο μόνον τοῦ ζητῶ, ἀπεκρίθη μὲ γλυκυτάτην φωνὴν ἡ Ἰωάννα, πρὸ τοῦ ν' ἀρνηθῇ ὁριστικῶς τὴν πίστιν του, ν' ἀκροασθῇ μὲ προσοχὴν τὴν μέλλουσαν ν' ἀρχίσῃ συζήτησιν.

— Πολὺ καλά! συγκατανεύω, κόρη μου· διότι, βέβαιος ὢν ὅτι θὰ σὲ πείσω, δὲν ἀμφιβάλλω ποσῶς ὅτι, μετὰ τὸ τέλος τῆς συζητήσεως, θὰ γείνῃς τόσον εὐνοϊκὴ εἰς τὴν ἐξωμοσίαν του, ὅσον εἶσαι τὴν στιγμὴν ταύτην ἐναντία.

— Α! ἤθελα ὥστε, μετ' αὐτοῦ, νὰ μᾶς ἤκουε, μυλόρδε, ὅλη ἡ χριστιανοσύνη. Ὅσον ἀδύνατος ἠσθανόμην κατὰ τῶν νομίμων ἀξιώσεων τῆς Μαρίας, τόσον αἰσθάνομαι δυνατὴ κατὰ τῶν ἐσφαλμένων σας ἀξιώσεων. Ὄπισθεν τῆς ἀσπίδος ταύτης, ἐπρόσθεσεν (ἔθεσε δὲ, ταῦτα λέγουσα, τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς Ἁγίας

Γραφῆς, τὴν ὁποίαν μεθ' ἑαυτῆς εἶχε φέρει), εἶμαι ἄτρωτος.

Αἴφνης δὲ, τὸ ἀτρόμητον βλέμμα της ἀπήντησεν, ὄπισθεν τοῦ θρονίου τοῦ ἀρχιγραμματέως, τὸ δυσμενές βλέμμα τοῦ Σίμωνος Ρενάρ.

— Μυλόρδε, εἶπε πρὸς τὸν Γάρδινερ, ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου τούτου μὲ ταράττει· καὶ σὲ παρακαλῶ, ἂν δὲν ἔχῃς πολλὴν εἰς τοῦτο ἐναντιότητα, νὰ τὸν προσκαλέσῃς ν' ἀναχωρήσῃ.

Ὁ ἐπίσκοπος δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ εἰσακούσῃ τὴν ἐπιθυμίαν της, καὶ ὁ πρέσβυς ἀπεμακρύνθη· ἀλλὰ, κρυφθεὶς ὄπισθεν ἑνὸς τῶν στύλων, ἔμεινεν ἀκροατὴς ἀόρατος τῆς συνδιαλέξεως.

Ἡ Ἰωάννα ἐγονάτισε καὶ προσηυχήθη συντόμως· ἀνεγερθεῖσα δὲ ταχέως, εἶπε μὲ τόνον προκλητικόν·

— Εἶμαι ἑτοίμη, μυλόρδε· ἄρχισε τὴν προσβολὴν, καὶ μὴ φεισθῇς τῆς ἀδυναμίας μου.

Τότε οἱ τρεῖς σοφοὶ θεολόγοι ἤρχισαν νὰ ἐκτοξεύουν κατ' αὐτῆς τὰ λεπτότατα τῶν σοφισμάτων τῆς δυσχερεστάτης σχολαστικῆς. Ἀλλ' οἱ ἑνωμένοι ἀγῶνές των κατεβλήθησαν ἔμπροσθεν τῶν εὐρυτάτων καὶ βαθυτάτων της γνώσεων, ἔμπροσθεν τῆς φοβερᾶς δυνάμεως τῶν ἰσχυρῶν συλλογισμῶν της. Ἐνικήθησαν πληρέστατα καθ' ὅλα, καὶ ἔμειναν ἱκανὰς στιγμὰς ἄφωνοι, ὡς καταπεπληγμένοι ἀπὸ τὰς τραχείας τοῦ τρομεροῦ τούτου ἀντιπάλου προσβολάς. Τέλος πάντων, ὁ Γάρδινερ, προσπαθῶν νὰ κρύψῃ τὴν ἀνικανότητα τῆς λογικῆς του ὑπὸ τὴν γοητείαν τῆς εὐγλωττίας του, ἀπεύθυνε πρὸς αὐτὴν δελεαστικὴν προσφώνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἰωάννα ἀπήντησε δι' ὁμιλίας θερμοτέρας ἀκόμη, ἥτις ἐτελείωσεν ὡς ἑξῆς·

— Μυλόρδε, ἔζησα μέχρι τοῦδε εἰς τὴν εὐαγγελικὴν πίστιν, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν πίστιν θ' ἀποθάνω. Κατὰ τὰς δυσχερεῖς ταύτας ἡμέρας, καθ' ἃς ἡ θρησκεία σας θριαμβεύει, ἴσως εἶναι ἀναγκαῖον ἡ ἐδική μας νὰ ἔχῃ μάρτυρας, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς εἰλικρινείας μας· καὶ δόξαν μου λογίζομαι νὰ συναριθμηθῶ μετ' αὐτῶν, εὐτυχὴς διὰ τὴν ἰδέαν ὅτι, εἰς τὰς μελλούσας γενεὰς, ἡ σταθερότης μου θὰ ὠφελήσῃ τὴν εὐαγγελικὴν θρησκείαν. Ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι ὁ ἀσάλευτος λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐθεμελιώθη ἡ οἰκοδομὴ τῆς πίστεώς μας, ἥτις θὰ ὑπάρχῃ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἐνῷ ἡ ἐδική σας, θεμελιωθεῖσα ἐπὶ τῆς ἄμμου, θὰ ἦναι πρὸ αἰώνων διεσκορπισμένη εἰς τοὺς ἀνέμους. Ἀπὸ τὴν ἱερὰν ταύτην βίβλον ἐξήχθησαν ὅλα μου τὰ δόγματα· μεταξὺ τοῦ Πλάστου μου καὶ ἐμοῦ, δὲν θέλω μεσίτην ἄλλον παρὰ τὴν ἱερὰν ταύτην βίβλον.

Ἐπρόφερε δὲ τοὺς λόγους τούτους μὲ τοσαύτην διάπυρον ἔμφασιν, μὲ τοιοῦτον θεόπνευστον τόνον, ὥστε οἱ περιεστῶτες ὅλοι, ἐκπλαγέντες ἐκπληξιν παράδοξον, τὴν ἐκύτταζαν ἐκστατικοὶ καὶ ἄφωνοι. Καὶ αὐτὸς ὁ Σίμων Ρενάρ, ὅστις, κρυπτόμενος ὄπισθεν τοῦ στύλου του, παρίστανε τὴν καταπληκτικὴν εἰκόνα τοῦ δαίμονος τοῦ κακοῦ, καὶ ὁ Σίμων Ρενὰρ αὐτὸς ἐφαίνετο ἐπίσης ζηλὸς καὶ ἄλαλος.

Μετά τινας στιγμὰς σιωπῆς, σημείου μεγίστης ἀμηχανίας καὶ πικροτάτου ἐξευτελισμοῦ, ὁ ἀρχιγραμματεὺς εἶπεν·

— Ἡ συνεδρίασις διαλύεται. Ἐπαναφέρετε εἰς τὴν φυλακήν της τὴν λέδην Ἰωάνναν Δώδλεϋ.

— Ὁμολογεῖς λοιπὸν τὴν ἧττάν σου, μυλόρδε; τὸν ἠρώτησε μὲ ἀκτινοβόλον βλέμμα.

— Ὁμολογῶ, ἀπεκρίθη, τὴν ἀδυναμίαν μου κατὰ τῆς ἀξιοθρηνήτου ἰσχυρογνωμοσύνης σου.

— Ἰωάννα, ἀνέκραξεν ὁ Γυιλφὸρδ πίπτων εἰς τοὺς πόδας τῆς συζύγου του, ἐνίκησες καὶ σοῦ ζητῶ συγχώρησιν. Ποτὲ δὲν θ' ἀρνηθῶ θρησκείαν, τῆς ὁποίας σὺ εἶσαι ἡ τιμὴ καὶ τὸ καύχημα!

— Ἀ! ἰδοὺ ἀληθὴς, ἰδοὺ γλυκυτάτη νίκη! ἀνέκραξε καὶ ἡ Ἰωάννα.

Καὶ, ἀφοῦ τὸν ἀνήγειρε καὶ τὸν ἔσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας της·

— Μυλόρδε, εἶπε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, τώρα στεῖλέ με εἰς τὴν καταδίκην ὅταν θέλῃς· ὁ θάνατος δὲν ἔχει πλέον τίποτε φρικτὸν δι' ἐμέ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

Α'.

Ποτὲ δὲν ἦτον τόσον μεγάλη ἡ πρὸς τὸν Κουρτεναὶ τῆς βασιλίσσης εὔνοια, ὅσον μετὰ τὴν συμφιλίωσιν αὐτῶν. Ἔλεγες ὅτι, ἔντρομος ἀκόμη οὖσα εἰς τὴν ἰδέαν μόνην ὅτι ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ θυσιάσῃ τὸν ἔρωτά της εἰς τὴν προσωπικήν της ἀξιοπρέπειαν, ἡ Μαρία δὲν ἤθελε ποσῶς νὰ χωρισθῇ τὸν ἐραστήν της, ἤθελε νὰ ἐπαγρυπνῇ ὅλα του τὰ κινήματα, διότι ἐροβεῖτο μήπως εὑρεθῇ ταχέως εἰς παρομοίαν ἀνάγκην, ἂν τὸν ἐσυγχώρει ν' ἀπομακρυνθῇ καὶ μίαν καὶ σιγμὴν ἀπὸ τὰ βλέμματά της.

Ἀλλ' ἡ Ἐλισάβετ, ἐκλαμβάνουσα ὡς ἐπιμονὴν τοῦ Κουρτεναὶ πρὸς τὴν Μαρίαν τὴν ἐπιμονὴν τῆς Μαρίας πρὸς τὸν Κουρτεναὶ, ἐπίστευσεν ὅτι ὁ κόμης, κυριευθεὶς ἀπὸ φιλοδοξίαν, ἀπεφάσισεν ὁριστικῶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀντίζηλον αὐτῆς· καὶ ἐλυπεῖτο μὲν κατάκαρδα, ἀπεφάσισε δὲ νὰ κρύψῃ τὸν πόνον της, καὶ ἠσπάσθη εἶδος ζωῆς ὅλως μονήρους καὶ ἀναχωρητικῆς.

Ἀλλὰ πόσον ἠπατᾶτο διὰ τὰς ἰδέας, διὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ κόμητος! Αὐτὴν μόνην εἰς τὸ ἑξῆς λατρεύων, τί δὲν θὰ ἔδιδε καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ κόψῃ πᾶσαν σχέσιν μὲ τὴν ἀδελφήν της; Τὰ μεγαλεῖα τὰ ὁποῖα τὸν ἐπερίμεναν, ἀντὶ νὰ ἔχουν τὸ παραμικρὸν δι' αὐτὸν θέλγητρον, ἐνέπνεαν εἰς τὴν ψυχήν του θανάσιμον ἀηδίαν.

Ἐπλανᾶτο μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ φρουρίου, κυνηγούμενος ἀκαταπαύστως ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Ἐλισάβετ, καὶ κυριευόμενος ἀπὸ φρικτὴν ἀθυμονίαν. Ἡ δυστυχὴς καρδία του ἔπαλλεν ἐλεεινῶς, καὶ ἀλγεινῶς ἐβασανίζετο. . . . Διαμιᾶς, ἠσθάνθη βιαιοτάτην ἐπιθυμίαν νὰ ἰδῇ κατ' ἰδίαν τὴν βασιλόπαιδα, τὴν ὁποίαν σπανίως τότε, καὶ ἐνώπιον πολλῶν, ἔβλεπεν. Οὐτ' αὐτὸς κυρίως δὲν ἤξευρε τί τὴν ἤθελεν· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὴν ἰδῇ, ὅ,τι καὶ ἂν συνέβαινε. Μαθὼν λοιπὸν ὅτι ἦτον μόνη, ἔξω φρενῶν, παράφορος, ἀδιαφορῶν περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τόλμης του, τῆς ἀφροσύνης του, ἐνεφανίσθη ἀπροσδοκήτως ἔμπροσθεν τῆς Ἐλισάβετ.

— Καὶ πῶς ἦλθες, μυλόρδε; ἀνέκραξεν ἡ βασιλόπαις. Δὲν ἀρκεῖ ἡ ταραχὴ τῆς ὁποίας ἔγεινες πρόξενος; Σκοπεύεις νὰ προσθέσῃς καὶ τὴν ὕβριν εἰς τὴν ἀπιστίαν;

— Ἄκουσέ με, Ἐλισάβετ· σὲ παρακαλῶ, ἄκουσέ με, εἶπε γονυπετήσας εἰς τοὺς πόδας της . . . Ἔρχομαι νὰ ἐπικαλεσθῶ τοὺς οἰκτιρμούς σου.

— Σὲ οἰκτείρω, μυλόρδε, ἀλλὰ δὲν θὰ σὲ συγχωρήσω ποτέ. . . . Μὲ ἠπάτησες, εἰς τρόπον μισητὸν μὲ ἠπάτησες!

— Τὰ φαινόμενα μὲ καταδικάζουν· ἀλλά . . .

— Εἶναι προδοσία ἄτιμος, προδοσία ἀναξία τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον φέρεις! . . . Ἀλλ' ἀρκετὴν ὥραν σὲ ὑπέφερα . . . Ἄφες με.

— Δὲν θὰ φύγω χωρὶς νὰ σοῦ ἐξηγήσω . . .

— Καταφρονῶ, ἀποκρούω πᾶσαν ἐξήγησιν.

— Νὰ σοῦ ἐξηγήσω πῶς, μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης, ἦτον εἰς ἐμὲ ἀδύνατον νὰ διαφύγω τὰς παρενοχλήσεις τῆς βασιλίσσης.

— Ἡ ματαιότης δὲν ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ εἰς αὐθαδεστέραν ἀναισχυντίαν! . . . Μυλόρδε, ἂν δὲν μὲ σέβεσαι τόσον, ὥστε νὰ σεβασθῇς τὴν ἀδελφήν μου ἔμπροσθέν μου, μάθε τουλάχιστον νὰ σέβεσαι τὸν ἑαυτόν σου.

— Δὲν εἶναι ματαιότης ἂν λέγω ὅτι ὁ ἔρως της μ' ἐνοχλεῖ φρικτά, ἐνῶ ὁ ἐδικός σου ἔρως εἶναι ψυχὴ τῆς ζωῆς μου, τῆς ψυχῆς μου . . .

— Καὶ τολμᾷς νὰ λέγῃς πρὸς ἐμὲ τοιαῦτα, ἐνῷ αὔριον θὰ τὴν νυμφευθῇς! . . .

— Ἐγὼ νυμφίος της, εὔσπλαγχνε Θεέ! ἐγώ!... Ποτέ, ὤ! ποτέ! Καλήτερα θάνατος! Ἄκουε, Ἐλισάβετ· θέλεις νὰ μὲ πιστεύσῃς; Ἄς φύγωμεν, ἄς φύγωμεν ἀμέσως· ἄς τρέξωμεν νὰ ζητήσωμεν εἰς τὴν ξένην γῆν, ἢ εἰς γωνίαν τινὰ ἀφανῆ τοῦ βασιλείου, τὴν ὁποίαν τὸ στέμμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ εὐδαιμονίαν.

Καὶ ἔθλιβεν εἰς τὰ σπασμωδικῶς κινούμενα χείλη του τὴν χεῖρά της, τὴν ὁποίαν ἡ βασιλόπαις ἐλησμόνει ν' ἀποσύρῃ.

— Ἐλισάβετ, ἐπανέλαβε δακρυρροῶν, σῶσέ με ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, ἀπὸ τὸ ἔγκλημα τοῦ νὰ ἑνώσω τὴν τύχην μου μὲ τὴν τύχην γυναικὸς τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπορῶ ν' ἀγαπήσω.

— Ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ πιστεύσω τοὺς λόγους σου, ἐταράχθη ἡ Ἐλισάβετ, βαθέως συγκινηθεῖσα.

— Καὶ πῶς! ἀμφιβάλλεις περὶ τῆς εἰλικρινείας μου, κυρία μου; . . . Ἀ! τότε μὲ φέρεις εἰς ἀπελπισίαν! . . . Ἔλα λοιπὸν, Ἐλισάβετ μου, λέγε, σὲ ἐξορκίζω· συγκατανεύεις νὰ φύγωμεν τὴν νύκτα, τὸ ἑσπέρας, ταύτην τὴν στιγμήν;

— Θ' ἀποκριθῶ ἐγὼ δι' αὐτὴν, ἀνέκραξε φωνὴ, τῆς ὁποίας ὁ αἰφνίδιος ἦχος ἐπροξένησεν εἰς τοὺς δύω ἐραστὰς τοσαύτην φρικτὴν σύγχυσιν, ὡς ἂν εἶχε πέσει κεραυνὸς εἰς τοὺς πόδας των.

Ἦτον ἡ φωνὴ τῆς Μαρίας, ἥτις, ἀναστηκώσασα τὸ παραπέτασμα, ὥρμησεν εἰς τὸν κοιτῶνα μὲ σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμούς.

— Ὄχι, μυλόρδε, ὄχι, δὲν θὰ φύγῃ μετὰ σοῦ, ἐπρόσθεσε . . . Μὰ τὸ ἄχραντον αἷμα τοῦ Χριστοῦ! ἂν μὲ τὰ ἴδιά μου αὐτία δὲν τὸ ἤκουα, δὲν θὰ τὸ ἐπίστευα ποτέ . . . Ἄθλιε ἄνθρωπε! μᾶς ἐνέπαιξες ἐπίσης καὶ τὰς δύω . . . Ἀλλὰ θὰ μάθῃς τί σημαίνει νὰ προκαλῇς τὴν ὀργὴν βασιλίσσης, καὶ βασιλίσσης θυγατρὸς τοῦ Ἡ Ἐρρίκου!... Ἔμβα, ἔμβα, κύριε Ρενάρ . . . Ἐπειδὴ εἰς σὲ χρεωστῶ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀπιστίας τοῦ κόμητος τοῦ Δεβονσάϊρ, εἶναι δίκαιον νὰ γείνῃς καὶ μάρτυς τῆς τιμωρίας του.

Ὁ πρέσβυς ἔμβηκε παρευθύς.

— Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ δικαιολογηθῶ, κυρία μου, ἐταράχθη καταπλαγεὶς ὁ Κουρτεναί.

— Νὰ δικαιολογηθῇς! εἶπε μὲ πικρὰν εἰρωνείαν ἡ βασίλισσα . . . Λέξις τῆς ὁμιλίας σου μὲ τὴν βασιλόπαιδα δὲν μοῦ διέφυγε. Χάρις εἰς τὸν κύριον Ρενάρ, ὅστις σὲ εἶδε περιφερόμενον εἰς τὰ πέριξ, καὶ μ' ἐπληροφόρησε τὴν ὕπαρξιν κρυφίας τινὸς κλίμακος τὴν ὁποίαν δὲν ἐγνώριζα, εὑρέθην συγχρόνως μὲ σὲ εἰς τὸ δῶμα τοῦτο . . . Καὶ ὅλα τὰ ἤκουσα, ὅλα!

— Τὸ ἔργον τοῦ κατασκόπου. ἀπεκρίθη ὁ Κουρτεναὶ ἀτενίζων βλέμμα πλῆρες μίσους ἐπὶ τοῦ πρέσβεως, εἶναι ἔργον πολλὰ φυσικὸν εἰς τὸν Σίμωνα Ρενάρ· βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας ὅμως . . .

— Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας, διέκοψεν ἡ Μαρία, ὅταν συμβῇ νὰ περιπλεχθῇ μὲ ἀνθρώπους, οἵτινες, θέλοντες νὰ τὴν ἀπατήσουν, παραγνωρίζουν τοὺς νόμους τῆς τιμῆς, ἠμπορεῖ κάλλιστα, μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς καταισχύνῃ, νὰ παραβῇ τοὺς νόμους τοῦ πρέποντος. Ὁ κύριος Ρενὰρ εἶναι ἄξιος ὅλης τῆς εὐγνωμοσύνης μου· χωρὶς αὐτὸν, τί ἔμελλα νὰ πράξω, Θεέ μου δίκαιε!

— Χαίρω ἐξ ὅλης ψυχῆς, εἶπεν ὁ Ρενὰρ, ὅτι ἐπροφύλαξα τὴν Μεγαλειότητά Σου ἀπὸ ἀπρεπῆ καὶ ἐξευτελιστικὴν ἕνωσιν, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ μετενόεις πικρῶς ὅλην σου τὴν ζωήν.

— Διὰ σὲ δὲ, μικρά μου, ἠκολούθησεν ἡ βασίλισσα γραφεῖσα πρὸς τὴν Ἐλισάβετ τηροῦσαν κατηφῆ σιωπὴν, αἰσθάνομαι περισσότερον οἶκτον παρὰ θυμόν· σὲ ἠπάτησε καὶ σὲ, καθὼς ἐμέ.

— Δὲν ζητῶ οἶκτον, κυρία μου, ἀπεκρίθη ὑπερηφάνως ἡ βασιλόπαις. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ἡ θέσις τῆς Μεγαλειότητός Σου ἀξίζει περισσότερον οἶκτον παρὰ τὴν ἐδικήν μου.

— Ζῇ Κύριος καὶ ἡ ψυχή μου! μὲ περιγελᾷ! ἀνέκραξε κτυποῦσα τὸν πόδα της ὡς παράφρων ἡ Μαρία . . . Προσκάλεσε τὴν φρουράν μου, κύριε Ρενάρ! Θέλω νὰ φυλακισθῶν ἀμέσως καὶ οἱ δύω . . . Καὶ καλά! τί περιμένεις;

— Κυρία μου, μὴ τὸ κάμῃς, σὲ παρακαλῶ, τοὐλάχιστον τὴν στιγμὴν ταύτην, εἶπε σιγαλὰ πρὸς αὐτὴν ὁ Ρενάρ. Ἡ βασιλικὴ δυσμένεια εἶναι παιδεία χειροτέρα τῆς φυλακίσεως. Τιμωρεῖς ἀρκετὰ τὸν κόμητα ὅταν τὸν ἀποβάλῃς ἀπὸ τὴν αὐλήν.

— Ὑπάκουσε, κύριε. Κοινὴ γυνὴ, ἂν ὑποφέρῃ ταπεινῶς τὴν ὕβριν, τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ποσῶς παράξενον· ἐγὼ ὅμως, βασίλισσα, θὰ ἐκδικηθῶ. Δόξα τῷ

Θεῶ, ἔχω τὴν ἐξουσίαν, καθὼς ἔχω τὴν θέλησιν, καθὼς ἔχω τὸ δικαίωμα...Γονάτισε, Ἐδουάρδε Κουρτεναί, τὸν ὁποῖον ἀνέδειξα κόμητα τοῦ Δεβονσαΐρ, καὶ τὸν ὁποῖον ἤθελα ν' ἀναδείξω βασιλέα τῆς Ἀγγλίας! . . . Γονάτισε! σοῦ λέγω . . . Τώρα, μυλόρδε, τὸ ξίφος σου.

— Ἰδού τὸ ξίφος μου . . . Παρακαλῶ τὴν Μεγαλειότητά Σου νὰ τὸ ἐμπήξῃς εἰς τὴν καρδίαν μου.

— Τὸ ἔγκλημά του δὲν εἶναι ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας, ἐμουρμούρισεν ὁ διπλωματὴς εἰς τὸ αὐτίον τῆς βασιλίσσης· καὶ, ὅση ἂν ἦναι ἡ ἐξουσία σου, κυρία μου, δὲν ἠμπορεῖς, εἰς παρομοίαν περίστασιν, νὰ ἐπιβάλῃς εἰς αὐτὸν ποινὴν ἄλλην παρὰ τὴν ἐξορίαν.

— Τὴν φρουράν μου, τὴν φρουράν μου, κύριε!... Ὁ πατήρ μου Ἐρρῖκος ὁ Β' δὲν εἶχε τὴν ἐξουσίαν νὰ πράξῃ ὅ,τι ἔπραξε. Παμβασιλεὺς ἦτον, καὶ ἐγὼ εἶμαι παμβασίλισσα . . . Τὴν φρουράν μου, λέγω καὶ πάλιν, τὴν φρουράν μου! καὶ προσκάλεσε ἐπίσης καὶ τὸν διοικητὴν, τὸν κύριον Ἐρρῖκον Βεδιγφέλδ.

— Ὁρισμός σου, βασίλισσά μου, εἶπεν ὁ Ρενὰρ καὶ ἐξῆλθε.

— Θὰ πράξῃς δι' ἐμὲ, κυρία μου, ὅ,τι νομίσῃς καλήτερον, εἶπεν ὁ Κουρτεναί· ἡ ζωή μου εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Μεγαλειότητός Σου . . . Ἀλλὰ, δι' ἀγάπην Θεοῦ, μὴ θεωρήσῃς ὑπεύθυνον τοῦ σφάλματός μου τὴν βασιλόπαιδα Ἐλισάβετ. Σοῦ ὀμνύω ὅτι ἡ παρουσία μου εἰς τὰ δώματά της ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴν τόσην δυσαρέσκειαν, ὅσην καὶ εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου.

Ἀγανακτοῦσα τότε διὰ τὴν δεσποτικὴν διαγωγὴν τῆς ἀδελφῆς της, ἡ Ἐλισάβετ ἔσπευσε γενναίως νὰ εἰπῇ·

— Δὲν θ' ἀφήσω νὰ γίνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀπολογία μου. Ὅτι δὲν ἐζήτησα τὴν συνέντευξιν ταύτην, τοῦτο ἡ Μεγαλειότης Σου τὸ γνωρίζεις καλλίστα· ὅτι ὅμως ἐσυγκινήθην εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ κόμητος, εἶναι καὶ τοῦτο ἀληθὲς ἐπίσης· καὶ, ἂν τώρα ἡ Μεγαλειότης Σου νομίζῃς καλὸν ν' ἀρνηθῇς εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρά σου, δὲν βλέπω τί μ' ἐμποδίζει νὰ τοῦ δώσω ἐγὼ τὴν ἐδικήν μου.

— Καὶ μοῦ τὸ λέγεις αὐτὸ κατὰ πρόσωπον; ἀνέκραξεν, εἰς παροξυσμὸν μανίας φθάσασα, ἡ βασίλισσα.

— Διατί ὄχι; ἠρώτησε πονηρῶς ἡ βασιλόπαις.

— Μὴ μ' ἐρεθίζῃς περισσότερον! ἤ, μὰ τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός μου, δὲν ἐγγυῶμαι πλέον περὶ τῆς ζωῆς σου!

Καὶ ὁ τόνος μὲ τὸν ὁποῖον ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας ἦτον τόσον τραχὺς καὶ ἀντιλογίας ἀνεπίδεκτος, καὶ τὰ βλέμματά της τόσον φοβερά, ὥστε καὶ ἡ Ἐλισάβετ αὐτὴ ἔμεινεν ἔντρομος.

— Σοῦ τὸ ἐπαναλαμβάνω, κυρία μου, ἀπεκρίθη ἱκετικῶς ὁ Κουρτεναί, ἐγὼ εἶμαι ὁ μόνος ἔνοχος· πρέπει καὶ μόνος λοιπὸν νὰ φέρω τὸ βάρος ὅλον τῆς δικαίας ὀργῆς τῆς Μεγαλειότητός Σου.

— Μυλόρδε, περὶ τούτου εἰς ἐμὲ καὶ μόνην ἀνήκει νὰ κρίνω. Λέξιν μὴν εἰπῇς πλέον.

Ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα βαθεῖα σιωπὴ, ἥτις ἔπαυσε μόνον ὅταν ἐμβῆκεν ὁ διοικητὴς καὶ ἡ φρουρά· ὁ Σίμων Ρενὰρ ἤρχετο τελευταῖος.

— Κύριε Ἐρρῖκε Βεδιγφέλδ, εἶπεν ἡ Μαρία, παραδίδω εἰς τὴν φύλαξίν σου τὴν βασιλόπαιδα Ἐλισάβετ καὶ τὸν κόμητα τοῦ Δεβονσαΐρ.

— Δυσκολεύομαι, κυρία μου, νὰ πιστεύσω ὅτι αἱ αἰσθήσεις μου δὲν μὲ ἀπατοῦν, ἀπεκρίθη καταπλαγεὶς ὁ διοικητής· ἐπεθύμουν νὰ πεισθῶ ὅτι βλέπω κακὸν ὄνειρον.

— Ὄχι, κύριε Ἐρρῖκε, ὄχι, δὲν βλέπεις ὄνειρον. Σύλλαβε τὸν κόμητα, καὶ φυλάκισέ τον εἰς ὁποιονδήποτε μέρος τοῦ Πύργου εὐχαριστεῖσαι. Ἡ βασιλόπαις θὰ μείνῃ ἐδῶ, εἰς τὰ δώματά της, ὑπὸ αὐστηρὰν καὶ διηνεκῆ ἐπιτήρησιν. Εἶσαι ὑπεύθυνος εἰς ἐμὲ καὶ διὰ τοὺς δύω.

— Ἀ! κυρία μου, ἀνέκραξε γονυπετῶν ὁ γηραιὸς ἱππότης Βεδιγφέλδ, λάβε καιρὸν νὰ συλλογισθῇς, σὲ ἐξορκίζω. Ἤμην πιστὸς ὑπηρέτης τοῦ ἐνδόξου πατρός σου Ἐρρίκου τοῦ Η', τῆς εὐγενοῦς μητρός σου Αἰκατερίνης τῆς ἐξ Ἀραγῶνος· ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῶν δύω τούτων σεβασῶν προσώπων, σὲ παρακαλῶ νὰ σκεφθῇς. . . . Δὲν ἀγνοῶ ὅτι προσεβλήθης βαρέως· ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀγανακτήσεως κίνημα ἠμπορεῖ νὰ σὲ φέρῃ εἰς πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἀργότερα ἡ Μεγαλειότης Σου θὰ θρηνήσῃς πικρῶς...

— Πᾶσα ἱκεσία εἶναι περιττή· εἶμαι ἀδυσώπητος.

— Ὑπακούω λοιπὸν, κυρία μου . . . ἀλλ' εἴθε νὰ μὴν ἔζων κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην!

Καὶ παρευθὺς διέταξε τοὺς φύλακας νὰ περιστοιχίσουν τὸν Κουρτεναί, καὶ ἐξῆλθε μετ' αὐτοῦ. Πρὶν ἀφήσῃ τὸν προθάλαμον, ἐστάθη ὀλίγας στιγμὰς, ἐλπίζων νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ ἡ βασίλισσα· ἀλλὰ τελευταῖον ἀπεμακρύνθη περίλυπος, καὶ ἔφερεν εἰς τὴν ἰδίαν του κατοικίαν τὸν κόμητα τοῦ Δεβονσαΐρ, καὶ τὸν ἀφῆκεν ἐκεῖ, ἀφοῦ ἔκαμε πρὸς αὐτὸν μεγίστας περιποιήσεις.

Ἀναχωρήσαντος τοῦ Κουρτεναί, ἡ ὑπερήφανος τῆς Ἐλισάβετ καρδία ἐσυντρίβη, καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ θρηνῇ. Ὁ Ρενὰρ, βλέπων ὅτι ἡ Μαρία κατενύγετο εἰς τὸ θέαμα τοῦτο, τῆς εἶπε σιγαλὰ καὶ μὲ προσποιητὴν συγκίνησιν·

— Ἂς σεβασθῶμεν τὸν πόνον της· ἂς τὴν ἀφήσωμεν, κυρία μου.

Ἐπλησίαζαν ἤδη πρὸς τὴν θύραν, ὅταν ἡ Ἐλισάβετ ἦλθε καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τῆς ἀδελφῆς της, προφέρουσα μὲ διακεκομμένην φωνὴν τὰ ἑξῆς·

— Ἔλεος διὰ τὸν Κουρτεναί!

— Τὸν ἐραστήν της μόνον συλλογίζεται, εἶπεν ἡ βασίλισσα· δι' αὐτὸν καὶ μόνον κλαίει . . . Καθόλου εὐσπλαγχνία!

Καὶ ἀπεμακρύνθη χωρὶς ν' ἀποκριθῇ.

Β.

Ἡ Μαρία, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀναγκαίαν πρόνοιαν ὥστε νὰ μὴ παραβιάσῃ ἡ Ἐλισάβετ τὸν εἰς αὐτὴν ἐπιβληθέντα περιορισμὸν, διευθύνετο πρὸς τὰ ἰδιαίτερά της δώματα, συνοδευομένη ἀπὸ τὸν Σίμωνα Ρενάρ. Ἐρευτισμένη δὲ εἰς ἄκρον, ἔλεγεν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν μεγαλοφώνως.

— Θὰ ἐκδικηθῶ! θὰ ἐκδικηθῶ! . . . Ὦ! πρέπει νὰ ἐκδικηθῶ τὸν προδότην!

— Ἡ Μεγαλειότης Σου ἔχεις πρὸς τοῦτο μέσον εὐκολώτατον, εἶπε πονηρῶς ὁ πρέσβυς·

— Ποῖον;

— Νὰ δώσῃς, Μεγαλειοτάτη, τὴν δεξιάν σου εἰς τὸν κύριόν μου, Φίλιππον τῆς Ἱσπανίας. Ὁ ἐξάδελφός σου αὐτοκράτωρ ἐπιθυμεῖ θερμῶς τὸν ὑμέναιον τοῦτον, ὅστις, ἄλλως, θὰ ἦναι κατὰ πάντα ἄξιος τῆς Μεγαλειότητός Σου, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν λαὸν σου εὐάρεστος. Ἔπειτα, κυρία μου, θὰ ἔχῃς τὸν ὁμόθρησκον τοῦτον βασιλόπαιδα σύμμαχον ἰσχυρὸν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς καθολικῆς λατρείας.

— Θὰ σκεφθῶ περὶ τούτου.

— Ἀ! εἰπὲ καλήτερα, κυρία μου· Θὰ πράξω τοῦτο. Ὁ βασιλόπαις, ἐκτὸς τῆς βασιλικῆς του γεννήσεως, εἶναι καὶ κατὰ πάντα λόγον πλουσιώτερα προικισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν, παρὰ τὸν κόμητα τοῦ Δεβονσαΐρ.

— Μοῦ τὸ εἶπαν.

— Ἡ Μεγαλειότης Σου ἠμπορεῖς νὰ κρίνῃς ἡ ἰδία, ἐπρόσθεσε παρουσιάζων εἰς αὐτὴν μικρὰν ζωγραφίαν. Ἰδού ἡ εἰκὼν τοῦ βασιλόπαιδος, ἥτις δὲν ἔχει τίποτε ὑπερβολικὸν κατὰ τὸ κάλλος.

Ἡ βασίλισσα ἐχαμογέλασε.

— Καὶ ἡ Ὑψηλότης Του, κυρία μου, ἐπιθυμεῖ τὸ συνοικέσιον τοῦτο ὅσον καὶ ὁ σεβαστὸς πατήρ του. Ἔλαβα τὴν τόλμην νὰ τοῦ στείλω τὴν εἰκόνα τῆς Μεγαλειότητός Σου· θέλησε λοιπὸν ν' ἀκούσῃς μὲ ποῖον ἐνθουσιασμὸν ἀποκρίνεται εἰς τὴν ἐπιστολήν μου·

Καὶ τῆς ἀνέγνωσε περικοπάς τινας ἐπιστολῆς, ἐσφραγισμένης μὲ τὰ παράσημα τοῦ Φιλίππου, ὅπου ἐλάλει οὗτος μ' ἐνθουσιασμὸν τῷ ὄντι διὰ τὰ θέλγητρα τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας.

— Ἀρκεῖ, κύριε, εἶπε τέλος πάντων. Γίνονται περισσότερα συνοικέσια ἀπὸ πεῖσμα, παρ' ὅσα γίνονται ἀπὸ ἔρωτα· καὶ δὲν τὸ κρύπτω ὅτι οὕτω θὰ γείνῃ καὶ τὸ ἐδικόν μου... Ἐκλέγω ὁριστικῶς ὡς νυμφίον μου τὸν υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος· ἀπόψε μάλιστα θὰ τὸν ἀρραβωνισθῶ, διότι δὲν θέλω ν' ἀφήσω καιρὸν εἰς ἐμὲ τὴν ἰδίαν, ὥστε ν' ἀλλάξω ἀπόφασιν.

— Τοῦτο εἶναι τὸ φρονιμώτερον, ἀπεκρίθη προθύμως ὁ πρέσβυς.

— Κύριε Ρενάρ, ἔλα νὰ μ' εὕρῃς τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἐκεῖ, παρόντος σου . . . παρόντος τοῦ Ὑψίστου, θ' ἀναλάβω τὴν ἐπίσημον ὑποχρέωσιν νὰ δεχθῶ ὡς νυμφίον μου τὸν βασιλόπαιδα τῆς Ἱσπανίας.

— Μὲ ὑπερευφραίνεις, Μεγαλειοτάτη! . . .

. . . . . .

Ἐνῶ ἐσήμαινε τὸ μεσονύκτιον, ὁ πρέσβυς τῆς Ἱσπανίας ἐμβαίνεν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅπου ἡ βασίλισσα, τὸν Φεκκενχὰμ μόνον ἔχουσα πλησίον της, εὑρίσκετο ἤδη γονυπετὴς ἔμπροσθεν τῆς ἱερᾶς τραπέζης, φωταγωγουμένης ἀπὸ πλῆθος λαμπάδων. Τοῦτο ἰδὼν, ὁ Ρενὰρ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ θριάμβου μειδίαμα.

Ἀφοῦ ἐκοινώνησε καὶ εἶπε τὴν εὐχὴν *Ἐλθὲ Πνεῦμα Ἅγιον*, ἡ Μαρία ἔνευσε πρὸς αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ· ἔπειτα, δακτυλοδεικτοῦσα ἐπὶ τῆς τραπέζης χάρτην περγαμηνὸν, φέροντα τὴν μεγάλην σφραγῖδα τῆς Ἀγγλίας, εἶπεν·

— Ὑπέγραψα τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην τοῦ γάμου μου μὲ τὸν βασιλόπαιδα τῆς Ἱσπανίας Φίλιππον, υἱὸν τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος Καρόλου τοῦ Ε' καὶ, περιπλέον, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ τῶν ἁγίων του, δίδω εἰς σὲ, τὸν Σίμωνα Ρενὰρ, ἀντιπρόσωπον τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος, τὸν βασιλικόν μου λόγον ὅτι θὰ νυμφευθῶ τὸν εἰρημένον βασιλόπαιδα.

— Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὸν γάμον τοῦτον! ἀνέκραξεν ὁ Φεκκενχάμ.

— Λάβε τὸ ἔγγραφον αὐτὸ, ἠκολούθησεν ἡ Μαρία ἐγχειρίζουσα τὸν περγαμηνὸν χάρτην εἰς τὸν Ρενὰρ, ὅστις τὸν ἐδέχθη γονυπετῶς. Ἐγὼ θεωρῶ τοῦτο ὡς προικοσύμφωνον.

— Καὶ οὕτω θὰ τὸ θεωρήσῃ καὶ ὁ κύριός μου, ὁ βασιλόπαις. Τολμῶ, ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, κυρία μου, νὰ σοῦ ζητήσω τὴν ἄδειαν νὰ ἐκφράσω ὅλην τὴν ὁποίαν θὰ αἰσθανθῇ χαρὰν, ὅταν μάθῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Μεγαλειότητός Σου.

— Τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ μείνῃ μυστικὸν ἀκόμη, ὡς καὶ ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερόν μου συμβούλιον.

— Μὴν ἀμφιβάλῃς, Μεγαλειοτάτη, περὶ τῆς σιωπῆς μου.

— Ὁ ἱερὸς χαρακτήρ μου, εἶπεν ὁ Φεκκενχὰμ, ἀρκεῖ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς ἐμὲ τὴν αὐτὴν ἐχεμυθίαν.

— Φρόνιμον ἔργον ἔπραξες, Μεγαλειοτάτη, ἐπανέλαβεν ὁ πρέσβυς, καὶ, εἶμαι βέβαιος, καλήτερα δὲν ἦτον δυνατὸν ν' ἀποφασίσῃς.

— Καὶ ἐγὼ τὸ πιστεύω, ἀπεκρίθη ἡ βασίλισσα· ἀλλ' Ἐκεῖνος μόνος ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἠξεύρῃ, ὅστις διαθέτει κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ πράγματα ὅλα τοῦ κόσμου τούτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ.

Α'.

Ὅταν ἡ φυλάκισις τῆς Ἐλισάβετ καὶ τοῦ Κουρτεναί ἔγεινε γνωστὴ, φόβος μέγας περιεχύθη εἰς τὸν Πύργον τοῦ Λονδίνου. Ἂν ὀλίγοι τινὲς ἔχαιραν διὰ τὴν συμφορὰν τοῦ εὐνοουμένου, οἱ πλειότεροι ἐλυποῦντο μεγάλως· καὶ ἂν ἡ δυσαρέσκεια δὲν ἔφθανεν ἕως τὰς ἀκοὰς αὐτὰς τῆς βασιλίσσης, τοῦτο προήρχετο διότι κάνεις δὲν ἀμφίβαλλεν ὅτι, ἀφοῦ κατηυνάζοντο αἱ πρῶται τοῦ θυμοῦ ὁρμαὶ, ἡ Μεγαλειότης Της ἔμελλεν ἀφεύκτως νὰ συγχωρήσῃ τὸν κόμητα.

Μόλις ὁ Γάρδινερ ἐπληροφορήθη τὰ τῆς εἰρημένης σκηνῆς, ἐπῆγεν εἰς τὴν Μαρίαν, καὶ, χωρὶς ποσῶς νὰ δικαιολογήσῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ Δεβονσαΐρ, ἐξώρκισε τὴν ζηλότυπον ἐρωμένην του νὰ σκεφθῇ ὡρίμως πρὶν ἀποφασίσῃ τίποτε σκληρὸν, παριστάνων εἰς αὐτὴν πόσον ἐπισφαλὴς ἦτον ἀκόμη ἡ κατάστασις τῆς κυβερνήσεώς της, καὶ μὲ ποίαν προθυμίαν θὰ ὠφελεῖτο ἡ κακοβουλία ἀπὸ τὰς ταραχὰς

τῆς αὐλῆς, ὥστε νὰ διεγείρῃ χειροτέρας ἀκόμη εἰς τὸ Κράτος.

— Μετὰ τοιαύτην ὕβριν, ἀπεκρίθη σφίγγουσα τοὺς ὀδόντας ἡ βασίλισσα, μόνος ὁ θάνατος τοῦ ἀπίστου ἠμπορεῖ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν προσβληθεῖσάν μου ἀξιοπρέπειαν.

— Ἂν τοιαύτη ἦναι ἡ ἀπόφασίς σου, κυρία μου, προβλέπω ὅτι τὸ στέμμα δὲν θὰ μείνῃ οὔτε ἕνα μῆνα εἰς τὴν κεφαλήν σου. Ὁ κόμης τοῦ Δεβονσάϊρ, τὸ ὁμολογῶ, προσέβαλε βαρέως τὴν Μεγαλειότητά Σου· ἀλλά, τέλος πάντων, ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας δὲν εἶναι, καί, ἂν τὸν θανατώσῃς, θ' ἀποξενώσῃς τὰς καρδίας ὅλων τῶν ὑπηκόων σου

— Ἂς ἦναι· δὲν μὲ μέλει. Κανεὶς προσωπικὸς λόγος δὲν θὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὴν δικαίαν μου ἀγανάκτησιν.

— Καὶ ἡ βασιλόπαις Ἐλισάβετ ; . . .

— Θὰ συμμερισθῇ τὴν τύχην του.

— Ἀ ! αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ γείνῃ, χαριεστάτη μου βασίλισσα! ἀνέκραξεν ὁ Γάρδινερ ἐναγκαλισθεὶς τὰ γόνατά της . . . Δὲν θ' ἀφήσω ποτὲ τὴν θέσιν ταύτην, πρὶν ἀποσπάσω ἀπὸ τὴν καρδίαν σου τὰ σκληρὰ ταῦτα αἰσθήματα. . . . Ἐξόρισε τὸν κόμητα . . . θανάτωσέ τον, ἂν ὁ θάνατος μόνος σοῦ φαίνεται ἀρκοῦσα τοῦ ἐγκλήματός του ἐπανόρθωσις... ἀλλὰ μὴ μολύνῃς τὰς χεῖράς σου εἰς τὸ αἷμα τῆς ἀδελφῆς σου !

— Ἐπίσκοπε τοῦ Βιντσέσερ, ποσάκις σοῦ ἔτυχε νὰ προσπέσῃς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τοὺς πόδας τοῦ πατρός μου, χωρὶς νὰ δυνηθῇς νὰ τὸν ἀποτρέψῃς ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις του ! . . . Μάθε ὅτι εἶμαι τόσον ζηλότυπος, τόσον ἀδυσώπητος, τόσον ἰσχυρογνώμων, ἂν θέλῃς, ὅσον ἦτον ποτὲ ὁ βασιλεὺς Ἐρρῖκος ὁ Η. . . . Σηκώσου, μυλόρδε.

— Ὄχι, κυρία μου, δὲν θὰ σηκωθῶ προτοῦ νὰ πείσω τὴν Μεγαλειότητά Σου . . . . . Ἐρρῖκος ὁ Η ἦτον ἡγεμὼν θαυμαστὸς καὶ ἄξιος, ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα ὅσα ἐθάμβωσαν τὴν λάμψιν τῶν εὐγενῶν ἀρετῶν του, θ' ἀσχήμιζαν ἀκόμη περισσότερον τὴν βασιλικὴν εἰκόνα γυναικός. Τιμώρησε τὸν Κουρτεναί, ἀλλὰ σῶσε τὴν βασιλόπαιδα, καὶ μάλιστα περιποιήσου την . . . Ναί, περιποιήσου την, ἂν ὄχι ὡς θυγατέρα τοῦ σεβαστοῦ πατρός σου, τοὐλάχιστον ὡς ἀντιπροσωπεύουσαν τὸ κόμμα τῆς λεγομένης εὐαγγελικῆς θρησκείας, διότι τοῦτο θὰ αἰσθανθῇ ζωηρῶς τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά Σου ἡ Ἐλισάβετ πληγήν.

— Αἴ ! τί μὲ μέλει; Ἡ δύναμίς μου ἀρκεῖ πρὸς διατήρησιν τῆς ἐξουσίας μου· καὶ ἔπειτα, δὲν θὰ δυσαρεστηθῶ ἂν λάβω ἀφορμήν τινα νὰ καταπλήξω τὸ σχίσμα, νὰ καταστρέψω τὴν αἵρεσιν . . . . Συνειθισμένος δὲν εἶσαι νὰ συνηγορῇς ὑπὲρ αὐτῶν, μυλόρδε.

— Δὲν συνηγορῶ ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ διδάσκω τὴν φρόνησιν. Δὲν ἔφθασες ἀκόμη εἰς ἰσχὺν τοσαύτην, κυρία μου, ὥστε νὰ δυνηθῇς νὰ ρίψῃς τὴν προσωπίδα τῆς ἀνεξιθρησκείας, τὴν ὁποίαν ἐδιάσθης νὰ φορέσῃς. Τὸ κοινοβούλιον δὲν συνῆλθεν ἀκόμη μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τῆς Μεγαλειότητός Σου· οἱ τὴν νέαν λατρείαν εἰσάγοντες νόμοι ἀκόμη δὲν ἠνωρώθησαν . . · Θὰ εἴπω καὶ ἄλλο πρὸς τούτοις, ἂν καὶ μὲ πολλὴν μου ἐντροπήν. . . . Ὁ γάμος τῶν ἐνδόξων γονέων σου δὲν ἐπεκυρώθη ἀκόμη.

— Μυλόρδε, ἔχεις τῷ ὄντι ἀφορμὴν νὰ ἐντραπῇς εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, διότι διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν σου κατωρθώθη τὸ διαζύγιον.

— Τὸ ὁμολογῶ, θρηνῶν τὸ ὁμολογῶ. Μολαταῦτα, ἐχρεώστουν τότε εἰς τὸν βασιλέα, τὸν πατέρα σου, τὴν αὐτὴν ὑποταγὴν τὴν ὁποίαν σήμερον χρεωστῶ εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου. Ἔβλαψα πολὺ ἀναμφιβόλως τὴν δυστυχῆ μάτερα σου . . . Ἂν ζήσω, θὰ ἐπανορθώσω ὅ,τι ἔπραξα. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀλλότριον τοῦ προκειμένου. . . . Ἡ Μεγαλειότης Σου ἠμπορεῖς νὰ μὲ πιστεύσῃς ὅταν λέγω ὅτι οἱ σκληρότεροι ἐχθροί σου, κυρία μου, τίποτε ὀλεθριώτερον πρὸς τὴν Μεγαλειότητά Σου δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐπιθυμήσουν, παρ' ὅ,τι ἡ ἰδία τώρα μελετᾷς, πρᾶξιν δηλαδὴ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας σου κατὰ τῆς βασιλόπαιδος Ἐλισάβετ . . . καὶ, τολμῶ νὰ προσθέσω, κατὰ τοῦ κόμητος τοῦ Δεβονσάϊρ.

— Πλὴν, εἶπε μετὰ μικρὰν σκέψιν ἡ βασίλισσα, ὑπόθες ὅτι τοὺς ἀπολύω· τὸ πρῶτον ἔργον τῆς Ἐλισάβετ θὰ ἦναι νὰ νυμφευθῇ τὸν ἄθλιον ἐκεῖνον.

— Δὲν τὸ φρονῶ· ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ πράξῃ. . . .

— Ἂν τὸ πράξῃ ! . . . Ἡ ἰδέα μόνη διεγείρει ἐκ νέου ὅλην μου τὴν ἀγανάκτησιν ! . . .

Μὲ νομίζεις λοιπὸν τόσον εὐήθη, ὥστε νὰ συγκατατεθῶ νὰ ἰδῶ ἄνδρα τὸν ὁποῖον ἠγάπησα σύζυγον μισητῆς ἀντιζήλου; Ὄχι, μυλόρδε, ὄχι, τοιαύτην καλοσύνην δὲν τὴν ἔχω . . . Ἐδῶ ὁ δισταγμὸς εἶναι ἀδύνατος ! Τελευταίαν φορὰν αὐτὸς ἀνεστέναξεν εἰς τοὺς πόδας της, τελευταίαν φορὰν αὐτὴ ἀνεσκίρτησεν ἀκούουσα τὰς τρυφερὰς διαβεβαιώσεις τοῦ ἐπιόρκου, τελευταίαν φορὰν ἀντήλλαξαν πρὸς ἀλλήλους ἐρωτικὰ βλέμματα, ἐκτὸς ἂν τὰ βλέμματά των ἀπαντηθοῦν καὶ πάλιν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης! Δὲν ἠμπορεῖς νὰ φανταστῇς, μυλόρδε, ὦ! ὄχι, δὲν ἠμπορεῖς νὰ φανταστῇς ὁποίους πόνους ὑποφέρει ἡ ἐξαπατηθεῖσα γυνή ! . . . Ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι ἀκλόνητος, ἀμετάβλητος· θὰ ἐκδικηθῶ !

— Ἂν ἡ Μεγαλειότης Σου ἐπιμένῃς, εἶναι χρέος ἐκείνων ἐκ τῶν ὑπηκόων σου, ὅσοι θὰ θελήσουν νὰ μείνουν πιστοί, νὰ λάβουν προηγουμένως τὴν ἀναγκαίαν πρόνοιαν κατὰ τῆς ἀνταρσίας· διότι, εἰς παρομοίαν περίστασιν, ἡ ἀνταρσία θὰ ἦναι ἄφευκτος.

— Πολὺ καλά, μυλόρδε· λάβετε ὁποίαν νομίσετε ἀναγκαίαν πρόνοιαν. Τὸν καιρὸν τοῦ πατρός μου, ὁ λαὸς δὲν θὰ ἐτόλμα ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν μονάρχην, ὅσον ἂν ἦταν δεσποτικαὶ αἱ θελήσεις του.

— Ὁ λαὸς δὲν εἶναι πλέον ὅ,τι ἦτον· καὶ σύ, κυρία μου, πρέπει νὰ λάβῃς τὴν τόλμην νὰ τὸ εἰπῇς εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου . . . δὲν εἶσαι ὅ,τι ἦτον ὁ πατήρ σου, ὅστις ἔσην σχεδὸν μὲ τὴν θέλησιν εἶχε τὴν δύναμιν. Θὰ πράξῃς λοιπὸν λάθος μέγιστον ἂν θελήσῃς νὰ κανονίσῃς τὴν διαγωγήν σου ἐπὶ τῆς διαγωγῆς του. Δὲν ἐννοῶ νὰ γείνω συνήγορος τοῦ κόμητος, οὔτε τῆς βασιλόπαιδος· ἂν ἠδύνασο νὰ ἐκδικηθῇς ἀκινδύνως, θὰ ἐθρήνουν μὲν τ' ἀποτελέσματα τῆς ὀργῆς σου, θ' ἀπεῖχα δὲ τοῦ νὰ ἐπιφέρω ἐμπόδιον· ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖς νὰ τὸ κάμῃς, κυρία μου. Ὑπόδικοι ἄλλοι περιμένουν ἐδῶ τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν· ἐνθυμήσου ὅτι ἡ λέδη Ἰωάννα Γρῦ καὶ ὁ σύζυγός της εἶναι ἀκόμη ζῶντες. Ἡ Μεγαλειότης Σου θὰ δώσῃς νέαν ζωὴν εἰς τὸ κόμμα των· θέλουσα δὲ νὰ προλάβῃς νέαν ἐπανάστασιν, θ'ἀναγκασθῇς νὰ τοὺς ἀποκεφαλίσῃς. Καὶ ἀφοῦ ἅπαξ ἀρχίσῃ ἡ αἱματοχυσία, δὲν θὰ σταθῇ πλέον.

— Εἶναι τῷ ὄντι λόγοι ἰσχυροί, μυλόρδε, εἶπε μὲ σκεπτικὸν ὕφος ἡ βασίλισσα . . . Ὑποτιθεμένου ὅμως πάντοτε, ἐπρόσθεσεν, ὅτι εἶναι πραγματικοί.

— Εἶναι, κυρία μου, μὴν ἀμφιβάλῃς ποσῶς . . . Ἀ ! κυρία μου, μὴ θυσιάζῃς τὸ Κράτος, μὴ θυσιάζῃς τὴν ἁγίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ἡ Μεγαλειότης Σου εἶσαι τὸ στήριγμα, εἰς τὴν δυσαρέσκειαν ὕβρεως, ἥτις μόνους τοὺς ὑβριστὰς ἠμπορεῖ νὰ βλάψῃ!

— Γάρδινερ, ἀνέκραξε λαβοῦσα τὴν χεῖρά του καὶ προσηλώσασα ἐπ' αὐτοῦ φλογερὸν βλέμμα, δὲν ἠξεύρεις πόσον ἠγάπησα τὸν ἄνδρα τοῦτον ! . . . Ἂν εὑρίσκεσο εἰς τὴν θέσιν μου, τί θὰ ἔκαμνες ;

— Ὅ,τι θὰ ἔκαμνες ἡ Μεγαλειότης Σου ἡ ἰδία, εἶμαι βέβαιος, ἂν δὲν ἐκυριεύεσο ἀπὸ βίαιον πάθος· θὰ τοὺς ἐσυγχώρουν.

— Καὶ ἐγὼ θὰ τοὺς ἐσυγχώρουν, πλὴν, ἀλλοίμονον! ἂν ποτὲ ἐνυμφεύοντο . . . ὦ! θ' ἀπέθνησκα ! . . . Ἠμπορῶ νὰ θυσιάσω καλήτερα τὸ σέμα μου, τὴν ζωήν μου ! . . . Ἀλλὰ δὲν θέλω τώρα νὰ ἐνασχοληθῶ περὶ ἐμοῦ. Σηκώσου, μυλόρδε . . . Ἂς ἰδῶμεν, συμβούλευσέ με· ὅ,τι μὲ συμβουλεύσῃς θὰ κάμω.

— Ἰδοὺ γλῶσσα ἀξία τῆς Μεγαλειότητός Σου, κυρία μου. Ἤμην βέβαιος ὅτι, εἰς τὴν ψυχήν σου, τὰ καλὰ αἰσθήματα θὰ ἐθριάμβευαν κατὰ τῶν κακῶν. Ἐπειδὴ ὁ γάμος οὗτος δὲν σοῦ φαίνεται ἀπίθανος, ἡ γνώμη μου εἶναι νὰ μείνῃ ἀκόμη ὁ κόμης ἐδῶ ὑπὸ κράτησιν. Ἐλευθέρωσε ὅμως ἀμέσως τὴν βασιλόπαιδα· ἀπομάκρυνέ την ἀπὸ τὴν αὐλήν σου· ἂς ἀναχωρήσῃ εἰς Ἀσβρίτζ.

— Ἂς ἦναι, μυλόρδε· θ' ἀναχωρήσῃ σήμερον.

— Ἐγκρίνω πληρέστατα τὴν συνετὴν ἀπόφασιν τῆς Μεγαλειότητός Σου. Ἀλλά, κυρία μου, ἐπειδὴ κατεδέχθης νὰ μοῦ ἀνοίξῃς τὴν καρδίαν σου μὲ τόσον εὐγενῆ εἰλικρίνειαν, μὲ συγχωρεῖς κἄτι νὰ σ' ἐρωτήσω; Δὲν ὑπάρχει κἀμμία ἐλπὶς πλέον περὶ τοῦ κόμητος; Ἀφοῦ θρηνήσῃ, περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον καιρόν, ὑπὸ τὸ βάρος τῆς δυσμενείας σου, ἡ Μεγαλειότης Σου θὰ τοῦ χαρίσῃς πάλιν τὴν εὔνοιάν σου . . . τὴν ἀγάπην σου;

— Ποτὲ, ποτέ. . . . Καὶ ἠμπορεῖς νὰ μὲ συμβουλεύσῃς τὸ τοιοῦτο;

— Εἶναι νέος ἄπειρος, κυρία μου· καὶ μετὰ τὸ σωτήριον τοῦτο μάθημα . . .

— Ἂς μὴν ὁμιλήσωμεν πλέον περὶ τούτου, μυλόρδε, τὸν διέκοψεν ἡ βασίλισσα, τῆς ὁποίας τὸ μέτωπον ἐσκυθρώπασεν· εἶναι πολὺ ἀργά.

— Πολὺ ἀργά ! Θέλεις λοιπὸν ἡ Μεγαλειότης Σου νὰ μὲ κάμῃς νὰ νοήσω ὅτι ἀνέλαβες ἄλλας ὑποχρεώσεις;

— Δὲν θέλω νὰ σὲ κάμω νὰ νοήσῃς τίποτε περισσότερον παρ' ὅσον σοῦ λέγω, μυλόρδε. Ὅταν ἦναι καιρός, τὰ μανθάνεις ὅλα.

Ὁ ἀρχιγραμματεύς, ὑποχωρῶν καὶ νεύων νεῦμα εὐλαβοῦς ὑποταγῆς, εἶδεν ἐπί τινος τραπέζης τὴν εἰκόνα τοῦ Φιλίππου.

— Εἶναι πρόσωπόν τι μολαταῦτα, εἶπεν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἂν ἰδῶ γενομένην τὴν ἐκλογὴν τῆς Μεγαλειότητός Σου, θὰ λυπηθῶ μεγάλως, κυρία μου.

— Ποῖον ;

— Ὁ Φίλιππος τῆς Ἱσπανίας.

— Καὶ ποίαν ἔνστασιν ἔχεις κατὰ τοῦ βασιλόπαιδος τούτου; ἠρώτησε δυσανασχετοῦσα ἡ Μαρία.

— Τρεῖς ἐνστάσεις, κυρία μου. Πρῶτον, ἀποστρέφομαι τὸν τυραννικὸν χαρακτῆρά του, χαρακτὴρ ἀνίκανον νὰ καταστήσῃ εὐτυχῆ τὴν μετ' αὐτοῦ ἕνωσιν τῆς Μεγαλειότητός Σου. Δεύτερον, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ γάμος οὗτος θὰ δυσαρεστήσῃ καταπολλὰ τοὺς ὑπηκόους σου, διότι τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος δὲν εὐχαριστεῖται ποσῶς νὰ ὑποταχθῇ εἰς ζυγὸν ξένου, καί, μεταξὺ ὅλων τῶν δεσποτειῶν, κἀμμία δὲν εἶναι τόσον ἀνυπόφορος, ὅσον ἡ ἱσπανικὴ δεσποτεία. Τρίτον, ὑμέναιος τοιοῦτος θὰ μᾶς ῥίψῃ εἰς ἀτελευτήτους πολέμους μὲ τὴν Γαλλίαν, ἥτις βεβαίως δὲν θὰ ἰδῇ μὲ καλὸν ὄμμα τὴν ἄμετρον δύναμιν, τὴν ὁποίαν θὰ προσκτήσῃ διὰ τούτου ὁ παλαιὸς ἐχθρός της Κάρολος ὁ Ε.

— Ἀλλ' ἂν ὄχι τὸν Φίλιππον, ποῖον λοιπὸν μοῦ προτείνεις; ἠρώτησε θέλουσα νὰ διασκεδάσῃ τὰς ὑπονοίας του.

— Ἕνα τῶν εὐγενῶν σου, κυρία μου. Ἡ ἐξουσία σου, τοιουτοτρόπως, θὰ μείνῃ ἄθικτος, ἐνῷ, νυμφευομένη βασιλόπαιδα μισητὸν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην διὰ τὴν τυραννίαν του . . .

— Ἀρκετὰ εἴπαμεν περὶ τούτου, μυλόρδε, τὸν διέκοψεν ἀποτόμως ἡ βασίλισσα.

— Κυρία μου, θὰ παρεβίαζα τὸ καθῆκόν μου, θὰ παρεβίαζα τὴν τιμήν, ἂν, καὶ μὲ κίνδυνον ἀκόμη τοῦ νὰ δυσαρεστήσω τὴν Μεγαλειότητά Σου, δὲν ἐπέμενα ἐντόνως κατὰ πάσης ἰδέας γάμου μὲ τὸν Φίλιππον τῆς Ἱσπανίας.

— Σοῦ εἶπα ὅτι εἶναι πολὺ ἀργά, ἀπεκρίθη τενάζουσα βαθέως.

— Ἡ Μεγαλειότης Σου δὲν ἠρβαωνίσθης βέβαια τὸν βασιλόπαιδα; ἀνέκραξε πλήρης ἀδημονίας ὁ Γάρδινερ.

— Μὴ μὲ διακόπτῃς περισσότερον. Ὅ,τι ἔγεινεν ἔγεινεν . . .

— Ἀλλοίμονον, κυρία μου, ἐννοῶ πολὺ καλὰ τοὺς λόγους σου. Ἐπικίνδυνον ἀπόφασιν ἔκαμες, Μεγαλειοτάτη, διὰ συνεργίας βέβαια κακῶν συμβούλων, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος βιαίων παθῶν. Εἴθε ν' ἀποβῇ εἰς καλόν!

— Αἱ τοιαῦται εἶναι ἁπλαῖ ὑποθέσεις ἐκ μέρους σου, μυλόρδε· ἐγὼ δὲν σοῦ εἶπα ὅτι ἔκαμα ἀπόφασιν ὁποιανδήποτε.

— Ἀλλ' ἡ Μεγαλειότης Σου μὲ ἀναγκάζεις νὰ θεωρήσω ὡς θετικὸν ὅ,τι ὁριστικῶς δὲν ἀρνεῖσαι... Ὡστόσον, διὰ τὴν ἀγάπην σου, κυρία μου, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἔθνους, θέλω ἀκόμη νὰ ἐλπίσω ὅτι οἱ φόβοι μου δὲν εἶναι βάσιμοι.

Ἐνῷ ἔλεγε ταῦτα, εἷς τῶν κλητήρων ἀνήγγειλεν εἰς τὴν βασίλισσαν ὅτι ὁ πρέσβυς τοῦ αὐτοκράτορος ἐζήτει ἀκρόασιν.

— Ἂς ἔλθῃ, εἶπεν ἡ Μαρία. . . . Ἐγίαινε, μυλόρδε, θὰ σκεφθῶ δι' ὅτι μοῦ εἶπες.

— Εὐδόκησε, Μεγαλειοτάτη, καὶ νὰ πράξῃς μὲ ταῦτα σύμφωνα, ἂν μολαταῦτα ἦται ἀκόμη εἰς καιρόν. Ἂν δὲ πάλιν τὰ πράγματα ἐπροχώρησαν εἰς τρόπον, ὥστε δὲν εἶ αι πλέον δυνατὸν νὰ ὀπισθοδρομήσῃς, θεώρει ἀμετάβλητον τὴν ἀρετίωσίν μου, εἰς τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις ὅσαι ἠμποροῦν νὰ σὲ ἀπειλήσουν.

Εἰσῆλθε τότε ὁ Σίμων Ρενάρ. Ἀπὸ τὴν φαιδρύνουσαν τὸ πρόσωπόν του χαρὰν ἐπείσθη ὁ ἀρχιγραμματεὺς ὅτι αἱ εἰκασίαι του ἦσαν βάσιμοι. Κατὰ πρῶτον ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν Φεκκενχὰμ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπέσπασε τὸ μυστικὸν τοῦ γενομένου εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἀρραβῶνος. Ἀφήσας δὲ, πλήρης ταραχῆς, τὸν Φεκκενχὰμ, ἀπήντησε τὸν Νουάλ.

— Σ' ἐγύρευα, μυλόρδε, εἶπεν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὅλα μας τὰ σχέδια ἀνετράπησαν; Ὁ κόμης ἔπεσεν εἰς δυσμένειαν, καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν φυλακήν.

— Ἡ ἀφροσύνη του, ἀπεκρίθη ὁ ἐπίσκοπος, κατέστρεψε τὴν ὡραιοτέραν τύχην, ὁποίαν ποτὲ ἄνθρωπος εἶχεν εἰς χεῖράς του. Ἡ συμφορά του εἶναι ἀνεπανόρθωτος.

— Ὤ! ἀνεπανόρθωτος! αὐτὸ δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ πιστεύσω. Τὸ γυναικεῖον πνεῦμα δὲν εἶναι ὁ τύπος τῆς ἀστασίας, φίλτατέ μου λόρδε; Ὅταν ὁ φοβερὸς αὐτὸς κλύδων κατευνασθῇ, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ Δεβονσαὶρ θὰ εὕρῃ τὴν θέσιν του εἰς τὸν μεσημβρινὸν τῆς βασιλικῆς εὐνοίας ἥλιον.

— Ἀπατᾶσαι, Ἐξοχώτατε. Ἡ βασίλισσα δὲν θὰ τὸν συγχωρήσῃ ποτέ, ἢ τοὐλάχιστον (πρᾶγμα ἐπίσης ἀξιοθρήνητον) δὲν θὰ τὸν νυμφευθῇ ποτέ.

— Φαίνεσαι βέβαιος εἰς ὅ,τι λέγεις, μυλόρδε· ἐν τούτοις, καθ' ὅσον γνωρίζω, τίποτε δὲν συνέβη δικαιολογοῦν τὴν τοιαύτην βεβαίωσιν.

— Κύριε Νουάλ, πρόσεχε καλά. Τὸ κόμμα τῆς Γαλλίας εἶναι εἰς τὴν παρακμήν του, καὶ τὸ κόμμα τῆς Ἱσπανίας εἰς τὸ μεσουράνημα.

— Τί ἐννοεῖς λέγων ταῦτα, μυλόρδε; . . . Ὁ Ρενὰρ, ὑποθέτω, δὲν ἔφθασεν εἰς τὰ τέλη του· ἡ Μαρία δὲν ἠρραβωνίσθη τὸν βασιλόπαιδα τῆς Ἱσπανίας.

— Δὲν ἠξεύρω τίποτε θετικόν. . . . Νύξιν μόνον ἐλαφρὰν σοῦ δίδω περὶ τῶν γενομένων. . . . καὶ σὺ κύτταξε νὰ ὠφεληθῇς.

— Τί δαίμονα! τότε θὰ ἦναι ἀληθὴς ἀποτυχία! Ἀλλ' ὅσον ἂν ἦναι πονηρὸς ὁ Σίμων Ρενὰρ, ὅσον ἂν τὸν βοηθοῦν σήμερον τὰ περιστατικὰ, θ' ἀνατρέψω τὰ καταχθόνια σχέδιά του.

— Εἰς ὥραν ἀνάγκης, ἡ συνδρομή μου δὲν θὰ σοῦ λείψῃ, φθάνει μόνον νὰ μὴ χαλκεύσῃς τίποτε κατὰ τῆς βασιλίσσης. Καὶ μάθε (ὥστε ν' ἀκολουθήσῃς τὴν καταλληλοτέραν εἰς τοὺς σκοπούς σου διαγωγὴν) μάθε ὅτι τῷ ὄντι ἡ Μεγαλειότης Της ἠρραβωνίσθη τὸν υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος.

— Ἀνάθεμα τὸν παμπόνηρον Ἱσπανόν! Ἀλλὰ, δὲν πειράζει, τὸν διορθόνω ἐγώ.

— Ἡ βασιλόπαις Ἐλισάβετ θ' ἀναχωρήσῃ σήμερον εἰς Ἀσβρὶτζ μὲ ἱκανὴν συνοδίαν· ὁ δὲ Κουρτεναὶ θὰ μένῃ ὑπὸ κράτησιν εἰς τὸν Πύργον.

— Πρέπει, εἶπεν ὁ Νουάλ, νὰ εὕρωμεν μέσον νὰ τὸν ἐλευθερώσωμεν.

— Περὶ τούτου, ἀπεκρίθη ὁ Γάρδινερ, διάθεσε τὰ πράγματά σου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ λάβῃς τὴν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς μου. Ἂν ἦναι δυνατὸν νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸν κόμητα εἰς τὴν εὔνοιαν τῆς Μαρίας, ἀναλαμβάνω τὸ ἔργον ἐγώ· ἀλλὰ μοῦ εἶναι ἀπηγορευμένον νὰ συνεργήσω ὑπὲρ τῆς φυγῆς του.

— Ἡ φυγή του ἀρρᾷ ἐμὲ, μυλόρδε, ἀπεκρίθη ὁ Νουάλ. Τοῦτο μόνον ζητῶ ἀπὸ σὲ, νὰ μὲ ὑποστηρίξῃς πλησίον τῆς βασιλίσσης.

— Κατὰ τοῦτο μεῖνε ἥσυχος, ἐπανέλαβεν ὁ ὑπουργός.

Καὶ ἐχωρίσθησαν.

Β'.

Ὅσην ἂν ἔδειξεν ἀφοβίαν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας, ὅταν ἔμαθε τὸ ἀνακαλυφθὲν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Γάρδινερ μυστήριον, ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τὸν κατετρόμαξε· καὶ, πολλὰς ἡμέρας, ἔμεινε βυθισμένος εἰς θλιβεροὺς καὶ ἀλγεινοτάτους διαλογισμούς. Μετεμελεῖτο πικρῶς ὅτι δὲν ἐπρόλαβε νὰ ματαιώσῃ τὰ ἐπιτήδεια τοῦ Σίμωνος Ρενὰρ τεχνάσματα, ὅτι δὲν ἐπολέμησεν ἐγκαίρως τὴν ὑπεροχὴν τὴν ὁποίαν οὗτος βαθμηδὸν ἀπέκτησεν εἰς τὸν νοῦν τῆς βασιλίσσης· ἠτθάνετο δὲ καλῶς ὅτι θὰ τοῦ ἦτον δύσκολον εἰς τὸ ἑξῆς νὰ καταστρέψῃ ὅ,τι πρὸ ὀλίγου δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ. Ἐφαντάζετο ἤδη ὡς τετελεσμένον τὸν γάμον Μαρίας τῆς Ἀγγλίας καὶ Φιλίππου τῆς Ἱσπανίας, γάμον ὅλως ἀντίθετον εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους του· ἤκουεν ἤδη τοὺς σαρκασμοὺς τῶν συμπρεσβευτῶν του διπλωματῶν· ἔβλεπεν ἤδη τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ κυρίου του Ἐρρίκου τοῦ Β'. Κυριευόμενος δὲ διαδοχικῶς ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ γελοίου καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς δυσμενείας, κατήντησεν εἰς ἀληθινὴν ἀπόγνωσιν, ἥτις ἐνέπνευσε τελευταῖον εἰς αὐτὸν τὴν ἑξῆς τρομερὰν ἰδέαν.

— Τὸ μόνον μου καταφύγιον εἰς τὸ ἑξῆς, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, εἶναι ἴσως ἡ ἐπιτυχία συνωμοσίας τολμηρᾶς, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα νὰ ἦναι ἢ ἡ ἐκθρόνισις τῆς Μαρίας καὶ ἡ ἐνθρόνισις τῆς Ἐλισάβετ καὶ τοῦ Κουρτεναὶ, ἢ ἡ τοσαύτη ἐξασθένισις τῆς πρώτης, ὥστε νὰ καταντήσῃ νὰ ὑποταχθῇ εἰς ὅσους μὲ συμφέρει νὰ ἐπιβάλω εἰς αὐτὴν ὅρους.

Ὅταν ἡ τοιαύτη ἰδέα ἐρριζώθη εἰς τὸν νοῦν του, ἤρχισε νὰ δοκιμάζῃ διαδοχικῶς τὰς περαιτέρω διαθέσεις διαφόρων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων ἐγνώριζεν ἐκτοτε τὸ κατὰ τῆς κυβερνήσεως μῖσος. Καὶ ἐντὸς ὀλίγου, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ δουκὸς τοῦ Σουφόλκ, τοῦ λόρδου Θωμᾶ Γρέϋ, τοῦ κυρίου Νικολάου Θροκγώρταν, τοῦ κυρίου Ἰακώβου Κρὼφτ, τοῦ κυρίου Πέτρου Καρὼ, τοῦ κυρίου Θωμᾶ Γάϊτ, κλπ., ἐσχηματίσθη συνωμοσία, σκοπὸν ἔχουσα τὴν μεταβολὴν

τῆς ἐνεστώσης τῶν πραγμάτων τάξεως. Οἱ πλεῖστοι τῶν συνωμοτῶν τούτων, καὶ ἰδίως ὁ Θωμᾶς Γάϊτ, δὲν εἶχαν ἄλλον σκοπὸν, ὡς καὶ ὁ Νουάλ αὐτὸς, εἰμὴ πῶς ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὸν γάμον τῆς βασιλίσσης μὲ τὸν υἱὸν Καρόλου τοῦ Ε, καὶ, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, ν' ἁρπάσουν ἀπὸ τὰς χεῖράς της τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, καὶ νὰ τὴν δώσουν εἰς τὴν ἀδελφήν της, τὴν ὁποίαν καὶ νὰ ὑπανδρεύσουν μὲ τὸν Κουρτεναί. Ὁ δοὺξ ὅμως τοῦ Σουφόλκ καὶ ὁ φιλόδοξος ἀδελφός του λόρδος Θωμᾶς Γρέϋ ἤλπιζαν ὅτι, εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν πάλιν ταύτην ταραχὴν, ἡ λέδη Ἰωάννα Γρέϋ ἠδύνατο καὶ πάλιν ν' ἀποκτήσῃ τὸ σέμμα. Οἱ συνωμόται εἶχαν συχνὰ διαβούλια εἰς τοῦ Νουάλ· ὁ Σουφόλκ, ἂν καὶ λαβὼν τὴν βασιλικὴν χάριν, εὑρίσκετο ἀκόμη ὑπὸ κράτησιν ἐπὶ λόγῳ τιμῆς εἰς τὸν Πύργον· ὁ ἀδελφός του ὅμως δὲν εἶχε λάβει τόσον πολὺ μέρος εἰς τὸ ριψοκίνδυνον τόλμημα τοῦ Νορθουμπερλάνδ, ὅθεν καὶ δὲν ἠνωχλήθη μετὰ ταῦτα. Ὁ ἐπισημότερος τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦτον ὁ Θωμᾶς Γάϊτ, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι ἐκτὸς τοῦ προκειμένου ν' ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινὰ ἀκόμη.

Κληρονομήσας ὅλην τὴν ὀξύνοιαν, ὅλην τὴν ἀξίαν τοῦ πατρός του, τοῦ κομψοῦ καὶ χαριεστάτου ποιητοῦ Γαΐτ, ὁ κύριος Θωμᾶς, ἐκ τοῦ φρουρίου Ἀλλιγγὰμ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κέντ, ἔχαιρε λαμπρὰν ὑπόληψιν ὡς ἀνώτερος ἀξιωματικός. Ὁ ἱπποτικὸς καὶ ποιητικὸς κόμης τοῦ Σώρρεϋ, γράφων πρὸς Ἐρρίκον τὸν Η, ἔλεγε τὰ ἑξῆς προκειμένου λόγου περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Βουλωνίας·

« Ἀνέδειξες, Μεγαλειότατε, τὸν Γάϊτ τόσον ἐν τελῇ πολεμικὸν, ὥστε ἠμπορεῖ κάνεις νὰ εἰπῇ, χωρὶς νὰ ἐξευτελίσῃ ὁποιονδήποτε ἄλλον, ὅτι δὲν ἔχει ὅμοιον κατὰ τὴν ἀνδρείαν, τὴν δραστηριότητα, τὴν φρόνησιν· κατὰ τὴν ἱκανότητα, ἐν ἑνὶ λόγῳ, πρὸς ὅλα τὰ ἀφορῶντα τὴν τέχνην τοῦ πολέμου. »

Μολονότι ὁ Γάϊτ ἦτον ἀκόμη εἰς τὸ ἄνθος τῶν ἡμερῶν του, αἱ πολυχρόνιοι ὑπηρεσίαι του (διότι εἶχεν ἀκολουθήσει ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὸ στάδιον τῶν ὅπλων) ἐνεχάρατταν ἤδη εἰς τὸ ὡραῖον καὶ εὐγενές του πρόσωπον τὸν τύπον τῆς ὡριμότητος. Τὸ ἀνάστημά του ἦτον μέσον, εὔρωστον καὶ σύμμετρον. Τὴν φυσιογνωμονίαν του διέκρινεν ὁ χαρακτὴρ τῆς εὐτολμίας καὶ μάλιστα τῆς αὐστηρότητος, ἐνῷ καὶ εἰς αὐτὴν, καθὼς καὶ εἰς ὅλα του τὰ κινήματα, ἐζωγραφεῖτο ὅλη ἡ εἰλικρίνεια τοῦ στρατιώτου.

Μετὰ πολλὰς σκέψεις, ἐσυμφώνησαν νὰ προετοιμάσουν μὲν τὰ πάντα διὰ γενικὴν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ νὰ μὴ κάμουν κανὲν κίνημα πρὸ τῆς προσεχοῦς ἐνάρξεως τοῦ κοινοβουλίου, περιμένοντες πρῶτον νὰ φανερώσῃ ἡ βασίλισσα ὁριστικὴν περὶ τοῦ γάμου της ἀπόφασιν, διότι τότε ἦτον πιθανὸν τὸ ἔθνος ὁλόκληρον νὰ δείξῃ συμπαθείας ὑπὲρ τῶν συνωμοτῶν. Ἀπεφάσισαν ἀκόμη νὰ πληροφορήσουν τὴν Ἐλισάβετ, καὶ νὰ ἐλευθερώσουν τὸν Δεβονσαὶρ, ὥστε νὰ τοὺς ἔχουν καὶ τοὺς δύο εἰς χεῖράς των κατὰ τὴν ὁριστικὴν στιγμήν. Ὁ Νουὰλ ἀνέλαβε τὴν πρώτην τῶν φροντίδων τούτων, καὶ, μὲ ὅλας τὰς δυσκολίας τῆς δευτέρας, ὁ Γάϊτ ἴσχυσε νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὴν ἐπιχείρησιν μετὰ τῶν ὀπαδῶν του, καὶ νὰ κρύψῃ ἔπειτα τὸν κόμητα ἐνόσῳ δὲν ἔπρεπε νὰ φανερωθῇ.

Δὲν εἶχεν ἀκόμη παρέλθει ἑβδομὰς, καὶ, χάρις εἰς τὸ βαθὺ σκότος τῆς νυκτὸς, χάρις εἰς τὴν φρόνησιν τῶν μέσων, χάρις ἀκόμη εἰς τὴν ἀθορύβητον ἀταραξίαν, εἰς τὴν ἀκαταμάχητον ἀφοβίαν τοῦ ἰδίου, ὁ Κουρτεναὶ ἦτον ἐλεύθερος καὶ ἄγνωστος εἰς ὅλους.

Ἡ δραπέτευσις αὐτοῦ ἐπροξένησε τόσην ἐντύπωσιν, ὅσην εἶχε προξενήσει καὶ ἡ φυλάκισίς του· οἱ φίλοι του ἔχαιραν, οἱ δὲ ἐχθροί του κατεθλίβοντο. Οὔτε ἴχνος δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνακαλύψουν, τόσον αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἀπαγωγῶν του· καὶ τελευταῖον ἐπείσθησαν ὅτι ἔφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἕνα μῆνα μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ, ὁ θυμὸς τῆς βασιλίσσης ἐφαίνετο ὁλοτελῶς κατευνασμένος· ὅθεν ὁ Γάρδινερ ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ τὴν συγχώρησιν τοῦ κόμητος. Παραστήσας εἰς τὴν Μεγαλειότητά Της ὅτι ἀρκετὰ τὸν ἐτιμώρησε διὰ τῆς στερήσεως τῆς εὐνοίας της, καὶ ὅτι ἦτον καὶ συνετῆς πολιτικῆς ἔργον νὰ μὴν ἀφήσῃ εἰς τοὺς κακοβούλους τὴν παραμικρὰν πρόφασιν πρὸς διατάραξιν τῆς κοινῆς τάξεως, καθ' ὃν καιρὸν σοβαραὶ συζητήσεις ἔμελλαν νὰ γείνουν εἰς τὸ κοινοβούλιον περὶ τοῦ γάμου της, τόσον θερμῶς τὴν ἐπρότρεψεν, ὥστε ἐνέδωκε τέλος πάντων ἡ βασίλισσα, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως τοῦ νὰ παρουσιασθῇ, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ὁ Δεβονσαὶρ εἰς Χάϊτ-Χὰλ, ὅπου πρὸς ὥραν εἶχε τὴν ἕδραν της.

Ὁ κόμης ἐπληροφορήθη περὶ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, καὶ, ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν, ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν της. Ἡ πρὸς αὐτὸν ὑποδοχή της ἦτον περιποιητικὴ, ἀλλὰ ψυχρὰ, καὶ τὸν ἔπεισε, καθὼς καὶ τοὺς ὁμόφρονάς του, ὅτι ἡ καρδία τῆς Μαρίας εἶχεν ἀποξενωθῆ διαπαντὸς ἀπ' αὐτόν.

— Ἂν ἔχῃς ὄρεξιν νὰ ταξειδεύσῃς, μυλόρδε, τοῦ εἶπε μὲ ὕφος χλευαστικὸν, εἶχα διάθεσιν νὰ σὲ στείλω πλησίον ὁποίας θέλῃς ξένης αὐλῆς, εἰς τρόπον κατάλληλον πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ πρὸς τὰς κλίσεις σου.

— Μήπως, Μεγαλειοτάτη, ἀπεκρίθη μὲ τόνον ἐλαφρὸν, ἔχεις τάχατε νὰ μοῦ ἐμπιστευθῇς ἀδράν τινα ἀποστολὴν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μαδρίτ;

— Ἂν ἦτον τοῦτο, ἐπανέλαβε κρύπτουσα τὴν ταραχήν της, δὲν θ' ἀπευθυνόμην εἰς σέ . . . Πρόσεχε καλὰ, Κουρτεναί! Μὲ προσέβαλες πρώτην φορὰν· φοβήσου μὴ μὲ προσβάλῃς καὶ δευτέραν! . . . Καὶ ἔπειτα, παραιτήσου, σὲ παρακινῶ, παραιτήσου ἀπὸ τὴν βασιλόπαιδα Ἐλισάβετ. Ποτὲ δὲν ἠμπορεῖ νὰ σὲ νυμφευθῇ· ποτὲ σύζυγός σου δὲν θὰ γείνῃ.

— Τὸ βλέπομεν, ἐμουρμούρισεν ἀναχωρῶν ὁ Κουρτεναί.

Ἐξερχόμενον, τὸν ἔφθασεν ὁ Νουὰλ, ὅστις ἔλαβεν ἐκτοτε πλήρη καὶ ὁριστικὴν κατοχὴν τοῦ ἐκπεπτωκότος ἐραστοῦ.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΧΕΙΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΡΟΥΣΣΩ.

Δύω ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ περιφήμου τῆς Νέας Ἑλοΐζας πονήματος πραγματεύονται περὶ αὐτοχειρίας. Μὲ τὴν συνήθη πυρίνην εὐγλωττίαν του, ὁ ἀμίμητος Ρουσσὼ διεξέρχεται τοὺς λόγους ὅσους ποτὲ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἠδυνήθη νὰ μορφώσῃ ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ φοβεροῦ τούτου θέματος. Ἡ φωνὴ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀπογνώσεως, ἡ φωνὴ τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς σοφίας, συνηγοροῦν ἑκατέρωθεν, ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς αἰωνιότητος. Καὶ ὑπὸ τὴν ἠθικὴν, καὶ ὑπὸ τὴν φιλολογικὴν ἔποψιν, ἐλπίζομεν ὅτι πράττομεν ἔργον εὐάρεστον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Εὐτέρπης, μεταφέροντες εἰς τὰς στήλας αὐτῆς τὰς δύω ταύτας ἐπιστολάς.

Ο ΕΡΑΣΤΗΣ ΤΗΣ ΙΟΥΛΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΥΛΟΡΔΟΝ ΕΔΟΥΑΡΔΟΝ.

Ναί, μυλόρδε, εἶναι ἀληθὲς, ἡ ψυχή μου καταπιέζεται ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ζωῆς· πρὸ πολλοῦ τὴν εὑρίσκω ὀχληράν, διότι ἔχασα πᾶν ὅ,τι εἶχεν εἰς ἐμὲ προσφιλὲς, καὶ μόνον τὸ ἀηδὲς μέρος ἔμεινεν. Ἀλλὰ λέγουν ὅτι δὲν συγχωρεῖται νὰ τὴν διαθέσω χωρὶς τὴν ἄδειαν Ἐκείνου ὅστις μοῦ τὴν ἔδωκεν. Ἠξεύρω πρὸς τούτοις ὅτι ἀνήκει εἰς σὲ διὰ πολλοὺς λόγους· διὰ τὴν ἔσωσαν αἱ φροντίδες σου, αἱ εὐεργεσίαι σου ὁλονὲν τὴν διατηροῦν. Ποτὲ λοιπὸν δὲν θ' ἀποφασίσω νὰ τὴν διαθέσω, ἂν δὲν ᾖμαι πρῶτον βέβαιος ὅτι δὲν πράττω ἔγκλημα, καὶ ἑνόσῳ μοῦ μένει ἡ παραμικρὰ ἐλπὶς ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ τὴν ἐνασχολήσω ὑπὲρ σοῦ.

Ἔλεγες ὅτι σοῦ ἤμην ἀναγκαῖος, διατί μὲ ἠπάτησες; Ἀφοῦ εἴμεθα εἰς Λονδῖνον, ὄχι μόνον δὲν μ' ἐνασχολεῖς εἰς τίποτε ὑπὲρ σοῦ, ἀλλ' ἐνασχολεῖσαι σὺ ὑπὲρ ἐμοῦ ἀκαταπαύστως. Πόσον περιττὰς φροντίδας λαμβάνεις! Μυλόρδε, τὸ ἠξεύρεις, μισῶ τὸ ἔγκλημα περισσότερον ἀκόμη παρὰ τὴν ζωήν· λατρεύω τὸν οὐράνιον Πλάστην. Χρεωστῶ εἰς σὲ τὸ πᾶν, σὲ ἀγαπῶ, κανένα δεσμὸν ἄλλον εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχω· ἡ φιλία, τὸ καθῆκον, ἠμποροῦν νὰ δεσμεύσουν ἄνδρα δυστυχῆ· αἱ προφάσεις ὅμως καὶ τὰ σοφίσματα, ὄχι. Φώτισε τὸ λογικόν μου, λάλησε εἰς τὴν καρδίαν μου, εἶμαι πρόθυμος νὰ σὲ ἀκούσω· ἀλλ' ἐνθυμήσου ὅτι μὲ τοὺς ἀπηλπισμένους κανεὶς δὲν παίζει.

Θέλεις νὰ συζητήσωμεν· μάλιστα, ἂς συζητήσωμεν. Θέλεις, ἀνάλογος μὲ τὴν σοβαρότητα τοῦ προκειμένου θέματος νὰ ᾖναι καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ σκέψις καὶ ἡ ἀπόφασις· συγκατανεύω. Ἂς ἐρευνήσωμεν τὴν ἀλήθειαν ἡσύχως, ἀταράχως· ἂς συζητήσωμεν ἐν γένει τὴν πρότασιν, ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλου προσώπου. Ὁ Ῥομπὲκ ἔγραψεν ἀπολογίαν τῆς αὐτοκτονίας πρὶν αὐτοκτονηθῇ· δὲν θέλω νὰ συγγράψω βιβλίον ὡς αὐτὸς, καὶ πολὺ δὲν μ' εὐχαριστεῖ τὸ βιβλίον του· ἐλπίζω ὅμως νὰ μιμηθῶ τὴν ἀπάθειαν αὐτοῦ κατὰ τὴν προκειμένην συζήτησιν.

Πολὺν καιρὸν ἐσκέφθην περὶ τῆς σοβαρᾶς ταύτης ὑποθέσεως· καὶ τοῦτο τὸ ἠξεύρεις, διότι γνωρίζεις τὴν τύχην μου, καὶ ἀκόμη ζῶ ἐν τούτοις. Ὅσῳ συλλογίζομαι, τόσῳ πείθομαι ὅτι τὸ ζήτημα καταντᾷ εἰς τὴν θεμελιώδη ταύτην πρότασιν· Ἕκαστος ἔχει ἐκ φύσεως τὸ δικαίωμα νὰ ζητῇ τὸ καλόν του καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὸ κακόν του, ἑνόσῳ δὲν ἀδικεῖ ἄλλον. Ὅταν λοιπὸν ἡ ζωή μας ᾖναι κακὸν εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν ᾖναι καλὸν εἰς κανένα, ἡ ἀπ' αὐτὴν ἀπαλλαγὴ εἶναι θεμιτή. Ἂν ὑπάρχῃ εἰς τὸν κόσμον ἀξίωμα προφανὲς καὶ βέβαιον, νομίζω ὅτι εἶναι τοῦτο· ὅταν καὶ τοῦτο φθάσῃ ν' ἀνασκευασθῇ, τότε δὲν εἶναι πρᾶξις ἀνθρωπίνη ἥτις δὲν ἠμπορεῖ νὰ τραπῇ εἰς ἔγκλημα.

Τί λέγουν περὶ τούτου οἱ σοφισταί μας; Κατὰ πρῶτον, θεωροῦν τὴν ζωὴν ὡς πρᾶγμα ἀλλότριον, διότι μᾶς ἐδόθη· ἀλλὰ, κυρίως διότι μᾶς ἐδόθη, δὲν εἶναι πλέον ἀλλότριον. Ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς δύω βραχίονας; καὶ ὅμως, ὅταν φοβηθοῦν τὴν γάγγραιναν, ἀφίνουν καὶ τοὺς κόπτουν τὸν ἕνα, καὶ τοὺς δύω ἀκόμη, ἂν ᾖναι ἀνάγκη. Τὸ παράδειγμα ἐφαρμόζεται ἀκριβῶς, ὅταν πιστεύωμεν τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς· διότι, ἂν ἐκεῖ θυσιάζω τὸν βραχίονά μου πρὸς διατήρησιν πράγματος πολυτιμοτέρου, ὁποῖον εἶναι τὸ σῶμά μου, θυσιάζω ἐδῶ τὸ σῶμά μου πρὸς διατήρησιν πράγματος ἄλλου πολυτιμοτέρου, ὁποῖον εἶναι ἡ ἐσωτερική μου εὐεξία. Ἂν ὅλα ὅσα δῶρα ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκεν ᾖναι φυσικῶς *καλὰ* δι' ἡμᾶς, εἶναι ὅμως καὶ δυστυχῶς ὑποκείμενα νὰ μεταβάλουν φύσιν· ὅθεν, πρὸς γνῶσιν καὶ διάκρισιν αὐτῶν, μᾶς ἐπρόσθεσε τὸ λογικόν· ἂν δι' αὐτοῦ δὲν εἴχαμεν τὴν ἄδειαν τινὰ μὲν νὰ ἐκλέγωμεν, τινὰ δὲ ν' ἀποῤῥίπτωμεν, ποία θὰ ἦτον ἡ χρῆσις αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων;

Τὴν ἀσθενῆ ταύτην ἔνστασιν, τὴν περιστρέφουν μυριοτρόπως. Θεωροῦν τὸν ζῶντα ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπον ὡς στρατιώτην φυλάττοντα φυλακήν. Ὁ Θεὸς, λέγουν, σ' ἔθεσεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· διατί φεύγεις χωρὶς τὴν ἄδειάν Του; Ἀλλὰ καὶ σὲ, δὲν σ' ἔθεσεν εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς σου; διατί ξενιτεύεσαι χωρὶς τὴν ἄδειάν Του; Καὶ μήπως ἡ κακουχία δὲν εἶναι σιωπηλὴ ἄδεια; Εἰς ὁποιονδήποτε τόπον μὲ θέσῃ, εἴτε εἰς σῶμα, εἴτε εἰς τὴν γῆν, μὲ θέτει μὲ ἄδειαν νὰ μένω ἐκεῖ ἑνόσῳ εὑρίσκομαι καλὰ, καὶ νὰ φύγω ὅταν εὑρεθῶ κακά. Ἰδοὺ ἡ φωνὴ τῆς φύσεως καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Πρέπει νὰ περιμείνω, λέγετε, τὴν διαταγήν· συμφωνῶ· ἀλλ' ὅταν ἀποθνήσκω φυσικῶς, τότε ὁ Θεὸς δὲν μὲ διατάττει ν' ἀφήσω τὴν ζωήν, ἀλλὰ μοῦ τὴν ἀφαιρεῖ ὁ ἴδιος· μόνον ὅταν καταστήσῃ τὴν ζωήν μου ἀνυπόφορον, τότε μὲ διατάττει νὰ τὴν ἀφήσω. Εἰς τὴν πρώτην περίστασιν, ἐναντιόνομαι ὅσον ἠμπορῶ· εἰς τὴν δευτέραν, ἔχω τοὐλάχιστον τὴν ἀξίαν τῆς ὑπακοῆς.

Πιστεύεις ὅτι εὑρίσκονται ἄνθρωποι τόσον ἄδικοι, ὥστε νὰ ὀνομάζουν τὴν αὐτοχειρίαν ἀνταρσίαν κατὰ τῆς θείας Προνοίας, ὡς ἂν ἤθελεν ὁ δυστυχὴς αὐτόχειρ νὰ ὑπεκφύγῃ τοὺς νόμους Της; Ὄχι, δὲν ἀποθνήσκει πρὸς ὑπεκφυγὴν, ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θείων νόμων. Πῶς λοιπόν! Εἰς μόνον τὸ σῶμά μου ἔχει ὁ Θεὸς ἐξουσίαν; καὶ εἶναι τόπος εἰς τὸν κόσμον, ὅπου ὄν ὁποιονδήποτε δὲν

εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν πανσθενῆ Αὐτοῦ χεῖρα; καὶ ἡ ἐνέργεια μάλιστα Αὐτοῦ θὰ ᾖναι ὀλιγώτερον ἄμεσος ἐπ' ἐμοῦ, ὅταν ἡ οὐσία μου, καθαρισθεῖσα, θὰ γείνῃ ἁπλουστέρα, ὁμοιοτέρα μὲ τὴν θείαν Αὐτοῦ οὐσίαν; Ὄχι· εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ἐναποθέτω τὰς ἐλπίδας μου· καὶ ἂν ἐνόμιζα ὅτι, διὰ τοῦ θανάτου, ὑπεξέφευγα τὴν ἐξουσίαν Του, δὲν θὰ ἤθελα πλέον ν' ἀποθάνω.

Εἶναι καὶ τοῦτο ἓν ἐκ τῶν σοφισμάτων τοῦ Φαίδωνος, βρίθοντος ἄλλως μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἀληθειῶν. Ἂν ὁ δοῦλός σου ἐφονεύετο μόνος του, λέγει πρὸς τὸν Κέβητα ὁ Σωκράτης, καὶ ἦτον δυνατὸν νὰ τὸν τιμωρήσῃς, δὲν θὰ τὸν ἐτιμώρεις, διότι σ' ἐστέρησεν ἀδίκως τοῦ κτήματός σου; Ἀγαθὲ Σώκρατες, τί μᾶς λέγεις; Δὲν εἴμεθα λοιπὸν κτῆμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἀποθάνωμεν; Τὸ παράδειγμα ἄρα δὲν εἶναι προσφυές· ἰδοὺ πῶς ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃς· Ἂν ἐνδύσῃς τὸν δοῦλόν σου ἔνδυμα ἐνοχλοῦν αὐτὸν εἰς τὴν ὁποίαν σοῦ χρεωστεῖ ὑπηρεσίαν, θὰ τὸν τιμωρήσῃς ἄρά γε διότι, πρὸς καλητέραν τῶν χρεῶν του ἐκπλήρωσιν, ἐξεδύθη τὸ ὀχληρὸν ἔνδυμα τοῦτο; Τὸ κοινὸν λάθος εἶναι ὅτι θεωρεῖται μέγα τι πρᾶγμα ἡ ζωή· ὡς ἂν ἀπ' αὐτὴν ἐξήρτητο ὅλη μας ἡ ὕπαρξις, καὶ ὡς ἂν δὲν ἤμεθα τίποτε μετὰ θάνατον· ἐνῷ, ἀπ' ἐναντίας, ἡ ζωή μας εἶναι μηδὲν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Θεοῦ, μηδὲν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ὀρθοῦ λόγου, μηδὲν πρέπει νὰ ᾖναι καὶ εἰς τὰ ὄμματά μας· καὶ, ὅταν ἀφίνωμεν τὸ σῶμά μας, ἐκδυόμεθα ὀχληρὸν ἔνδυμα. Ἀξίζει λοιπὸν τὸν κόπον νὰ γίνεται περὶ αὐτῆς τοσοῦτος θόρυβος; Μυλόρδε, οἱ τὰ τοιαῦτα φωνασκοῦντες, βεβαιώσου, δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς· ἀτόπως καὶ σκληρῶς συλλογιζόμενοι, ἐπιβαρύνουν τὸ ὑποθετικὸν ἔγκλημα, ὡς ἂν ἀφῃρεῖτο δι' αὐτοῦ ἡ ὕπαρξις, καὶ ἔπειτα τὸ τιμωροῦν, ὁμολογοῦντες ὑπάρχοντα καὶ μετὰ θάνατον τὸν αὐτόχειρα.

Περὶ δὲ τοῦ Φαίδωνος, τοῦ χορηγήσαντος εἰς αὐτοὺς τὸ μόνον εὐλογοφανὲς ἐπιχείρημα ἐκ τῶν ὅσων ποτὲ ἔκαμαν χρῆσιν, λέγω ὅτι, εἰς τὸ ῥηθὲν σύγγραμμα, τὸ ζήτημα ἐξετάζεται παρέργως, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἀβρόχοις ποσίν. Ὁ Σωκράτης, καταδικασθεὶς δι' ἀποφάσεως ἀδίκου νὰ στερηθῇ, ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, τῆς ζωῆς του, ἀνάγκην δὲν εἶχε νὰ ἐξετάσῃ προσεκτικῶς ἂν ἐπετρέπετο ἢ ὄχι εἰς αὐτὸν νὰ τὴν διαθέσῃ ἑκουσίως. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι εἶπε πραγματικῶς ὅσα ὁ Πλάτων λέγει ὅτι εἶπε, πίστευσέ με, μυλόρδε, θὰ τὰ ἐσκέπτετο πολὺ προσεκτικώτερον, ἂν ἐπρόκειτο νὰ τὰ ἐνεργήσῃ· ἀπόδειξις δὲ ὅτι, ἀπὸ τὸ ἀθάνατον τοῦτο σύγγραμμα, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξαχθῇ ἔνστασις ἰσχυρὰ κατὰ τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοχειρίας, εἶναι ὅτι ὁ Κάτων ἀνέγνωσε δὶς ἀπ' ἀρχῆς τὸν εἰρημένον διάλογον τὴν αὐτὴν νύκτα καθ' ἣν ἐσπάραξε τὰ σπλάγχνα του.

Οἱ αὐτοὶ σοφισταὶ ἐρωτοῦν ἂν ἠμπορῇ ποτὲ ἡ ζωὴ νὰ ᾖναι κακόν. Θεωροῦντες τὸ πλῆθος τῶν σφαλμάτων, τῶν βασάνων καὶ τῶν κακιῶν, τῶν ὁποίων εἶναι πλήρης, κλίνομεν μᾶλλον νὰ ἐρωτήσωμεν ἂν ἡ ζωὴ ᾖναι ἢ ἦτον ποτὲ καλόν. Ἡ κακία πολιορκεῖ ἀνενδότως τὸν ἐνάρετον ἄνδρα· κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, κινδυνεύει νὰ γείνῃ θῦμα τῶν κακούργων, ἡ κακοῦργος ὁ ἴδιος. Ἀγῶνες καὶ παθήματα, ἰδοὺ ἡ τύχη τοῦ δικαίου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· κακουργήματα καὶ παθήματα, ἰδοὺ ἡ τύχη τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Καθ'ὅλα τὰ λοιπὰ διαφέρουν πρὸς ἀλλήλους· τίποτε ἄλλο δὲν ἔχουν κοινὸν, παρὰ τὰς συμφορὰς τοῦ βίου. Ἂν, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου, ἔπρεπε νὰ φέρω μαρτυρίας καὶ παραδείγματα, εἶχα ν' ἀναφέρω χρησμοὺς, ἀποκρίσεις σοφῶν, πράξεις ἀρετῆς ἀνταμειφθείσας διὰ τοῦ θανάτου. Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν ὅλα ταῦτα· λαλῶ πρὸς σὲ, μυλόρδε, καὶ σ' ἐρωτῶ ποία εἶναι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἡ ἐνασχόλησις τοῦ σοφοῦ, ἂν ὄχι τὸ νὰ συγκεντρόνεται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, καὶ νὰ προσπαθῇ ὥστε καὶ ζῶν νὰ ᾖναι νεκρός; Διὰ ποίου ἄλλου μέσου προσπαθεῖ ἡ φρόνησις νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς ἀνθρωπότητος, εἰμὴ ζητοῦσα νὰ μᾶς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ ἀπὸ πᾶν ὅ,τι ἔχομεν θνητὸν, νὰ μᾶς περιορίσῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς διανοίας ἐνέργειαν, καὶ νὰ μᾶς ἀναβιβάσῃ εἰς ὑψηλὰς θεωρίας; Καὶ ἂν τὰ πάθη καὶ τὰ σφάλματά μας ᾖναι τῶν δυστυχιῶν μας τὰ αἴτια, πόσον δὲν πρέπει ἂν ἐπιθυμῶμεν ὕπαρξιν ἄλλην, ἥτις νὰ ᾖναι ἀπηλλαγμένη καὶ ἀπὸ πάθη καὶ ἀπὸ σφάλματα! Τί κάμνουν οἱ φιλήδονοι τοῦ κόσμου, οἱ πολλαπλασιάζοντες ἀφρόνως τὰς λύπας των διὰ τῶν ἡδονῶν των; Καταστρέφουν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἰδίαν των ὕπαρξιν, θέλοντες ἐπὶ τῆς γῆς νὰ τὴν ἐκτείνουν· αὐξάνουν τὸ βάρος τῶν δεσμῶν των διὰ τῶν πολλῶν των προσκολλήσεων· ποία ἀπόλαυσις δὲν ἑτοιμάζει εἰς αὐτοὺς ἀπείρους πικρὰς στερήσεις; ὅσῳ αἰσθάνονται, τόσῳ πάσχουν· ὅσῳ βυθίζονται εἰς τὴν ζωὴν, τόσῳ γίνονται δυστυχέστεροι.

Ἀλλ' ἔστω ὅτι, ἐν γένει, εἶναι καλὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἕρπῃ ἐλεεινῶς ἐπὶ τῆς γῆς. Συμφωνῶ· δὲν διατείνομαι ὅτι ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος πρέπει κατὰ κοινὴν συμφωνίαν νὰ θυσιασθῇ, καὶ νὰ γείνῃ τάφος εὐρὺς ὁ κόσμος. Εἶναι ὅμως, εἶναι δυστυχεῖς τινες, οὕτως εἰπεῖν, προνομιοῦχοι, εἰς τοὺς ὁποίους συγχωρεῖται νὰ μὴν ἀκολουθήσουν τὴν κοινὴν ὁδὸν, καὶ διὰ τοὺς ὁποίους αἱ πικραὶ θλίψεις καὶ ἡ ἀπόγνωσις εἶναι τὸ διαβατήριον τῆς φύσεως· οἱ τοιοῦτοι θὰ ἦσαν τόσον μωροὶ ἂν ἐπίστευαν ὅτι ἡ ζωή των εἶναί τι καλὸν, ὅσον ἦτον ὁ σοφιστὴς Ποσειδώνιος ὅταν, βασανιζόμενος ἀπὸ τὴν ἀρθρῖτιν, ἠρνεῖτο ὅτι ἡ ἀρθρῖτις ἦτον κακόν. Ἑνόσῳ εἶναι καλὸν νὰ ζῶμεν, τὸ ἐπιθυμοῦμεν ζωηρῶς· καὶ μόνον τῶν ἐσχάτων κακῶν τὸ αἴσθημα ἠμπορεῖ νὰ καταβάλῃ τὴν ἐπιθυμίαν μας ταύτην· διότι εἰς ὅλους ἡμᾶς ἐνέπνευσεν ἡ φύσις φρίκην μεγάλην πρὸς τὸν θάνατον, καὶ ἡ φρίκη αὕτη παραμορφόνει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὰς συμφοράς. Ὑποφέρομεν πολὺν καιρὸν ζωὴν πικρὰν καὶ ἀλγεινὴν, πρὶν ἀποφασίσωμεν νὰ τὴν ἀφήσωμεν· ἀλλ' ἀφοῦ ἅπαξ ἡ ἀηδία τῆς ζωῆς ὑπερβῇ τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, τότε ἡ ζωὴ εἶναι προφανῶς κακὸν μέγα, καὶ ἂς τὴν παραιτήσωμεν ὅσον τάχιστα. Ὅθεν, ἂν καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν παύει τοῦ νὰ ᾖναι καλὸν, εἴμεθα τοὐλάχιστον ὑπερβέβαιοι ὅτι γίνεται κακὸν, πολὺ

πρὶν φανῇ τοιαύτη· καὶ, εἰς πάντα φρόνιμον ἄνθρωπον, τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τὴν ἀφήσῃ προηγεῖται πάντοτε, καὶ πολὺν καιρὸν, τῆς πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίας.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦνται εἰς τοῦτο· ἀφοῦ πρῶτον ἀρνοῦνται ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι κακὸν, θέλοντες νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν τὸ δικαίωμα τῆς παραιτήσεως, λέγουν ἔπειτα ὅτι εἶναι κακὸν, ὀνειδίζοντες ἡμᾶς ὅτι δὲν εἴμεθα γενναῖοι καὶ δὲν τὴν ὑποφέρομεν. Κατ' αὐτοὺς, ἀνανδρία εἶναι τὸ νὰ θέλωμεν ν' ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς πόνους της, καὶ οἱ μικρόψυχοι μόνοι γίνονται αὐτόχειρες. Ὦ Ρώμη, νικήτρια τοῦ κόσμου, εἰς ποῖον πλῆθος ἀνάνδρων καὶ μικροψύχων ἀνδρῶν χρεωστεῖς τὴν κοσμοκρατορίαν! Ἂν ἡ Ἀρρία, ἡ Ἐπονίνη, ἡ Λουκρητία συγκαταλέγωνται εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ἦσαν τοὐλάχιστον γυναῖκες· ἀλλ' ὁ Βροῦτος, ἀλλ' ὁ Κάσσιος, ἀλλὰ σὺ ὁ συμμεριζόμενος μετὰ τῶν Θεῶν τὸ σέβας τοῦ ἐκπεπληγμένου κόσμου, μέγιστε, θεῖε Κάτων, σὺ τοῦ ὁποίου ἡ σεβαστὴ καὶ ἡ ἱερὰ εἰκὼν εἰς μὲν τοὺς Ρωμαίους ἐνέπνεε ζῆλον ἅγιον, εἰς δὲ τοὺς τυράννους φρίκην· οἱ ὑψηλόφρονες θαυμασταί σου δὲν ἐπρόβλεπαν βεβαίως ὅτι ἤρχετο ἡμέρα καθ' ἣν, εἰς τὴν κοινιορτῶδη σχολείου τινὸς γωνίαν, μικρολόγοι ῥήτορες ἔμελλαν ν' ἀποδείξουν ὅτι ἄνανδρος ὑπῆρξες καὶ μικρόψυχος, διότι ἠρνήθης εἰς τὴν εὐδαιμονοῦσαν κακίαν τὴν λατρείαν τῆς σιδηροδεσμίου ἀρετῆς. Ὦ ὕψος! ὦ δύναμις! ὦ μεγαλεῖον τῶν νεωτέρων συγγραφέων! πόσον εἴστε ἀτρόμητοι μὲ τὸν κάλαμον εἰς τὴν χεῖρα! Ἀλλ' εἰπέ μου, ἀνδρεῖε καὶ μεγαλόψυχε ἥρως, ὅστις εἰς καιρὸν μάχης σώζεσαι φεύγων εὐτόλμως, φυλάττων νὰ ὑποφέρῃς ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰ δεινὰ τῆς ζωῆς, ὅταν δαυλίον ἀναμμένον πέσῃ εἰς τὴν ῥητορικὴν χεῖρά σου, διατί τὴν ἀποσύρεις τόσον ταχέως; πῶς! εἶσαι τόσον ἄνανδρος, ὥστε δὲν τολμᾷς νὰ ὑποφέρῃς τὴν δριμύτητα τοῦ πυρός; Τίποτε, λέγεις, δὲν μὲ ἀναγκάζει νὰ ὑποφέρω τὸ ἀναμμένον δαυλίον· καὶ ἐμὲ, τί μὲ ἀναγκάζει νὰ ὑποφέρω τὴν ζωήν; Καὶ μήπως ὁ Θεὸς ἔχει τι περισσότερον τὴν γέννησιν ἀνθρώπου, παρὰ τὴν γέννησιν καστάνου; καὶ αἱ δύω δὲν εἶναι ἐπίσης ἔργα Του;

Εἶναι βεβαίως ἀνδρεία νὰ ὑποφέρωμεν ἀγογγύστως ὅσα κακὰ δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀποφύγωμεν· ἀλλ' εἶναι μωρία νὰ ὑποφέρωμεν ἑκουσίως καὶ ὅσα ἠμποροῦμεν ἀναμαρτήτως ν' ἀποφύγωμεν· καὶ εἶναι συχνάκις κακὸν μέγιστον νὰ ὑποφέρωμεν κακὸν χωρὶς ἀνάγκην. Ὅστις δὲν τολμᾷ ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ ζωὴν ἀλγεινὴν διὰ ταχέος θανάτου, ὁμοιάζει ἀσθενῆ προτιμῶντα ν' ἀφήσῃ τὴν πληγήν του νὰ σκωληκιάσῃ, παρὰ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν σωτήριον τοῦ χειρουργοῦ σίδηρον. Ἔλα, ἀγαθὲ Ὀλύμπιε, ἔλα κόψε μου τὸ σκέλος τοῦτο, πρὶν μὲ καταλάβῃ ὅλον ἡ γάγγραινα· θὰ σὲ κυττάζω ἀσκαρδαμυκτὶ τέμνοντα, καὶ ἂς μὲ λέγῃ ἄνανδρον ὁ γεννάδας ἐκεῖνος, ὅστις ἀφίνει τὸ σκέλος του νὰ γαγγραινωθῇ διότι δὲν τολμᾷ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν.

Ὁμολογῶ ὅτι ὑπάρχουν καθήκοντα πρὸς ἄλλους, τὰ ὁποῖα δὲν συγχωροῦν τὸν τυχόντα ἄνθρωπον ν' ἀποθάνῃ ὅταν θέλῃ· ἐξ ἄλλου μέρους ὅμως, πόσα δὲν εἶναι διατάττοντα τὸν ἑκούσιον θάνατον! Ἂν ὑπουργὸς ἄξιος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος, ἂν πατὴρ οἰκογενείας, χρεωστῶν τὴν τροφὴν εἰς τὰ τέκνα του, ἂν ὀφειλέτης ἀναξιόχρεως, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἠμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ τοὺς δανειστάς του, ἀφοσιωθοῦν ἡρωϊκῶς εἰς τὰ χρέη των· ἂν μυρίαι ἄλλαι σχέσεις πολιτικαὶ καὶ οἰκιακαὶ ἀναγκάζονν ἄνδρα τίμιον καὶ δυστυχῆ νὰ ὑποφέρῃ τὰ κακὰ τῆς ζωῆς, πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλητέρου ἄλλου κακοῦ, τῆς ἀδικίας· εἶναι συγχωρημένον διὰ τοῦτο, εἰς περιστάσεις ὅλως ἀντιθέτους, νὰ ὑποφέρῃ τις, μὲ ζημίαν ἀπείρων δυστυχῶν, ζωὴν ἥτις εἰς ἐκεῖνον μόνον εἶναι ὠφέλιμος, ὅστις δὲν τολμᾷ ν' ἀποθάνῃ; Φόνευσέ με, τέκνον μου, λέγει ὁ ἑκατοντούτης ἄγριος πρὸς τὸν υἱόν του, ὅστις κλονεῖται βαστάζων αὐτὸν εἰς τοὺς ὤμους του· ἰδοὺ οἱ ἐχθροί· τρέχε νὰ πολεμήσῃς μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου, τρέχε νὰ σώσῃς τὰ τέκνα σου, καὶ μὴν ἐκθέτῃς τὸν πατέρα σου εἰς τὸν κίνδυνον καὶ εἰς τὴν ἐντροπὴν τοῦ νὰ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας ἐκείνων, τῶν ὁποίων τοὺς συγγενεῖς ἔφαγε. Ἀλλὰ, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ πεῖνα, αἱ συμφοραὶ, ἡ ἔνδεια, ἐχθροὶ οἰκιακοὶ χειρότεροι τῶν ἀγρίων, ἐπιτρέπουν εἰς δυστυχῆ παράλυτον νὰ καταναλίσκῃ εἰς τὴν κλίνην του τὸν ἄρτον ὁλοκλήρου οἰκογενείας, ἥτις μόλις ἠμπορεῖ νὰ κερδήσῃ τὴν τροφήν της, ἄνθρωπος ὅμως ὅστις δὲν ἔχει κανένα δεσμὸν εἰς τὸν κόσμον, ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς κατεδίκασε νὰ ζῇ μόνος εἰς τὴν γῆν, ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου ἡ δυστυχὴς ὕπαρξις καλὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ, διατί νὰ μὴν ἔχῃ τοὐλάχιστον τὸ δικαίωμα νὰ παραιτήσῃ κατοικίαν ὅπου ὀχληρὰ εἶναι τὰ παράπονά του καὶ τὰ παθήματά του ἀνωφελῆ;

Στάθμησε τὰς παρατηρήσεις ταύτας, μυλόρδε, συνάθροισε ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, καὶ θὰ εὕρῃς ὅτι καταντοῦν εἰς τὸ ἁπλούστερον τῶν δικαιωμάτων τῆς φύσεως, περὶ τοῦ ὁποίου ἄνθρωπος συνετὸς ποτὲ δὲν ἐδίστασε. Καὶ τῷ ὄντι, διατί συγχωρεῖται νὰ ἰατρευώμεθα ἀπὸ τὴν ἀρθρῖτιν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ζωήν; Καὶ τὰ δύω ταῦτα κακὰ δὲν μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν αὐτὴν χεῖρα; Ἂν ἀλγεινὸς ἦναι ὁ θάνατος, τοῦτο τί σημαίνει; Μήπως τὰ ἰατρικὰ δὲν εἶναι πικρά; πόσοι δὲν προτιμοῦν, ἀντὶ τοῦ ἰατρικοῦ, τὸν θάνατον! ἀπόδειξις ὅτι ἡ φύσις τὰ ἀποστρέφεται καὶ τὰ δύω. Ἂς μοῦ δείξουν λοιπὸν πῶς εἶναι θεμιτὸν μὲν ν' ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ πρόσκαιρον κακὸν πίνοντες ἰατρικὰ, ἀθέμιτον δὲ, ἀπὸ κακὸν ἀνίατον, παραιτοῦντες τὴν ζωήν; καὶ πῶς εἴμεθα ὀλιγώτερον ἔνοχοι μεταχειριζόμενοι κίναν διὰ τὸν πυρετὸν, καὶ ὄχι ὄπιον διὰ τὸν λίθον; Ἂν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸν σκοπὸν, ἀμφότερα τείνουν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν κακουχίαν· ἂν εἰς τὸ μέσον, ἀμφότερα εἶναι φυσικά· ἂν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κυρίου, ποῖον κακὸν πολεμοῦμεν, τὸ ὁποῖον Αὐτὸς δὲν μᾶς ἔστειλε; Ποῖον πόνον ζητοῦμεν ν' ἀποφύγωμεν, ὅστις δὲν μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν χεῖρά Του; Ποῦ εἶναι τὸ ὅριον ὅπου παύει ἡ δύναμις Αὐτοῦ, καὶ ὅπου δυνάμεθα νομίμως ν' ἀντισταθῶμεν; Δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται λοιπὸν ν' ἀλλάξωμεν κάνενὸς πράγματος θέσιν, διότι ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, εἶναι ὅπως Αὐτὸς τὰ

ἠθέλησε; Δὲν πρέπει λοιπὸν τίποτε νὰ πράξωμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, φοβούμενοι μὴ παραβιάσωμεν τοὺς νόμους Του; καὶ, ὅ,τι ἂν πράξωμεν, ἠμποροῦμεν ποτὲ νὰ τοὺς παραβιάσωμεν; Ὄχι, μυλόρδε, ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μεγαλήτερος, ὑψηλότερος· ὁ Θεὸς δὲν ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν τὸ πνεῦμά Του καὶ νὰ μένῃ ἀκίνητος εἰς παντοτεινὴν ἠρεμίαν, ἀλλὰ τοῦ ἔδωκεν ἐλευθερίαν νὰ πράξῃ τὸ καλὸν, συνείδησιν νὰ τὸ θελήσῃ, λογικὸν νὰ τὸ διακρίνῃ· τὸν κατέστησεν αὐτὸν μόνον κριτὴν τῶν ἰδίων του πράξεων, καὶ ἔγραψεν εἰς τὴν καρδίαν του· «Πράττε ὅ,τι εἶναι ὠφέλιμον εἰς σέ, καὶ «δὲν εἶναι βλαβερὸν εἰς ἄλλον.» Ἂν αἰσθάνωμαι ὅτι εἶναι καλὸν εἰς ἐμὲ ν' ἀποθάνω, παρακούω τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐπιμένων νὰ ζῶ· διότι, καταστένων εἰς ἐμὲ τὸν θάνατον ἐπιθυμητὸν, μὲ διατάττει νὰ τὸν ζητήσω.

Βωμοτῶν, ἐπικαλοῦμαι τὴν σοφίαν σου, τὴν φιλαλήθειάν σου· ποίας βεβαιοτέρας ἀληθείας ἠμπορεῖ ὁ ἀνθρώπινος λόγος νὰ πορισθῇ ἀπὸ τὴν θρησκείαν περὶ τοῦ ἑκουσίου θανάτου. Ἂν οἱ χριστιανοὶ ἐπρέσβευσαν δόγματα ἐναντία, δὲν τὰ ἠρύσθησαν βέβαια οὔτε ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας των, οὔτε ἀπὸ τὸν μοναδικὸν αὐτῆς κανόνα, τὴν Ἁγίαν Γραφὴν, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς φιλοσόφους. Ὁ Λακτάντιος καὶ ὁ Αὐγουστῖνος, οἵτινες πρῶτοι διέδωκαν τὴν νέαν ταύτην διδασκαλίαν, περὶ τῆς ὁποίας οὔτε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὔτε οἱ ἀπόστολοι ἀνέφεραν τὸ παραμικρὸν, ἐστηρίχθησαν εἰς μόνους τοὺς λόγους τοῦ Φαίδωνος, τοὺς ὁποίους ἀνεσκεύασα· ὥστε οἱ πιστοὶ, νομίζοντες ὅτι ἀκολουθοῦν τὸ κῦρος εἰς τοῦτο τοῦ εὐαγγελίου, ἀκολουθοῦν τὸ κῦρος τοῦ Πλάτωνος. Καὶ τῷ ὄντι, εἰς ποῖον μέρος τῆς Γραφῆς ὁλοκλήρου εὑρίσκεται νόμος κατὰ τῆς αὐτοχειρίας, ἢ κἂν ἀποδοκιμασία ἁπλῆ; καὶ δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι, εἰς τόσα παραδείγματα ἀνθρώπων αὐτοκτονηθέντων, δὲν εὑρίσκεται ἡ παραμικρὰ μομφὴ κατὰ τῶν τοιούτων πράξεων; Ὅλον τὸ ἐναντίον· τὸ παράδειγμα τοῦ Σαμψὼν ἐγκρίνεται διὰ θαύματος, ἐκδικήσαντος αὐτὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. Τὸ θαῦμα τοῦτο θὰ ἐγίνετο τάχα πρὸς δικαιολογίαν ἐγκλήματος; καὶ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὁ στερηθεὶς τῆς ἰσχύος του ὡς ὑποκύψας εἰς τὸν ἔρωτα γυναικὸς, θὰ τὴν ἀνελάμβανε πρὸς ἐκτέλεσιν ὁμολογουμένως ἀνόμου πράξεως; ὡς ἂν ἤθελεν ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους!

Οὐ φονεύσεις, λέγει ὁ Δεκάλογος. Ἀλλὰ τί ἕπεται ἐκ τούτου; Ἂν ἡ ἐντολὴ αὕτη πρέπῃ νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ γράμμα, τότε δὲν πρέπει νὰ φονεύωμεν οὔτε τοὺς κακούργους οὔτε τοὺς ἐχθρούς· καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὁ τοσούτων θανάτων αἴτιος, κακῶς ἐνόει τὴν ἰδίαν του ἐντολήν. Ἂν ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις, πρώτη ἐξαίρεσις ἀναμφιβόλως εἶναι ὑπὲρ τοῦ ἑκουσίου θανάτου, διότι εἶναι ἀμέτοχος βίας καὶ ἀδικίας, τῶν δύω τούτων προσόντων τῶν ἀποτελούντων τὸν φόνον ἐγκληματικὸν, καὶ διότι ἡ φύσις αὐτὴ παρενέβαλεν ἱκανὰ κατ' αὐτοῦ ἐμπόδια.

Ἀλλὰ, λέγουν πρὸς τούτοις, ὑπόφερε ἀγογγύστως τὰ κακὰ τῆς ζωῆς ὡς θεόθεν ἀποστελλόμενα, καὶ ἀπεκδέχου τὸν στέφανον τῆς ὑπομονῆς. Ὁ ἐφαρμόζων τοιοτοτρόπως τὴν ἠθικὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, κακῶς ἐξηγεῖ τὸ πνεῦμά της! Ἄπειρα εἶναι τὰ κακὰ εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται, σειρὰ διηνεκὴς παθημάτων εἶναι ἡ ζωή του, καὶ φαίνεται ὅτι διὰ μόνας τὰς δυστυχίας ἐπλάσθη. Ἐκ τῶν κακῶν τούτων, ὅσα μὲν ἠμπορεῖ ν' ἀποφύγῃ, ὁ ὀρθὸς λόγος θέλει νὰ τ' ἀποφεύγῃ· καὶ ἡ θρησκεία, ἥτις ποτὲ δὲν εἶναι ἐναντία τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τὸ ἐγκρίνει. Ἀλλὰ πόσον μικρὸν εἶναι τὸ ποσὸν τῶν κακῶν τούτων, συγκρινομένων πρὸς ὅσα ὁ ἄνθρωπος ἀναγκάζεται καὶ ἄκων νὰ ὑποφέρῃ! Διὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ὁ πανοικτίρμων Θεὸς ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζητήσουν τῆς ὑπομονῆς τὸν στέφανον· δέχεται ὡς φόρον ἑκούσιον τὸν εἰς ἡμᾶς παρ' Αὐτοῦ ἐπιβαλλόμενον ἀναγκαῖον φόρον, καὶ σημειόνει πρὸς ὄφελος τῆς μελλούσης ζωῆς τὴν πρὸς τὰς θελήσεις Του ὑποταγήν μας εἰς τὴν παροῦσαν. Τὴν ἀληθῆ μετάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἐπιβάλλει αὐτὴ ἡ φύσις· ἂν ὑποφέρῃ ἀγογγύστως ὅ,τι ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὑποφέρῃ, ἔπραξε κατὰ τοῦτο ὅ,τι ζητεῖ παρ' αὐτοῦ ὁ Θεός· ἂν δὲ κάνεις ὑπερηφανευθῇ καὶ θελήσῃ νὰ πράξῃ περισσότερον, ὁ τοιοῦτος εἶναι ἢ τρελλὸς καὶ πρέπει νὰ τὸν δέσωμεν, ἢ ἀπατεὼν καὶ πρέπει νὰ τὸν παιδεύσωμεν. Ἂς ἀποφύγωμεν λοιπὸν ἀδιστάκτως ὅσα κακὰ ἠμποροῦμεν ν' ἀποφύγωμεν, καὶ ἀρκετὰ θὰ μᾶς μείνουν ἀκόμη νὰ ὑποφέρωμεν. Ἂς ἀπαλλαχθῶμεν ἀδιστάκτως καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν, ὅταν ἦναι κακὸν εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ τὸ πράξωμεν, καὶ κατὰ τοῦτο δὲν ἁμαρτάνομεν οὔτε εἰς τὸν Θεὸν οὔτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἂν ἀπαιτῆται θυσία πρὸς τὸν Πλάσην, μικρὰ θυσία ἄρά γε εἶναι ὁ θάνατος; Ἂς τὸν προσφέρωμεν λοιπὸν εἰς τὸν Ὕψιστον, ἀφοῦ μᾶς τὸν ἐπιβάλλει διὰ τῆς φωνῆς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ ἂς ἐναποθέσωμεν ἡσύχως εἰς τὸν κόλπον Του τὴν ψυχήν μας, τὴν ὁποίαν ὡς πλάσμα Του μᾶς ζητεῖ.

Ἰδοὺ αἱ γενικαὶ ἐντολαὶ τὰς ὁποίας ἡ φρόνησις ὑπαγορεύει εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ θρησκεία αὐτὴ ἐπιδοκιμάζει. Ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἰδιαίτερα. Κατεδέχθης, μυλόρδε, ν' ἀνοίξῃς εἰς ἐμὲ τὴν καρδίαν σου· γνωρίζω τὰς θλίψεις σου, δὲν πάσχεις ὀλιγώτερον παρ' ἐμέ· τὰ δεινά σου εἶναι ἀθεράπευτα καθὼς τὰ δεινά μου, καὶ τόσῳ μᾶλλον ἀθεράπευτα, ὅσῳ οἱ νόμοι τῆς τιμῆς εἶναι μᾶλλον ἀμετάβλητοι παρὰ τοὺς νόμους τῆς τύχης. Τὰ ὑποφέρεις, τὸ ὁμολογῶ μὲ γενναιότητα· ἡ ἀρετὴ σὲ ὑποστηρίζει· ἐν βῆμα περισσότερον, καὶ σὲ ἀπαλλάττει ὁλωσδιόλου. Μὲ προτρέπεις νὰ ὑποφέρω· μυλόρδε, ἐγὼ τολμῶ νὰ σὲ προτρέψω νὰ δώσῃς τέλος εἰς τὰ δεινά σου, καὶ σὲ ἀφίνω ἔπειτα νὰ κρίνῃς ποῖος τῶν δύω εἶναι εἰς τὸν ἄλλον προσφιλέστερος.

Τί βραδύνομεν νὰ κάμωμεν βῆμα, τὸ ὁποῖον πρέπει πάντοτε νὰ κάμωμεν; Θὰ περιμείνωμεν ὥστε τὸ γῆρας καὶ οἱ χρόνοι νὰ μᾶς προσκολλήσουν χαμερπῶς εἰς τὴν ζωήν, ἀφοῦ μᾶς ἀφαιρέσουν ὅλα της τὰ θέλγητρα, καὶ νὰ σύρωμεν, βιαίως, ἀλγεινῶς καὶ ἐπονειδίστως, σῶμα ἀσθενὲς καὶ παράλυτον; Ἐμείναμεν εἰς ἡλικίαν καθ' ἣν ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς τὴν ἐλευθερόνει εὐκόλως ἀπὸ τὰ δεσμά της, καὶ καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ ἀκόμη ν' ἀποθάνῃ· ἀργότερα,

κλαίων καὶ στενάζων ἀφίνει νὰ τοῦ ἀποσπασθῇ ἡ ζωή. Ἂς ὠφεληθῶμεν λοιπὸν ἀπὸ τὸν καιρὸν καθ'ὃν ἡ ἀηδία τῆς ζωῆς καταστένει ἐπιθυμητὸν τὸν θάνατον· ἂς φοβηθῶμεν μὴν ἔλθῃ μὲ ὅλα του τὰ φόβητρα καθ' ἣν στιγμὴν δὲν θὰ τὸν θέλωμεν. Ἤτον καιρὸς, ἐνθυμοῦμαι, ὅταν μίαν μόνην ζωῆς ὥραν ἐζήτουν παρὰ Θεοῦ, καὶ, ἂν δὲν τὴν ἐλάμβανα, θ'ἀπέθνησκα ἀπηλπισμένος. Ἀ! μὲ πόσην δυσκολίαν κόπτονται οἱ δεσμοὶ οἱ συνδέοντες μὲ τὴν γῆν τὰς καρδίας μας;! καὶ πόσον φρόνιμον εἶναι νὰ τὴν ἀφίνωμεν ἅμα οἱ δεσμοὶ οὗτοι κοποῦν! Τὸ αἰσθάνομαι, μυλόδε, εἴμεθα ἀμφότεροι ἄξιοι καθαρωτέρας κατοικίας· ἡ ἀρετὴ μᾶς τὴν δεικνύει, καὶ ἡ τύχη μᾶς προσκαλεῖ νὰ τὴν ζητήσωμεν. Ἡ συνδέουσα ἡμᾶς φιλία ἂς μᾶς ἑνώσῃ καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν μας ὥραν! Ὦ! ποία ἡ ἡδονὴ δύω ἀληθινῶν φίλων, νὰ τελειόνουν τὰς ἡμέρας των ἑκουσίως εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων, νὰ συγχέουν τὰς τελευταίας των πνοὰς, νὰ ἐκπνέουν διαμιᾶς τὰ δύω ἡμίση μέρη τῆς ψυχῆς των! Ποία λύπη, ποῖος πόνος ἠμπορεῖ νὰ φαρμακεύσῃ τὰς τελευταίας των στιγμάς; Τί ἀφίνουν, ἀφίνοντες τὸν κόσμον; Ἀπέρχονται ὁμοῦ· τίποτε δὲν ἀφίνουν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Νέε, τυφλὴ παραφορὰ σὲ πλανᾷ· ἔσο διακριτικώτερος, μὴ συμβουλεύῃς ἐνῷ ζητεῖς συμβουλήν· εἶδα ἄλλα παρὰ τὰ ἐδικά σου κακά. Ἔχω ψυχὴν σταθεράν· εἶμαι Ἄγγλος. Ἠξεύρω ν' ἀποθάνω, διότι ἠξεύρω νὰ ζῶ, νὰ ὑποφέρω ὡς ἄνθρωπος. Εἶδα τὸν θάνατον ἐκ τοῦ πλησίον, καὶ τὸν βλέπω μὲ πολλὴν ἀδιαφορίαν, ὥστε δὲν καταδέχομαι νὰ τὸν ζητήσω. Ἂς λαλήσωμεν περὶ σοῦ.

Εἶναι ἀληθὲς, σ' ἐνόμιζα ἄλλοτε εἰς ἐμὲ χρήσιμον· ἡ ψυχή μου εἶχεν ἀνάγκην τῆς ψυχῆς σου· αἱ φροντίδες σου ἠδύναντο νὰ μὲ ὠφελήσουν· τὸ λογικόν σου ἠδύνατο νὰ μὲ φωτίσῃ εἰς τὴν σπουδαιοτέραν ὑπόθεσιν τῆς ζωῆς μου· ἂν δὲν σ' ἐνασχολῶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ποῖος σοῦ πταίει; Ποῦ εἶναι σήμερον τὸ λογικόν σου; τί ἔγεινες; τί ἠπορεῖς νὰ πράξῃς; πρὸς τί εἶσαι καλὸς, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεσαι κατάστασιν; ποίας ὑπηρεσίας ἠμπορῶ νὰ ἐλπίσω ἀπὸ σέ; Λύπη παράλογος σὲ κατέστησεν ἠλίθιον καὶ ἄσπλαγχνον· δὲν εἶσαι ἄνθρωπος, δὲν εἶσαι τίποτε· καὶ ἂν δὲν ἀπέβλεπα εἰς ὅ,τι ἠμπορεῖς νὰ γείνῃς μετὰ ταῦτα, ἀπὸ τοιοῦτον ὁποῖος τώρα εἶσαι, δὲν βλέπω τίποτε κατώτερόν σου εἰς τὸν κόσμον.

Δὲν θέλω ἄλλην ἀπόδειξιν παρὰ τὴν ἐπιστολήν σου αὐτήν. Ἄλλοτε εὕρισκα εἰς σὲ κοινὸν νοῦν, ἀλήθειαν· εὐθέα ἦσαν τὰ αἰσθήματά σου, ὀρθοὶ οἱ συλλογισμοί σου, καὶ δὲν σὲ ἠγάπων μόνον κατ' ὄρεξιν, ἀλλὰ κατ'ἐκλογὴν, ὡς μέσον τι περιπλέον δι'ἐμὲ πρὸς καλλιέργειαν τῆς σοφίας. Τί ἠῦρα τώρα εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἐπιστολῆς σου ταύτης, διὰ τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι τόσον ἐναβρύνεσαι; Ἄθλιον καὶ διηνεκὲς σόφισμα, τὸ ὁποῖον, παρὰ τὴν πλάνην τοῦ νοῦ σου, ἀποδεικνύει καὶ τὴν πλάνην τῆς καρδίας σου, καὶ τὸ ὁποῖον οὔτε κἂν θὰ κατεδεχόμην ν' ἀνασκευάσω, ἂν δὲν ἔβλεπα μὲ οἶκτον τοὺς παραλογισμούς σου.

Θέλων ν' ἀνατρέψω τὰ πάντα διὰ μιᾶς μόνης λέξεως, τοῦτο καὶ μόνον θὰ σ' ἐρωτήσω· Σὺ ὁ πιστεύων τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, δὲν φρονεῖς ἀναμφιβόλως ὅτι ὅν νοητικὸν ἔλαβε σῶμα καὶ ἐτέθη ἐπὶ τῆς γῆς τυχαίως, καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ζῇ, νὰ πάσχῃ καὶ ν' ἀποθνήσκῃ. Ἴσως ἐδόθη εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον σκοπὸς, τέλος, ἠθικόν τι ἀντικείμενον. Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ ἀποκριθῇς σαφῶς εἰς τοῦτο· καὶ ἔπειτα ἐξετάζομεν λέξιν κατὰ λέξιν τὴν ἐπιστολήν σου, καὶ θὰ ἐντραπῇς ὅτι τὴν ἔγραψες.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὰ γενικὰ ἀξιώματα, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται συχνάκις τοσοῦτος θόρυβος, ἐνῷ κανὲν ἀκριβῶς δὲν φυλάττεται· διότι, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν, εὑρίσκεται πάντοτε ἰδιαίτερός τις ὅρος, μεταβάλλων τοιουτοτρόπως τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ὥστε κανεὶς δὲν θεωρεῖ ἑαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν κανόνα τὸν ὁποῖον εἰς τοὺς ἄλλους ἐπιβάλλει· καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅλοι οἱ ἀπαγγέλλοντες γενικὰ ἀξιώματα ἐννοοῦν αὐτὰ ὑποχρεωτικὰ πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐκτὸς ἑαυτῶν. Ἀλλὰ, λέγω πάλιν, ἂς λαλήσωμεν περὶ σοῦ.

Θεμιτὸν λοιπὸν εἶναι, λέγεις, ν' αὐτοκτονηθῇς; Ἡ ἀπόδειξις εἶναι νόστιμος· διότι, λέγεις, ἐπιθυμεῖς ν' ἀποθάνῃς. Ἰδοὺ βεβαίως ἐπιχείρημα λίαν εὐχάριστον εἰς ὅλους τοὺς κακούργους· πολλὴν εὐγνωμοσύνην θὰ σοῦ χρεωστοῦν διὰ τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα τοὺς δίδεις· ποῖον ἔγκλημα δὲν θὰ δικαιολογῆται εἰς τὸ ἑξῆς διὰ μόνης τῆς ὀρέξεως αὐτοῦ; Εὐθὺς ἀφοῦ ἡ ὁρμὴ τοῦ πάθους νικήσῃ τὴν φρίκην τοῦ κακουργήματος, ἡ ἐπιθυμία τῆς κακῆς πράξεως θὰ συνεπιφέρῃ εἰς τοὺς κακούργους τούτους καὶ τὸ πρὸς τὴν πρᾶξιν ταύτην δικαίωμα.

Θεμιτὸν λοιπὸν εἶναι νὰ παύσῃς τοῦ νὰ ζῇς; Ἤθελα τῇ ἀληθείᾳ νὰ μάθω ἂν ἤρχισες νὰ ζῇς. Καὶ πῶς! σ' ἔφεραν εἰς τὴν γῆν μὲ σκοπὸν νὰ μὴ πράξῃς τίποτε; Ὁ Θεὸς δὲν ἐπέβαλεν εἰς σὲ, ὁμοῦ μὲ τὴν ζωὴν, καὶ ἔργον τι νὰ ἐκπληρώσῃς; Ἂν ἐτελείωσες τὸ ἡμεροδούλιόν σου πρὶν νυκτώσῃ, ἀναπαύου τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ἔχεις τὸ δικαίωμα· ἀλλ' ἂς ἰδῶμεν τὸ ἔργον σου. Ποίαν ἀπόκρισιν ἑτοιμάζεις διὰ τὸν ὑπέρτατον κριτὴν, ὅταν ζητήσῃ ἀπὸ σὲ λόγον διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ καιροῦ σου; Ἀέγε, τί θὰ τοῦ εἰπῇς; Ἐξεπλάνησα κόρην τιμίαν· ἐγκαταλείπω φίλον τεθλιμμένον. Ἄθλιε! εὑρέ μου τὸν δίκαιον ὅστις ἠμπορεῖ νὰ καυχηθῇ ὅτι ἀρκετὰ ἔζησεν· ἂς μάθω ἀπ' αὐτὸν πῶς πρέπει πρῶτον νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ ἔχῃ ἔπειτα τὸ δικαίωμα νὰ παραιτήσῃ τὴν ζωήν του.

Ἀπαριθμεῖς τὰ κακὰ τῆς ἀνθρωπότητος· δὲν αἰσχύνεσαι ἀναμασσῶν κοινοὺς τόπους, ἑκατοντάκις ἐξαντληθέντας, καὶ λέγεις, ἡ ζωὴ εἶναι κακόν. Ἀλλὰ κύτταξε, ἐρεύνησε εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὄντων, ἂν εὑρίσκῃς καλὰ χωρὶς νὰ ἦναι μὲ τὰ κακὰ ἀναμικτα. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει καθόλου καλὸν εἰς τὸν κόσμον; καὶ πρέπει νὰ συγχέωμεν ὅ,τι εἶναι ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ κακὸν μὲ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς μόνον ὑφιστάμενον τὸ κακόν; Τὸ εἴπεις ὁ ἴδιος, ἡ παθητικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τίποτε, διότι περιορίζεται εἰς τὸ σῶμα, ἀπὸ

τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ταχέως ἀπαλλάττεται· ἀλλ'ἡ ἐνεργητικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτοῦ ζωὴ, ἥτις θὰ ἔχῃ ἐπιρροὴν εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν, συνίσταται εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς θελήσεώς του. Κακὸν εἶναι ἡ ζωὴ εἰς τὸν εὐτυχοῦντα ἁμαρτωλὸν, ἀλλὰ καλὸν εἰς τὸν δυστυχοῦντα δίκαιον· διότι τὸ ἀποτελοῦν αὐτὴν καλὴν ἢ κακὴν δὲν εἶναι πρόσκαιρός τις ἀλλοίωσις, ἀλλ' ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸν ἀληθῆ σκοπόν της. Καὶ τί εἶναι τέλος πάντων οἱ τόσον δριμεῖς αὐτοὶ πόνοι, οἵτινες σὲ ἀναγκάζουν νὰ τὴν ἀφήσῃς; Νομίζεις ὅτι δὲν ἀνεκάλυψα, ὑπὸ τὴν προσποιητήν σου ἀδιαφορίαν κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν κακῶν τῆς ζωῆς, ὅτι ἐντρέπεσαι ν' ἀναφέρῃς τὰ ἐδικά σου; Ἄκουσέ με· μὴν ἐγκαταλείπῃς διαμιᾶς ὅλας τὰς ἀρετάς σου· φύλαξε τοὐλάχιστον τὴν παλαιάν σου φιλαλήθειαν, καὶ λέγε παρρησίᾳ πρὸς τὸν φίλον σου· Ἔχασα τὴν ἐλπίδα νὰ διαφθείρω γυναῖκα τιμίαν, βιάζομαι νὰ ζήσω ὡς ἀγαθὸς ἄνθρωπος· ὅθεν προτιμῶ ν' ἀποθάνω.

Εὑρίσκεις ὀχληρὰν τὴν ζωὴν, καὶ λέγεις, ἡ ζωὴ εἶναι κακόν. Εὐθὺς ἢ ὕστερον, θὰ παρηγορηθῇς, καὶ θὰ εἰπῇς, ἡ ζωὴ εἶναι καλόν. Θὰ ἦσαι τότε ἀληθέστερος, χωρὶς ὅμως νὰ συλλογισθῇς καλήτερα, διότι τίποτε δὲν θ'ἀλλάξῃ, εἰμὴ σύ. Ἄλλαξε λοιπὸν ἀπὸ τώρα· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν κακὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς σου συνίσταται τὸ κακὸν ὅλον, μετρίασε τὰ βίαια πάθη σου, καὶ μὴ καίῃς τὴν οἰκίαν σου διότι δὲν θέλεις νὰ κοπιάσῃς νὰ τὴν βάλῃς εἰς τάξιν.

Πάσχω, μοῦ λέγεις· ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐμὲ τὸ νὰ μὴ πάσχω; Ἐν πρώτοις, ἡ θέσις τοῦ ζητήματος ἀλλάζει· διότι δὲν πρόκειται νὰ μάθωμεν ἂν πάσχῃς, ἀλλ' ἂν ἦναι κακὸν διὰ σὲ τὸ νὰ ζῇς. Ἂς προχωρήσωμεν. Πάσχεις, πρέπει νὰ προσπαθήσῃς νὰ μὴ πάσχῃς πλέον. Ἂς ἐξετάσωμεν ἂν ἦναι ἀνάγκη ν' ἀποθάνῃς διὰ τοῦτο.

Παρατήρησε μίαν στιγμὴν τὴν φυσικὴν πρόοδον τῶν κακῶν τῆς ψυχῆς, οὖταν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὴν πρόοδον τῶν κακῶν τοῦ σώματος, καθὼς ἀντίθετοι εἶναι ἐκ φύσεως αἱ δύω αὗται οὐσίαι. Τὰ κακὰ τοῦ σώματος γηράσκουν, γηράσκοντα χειροτερεύουν, καὶ καταργοῦν τελευταῖον τὴν θνητὴν ταύτην μηχανήν. Τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς, ἀπ' ἐναντίας, ἀλλοιώσεις ἐξωτερικαὶ καὶ ἐφήμεροι ἀθανάτου καὶ ἁπλοῦ ὄντος, ἐξαλείφονται ἀνεπαισθήτως καὶ ἀφίνουν αὐτὸ εἰς τὴν πρωτότυπον καὶ ὅλως ἀμετάβλητον μορφήν του. Λύπαι, δυσαρέσκειαι, πόθοι, ἡ ἀπόγνωσις αὐτὴ, εἶναι ὅλα πόνοι πρόσκαιροι, ποτὲ δὲν ριζόνονται βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἡ πεῖρα ἀποδεικνύει πάντοτε ψευδὲς τὸ πικρὸν ἐκεῖνο αἴσθημα, τὸ ὁποῖον μᾶς κάμνει νὰ πιστεύωμεν ἀτελευτήτους τὰς θλίψεις μας. Λέγω κἄτι περισσότερον· δὲν ἠμπορῶ νὰ πιστεύσω ὅτι αἱ διαφθείρουσαι ἡμᾶς κακίαι εἶναι περισσότερον συνημμέναι μὲ τὴν ψυχήν μας παρὰ τὰς θλίψεις μας· ὄχι μόνον φρονῶ ὅτι συγκαταστρέφονται ὁμοῦ μὲ τὸ προξενοῦν αὐτὰς σῶμα, ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ζωὴ μακροχρονιωτέρα ἤτον ἀρκετὴ νὰ διορθώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι αἰῶνές τινες νεότητος θὰ μᾶς ἐδίδασκαν ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἐρασμιώτερον καὶ ἐπωφελέστερον τῆς ἀρετῆς.

Ὅπως ἂν ἦναι, ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν φυσικῶν μας κακῶν αὐξάνουν ἀδιακόπως, οἱ δριμεῖς πόνοι τοῦ σώματος, ὅταν ἦναι ἀνίατοι, ἐπιτρέπουν ἴσως εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐπιταχύνῃ τὸν θάνατόν του· διότι ὅλαι τότε τῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις εἶναι ἀπὸ τὸν πόνον ἀποξενωμέναι, τὸ κακὸν εἶναι ἀθεράπευτον, καὶ ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος δὲν ἔχει πλέον οὔτε τῆς θελήσεως, οὔτε τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ τὴν χρῆσιν· παύει τοῦ νὰ ἦναι ἄνθρωπος πρὶν ἀκόμη ἀποθάνῃ, καὶ, κόπτων τότε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, παραιτεῖ σῶμα τὸ ὁποῖον τὸν στενοχωρεῖ, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ψυχή του πρὸ πολλοῦ δὲν κατοικεῖ πλέον.

Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς πόνους τῆς ψυχῆς, οἵτινες, ὅσον ἂν ἦναι δριμεῖς, φέρουν πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν τὴν θεραπείαν. Καὶ τῷ ὄντι, τί εἶναι τὸ ἀποτελοῦν ὁποιονδήποτε κακὸν ἀνυπόφορον; ἡ διάρκεια αὐτοῦ. Αἱ χειρουργικαὶ τομαὶ εἶναι συνήθως πολὺ δριμύτεραι τῶν θεραπευομένων νοσημάτων· ἀλλ' ὁ πόνος τοῦ νοσήματος εἶναι διαρκὴς, καὶ ὁ τῆς χειρουργικῆς τομῆς ἐφήμερος· ὅθεν καὶ προτιμῶμεν τοῦτον. Ἀλλὰ τίς ἀνάγκη τομῆς εἰς πόνους τοὺς ὁποίους ἐξαλείφει αὐτή των ἡ διάρκεια, ἥτις μόνη ἠδύνατο νὰ τοὺς καταστήσῃ ἀνυποφόρους; Εἶναι φρόνιμον νὰ μεταχειρισθῶμεν τόσον ὀξέα ἰατρικὰ εἰς νοσήματα ἀφ' ἑαυτῶν ἐξαλειφόμενα; Ἄνθρωπος καυχώμενος ἐπὶ σταθερότητι, καὶ ἐκτιμῶν τοὺς χρόνους κατὰ τὴν μικρὰν ἀξίαν των, ὅταν ἔχῃ ὑπ' ὄψιν δύω μέσα πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν αὐτῶν πόνων, ποῖον τῶν δύω πρέπει νὰ προτιμήσῃ, τὸν καιρὸν ἢ τὸν θάνατον; Περίμενε καὶ ἰατρεύεσαι. Τί ζητεῖς περισσότερον;

— Ἀ! τοῦτο μάλιστα διπλασιάζει τὰς θλίψεις μου, ὅτι συλλογίζομαι πῶς θὰ τελειώσουν.—Μάταιον σόφισμα πόνου! κομψολόγημα ἄλογον, ψευδὲς, καὶ ἴσως ψευδὲς ἐν γνώσει! Ἄτοπον τῷ ὄντι ἀπογνώσεως αἴτιον, ἡ ἐλπὶς ὅτι τὸ κακὸν θὰ παύσῃ! Καὶ ἀληθὲς ἂν ὑποθέσωμεν τὸ ἀλλόκοτον τοῦτο αἴσθημα, ποῖος δὲν προτιμᾷ νὰ παροξυνθῇ ὀλίγον ὁ παρὼν πόνος διὰ τῆς βεβαιότητος ὅτι θὰ παύσῃ, καθὼς σκαριφεύεται ἡ πληγὴ πρὸ τῆς καυτηριάσεως; Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ πόνος εἶχέ τι θέλγητρον, ὥστε νὰ μᾶς ἀρέσκῃ νὰ πάσχωμεν, τότε, στερούμενοι τούτου διὰ τῆς στερήσεως τῆς ζωῆς, δὲν κάμνομεν εἰς τὴν στιγμὴν ὅ,τι φοβούμεθα εἰς τὸ μέλλον;

Συλλογίσου καλὰ, ὦ νέε· τί εἶναι δέκα, εἴκοσι, τριάκοντα ἔτη εἰς ἀθάνατον ὄν; Ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονὴ παρέρχονται ὡς σκιά· ἡ ζωὴ φεύγει ὡς ἀστραπή· δὲν εἶναι τίποτε αὐτὴ καθ' ἑαυτήν· ἡ ἀξία της ὅλη συνίσταται εἰς τὴν χρῆσίν της. Μόνον ὅ,τι καλὸν πράξωμεν μένει, καὶ δι' αὐτὸ καὶ μόνον ἔχει τινὰ ἀξίαν ἡ ζωή.

Μὴ λέγῃς λοιπὸν ὅτι εἶναι κακὸν διὰ σὲ νὰ ζῇς, διότι ἀπὸ σὲ καὶ μόνον ἐξαρτᾶται τὸ νὰ ἦναι καλὸν, καὶ διότι, ἂν ἦναι κακὸν ὅτι ἔζησες, διὰ τοῦτο κυρίως πρέπει νὰ ζήσῃς ἀκόμη. Μὴ λέγῃς μήτε, ὅτι εἶναι θεμιτὸν ν' ἀποθάνῃς, διότι εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἔλεγες ὅτι εἶναι θεμιτὸν νὰ μὴν ἦσαι πλέον ἄνθρωπος, ὅτι εἶναι θεμιτὸν ν' ἀποστατήσῃς κατὰ τοῦ Πλάστου σου, καὶ νὰ ψεύσῃς τὸν προορισμόν σου. Ἀλλὰ, προσθέτων ὅτι ὁ θάνατός σου δὲν βλάπτει

κανένα, συλλογίζεσαι ὅτι εἰς τὸν φίλον σου τολμᾷς τοῦτο νὰ τὸ εἰπῆς;

Ὁ θάνατός σου δὲν βλάπτει κανένα! Καταλαμβάνω· ἂν ἀποθάνῃς καὶ μᾶς λυπήσῃς, δὲν σὲ μέλει· ἀδιαφορεῖς εἰς τὰς θλίψεις μας. Δὲν σ' ἐνθυμίζω τὰ δικαιώματα τῆς φιλίας, τὰ ὁποῖα καταφρονεῖς· ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἄλλα, εἰς σὲ προσφιλέστερα, τὰ ὁποῖα σὲ ὑποχρεόνουν νὰ ζήσῃς; Ἂν ὑπάρχῃ ψυχὴ εἰς τὸν κόσμον, ἥτις σὲ ἠγάπησε τόσον, ὥστε νὰ μὴ θελήσῃ νὰ ζήσῃ μετὰ τὸν θάνατόν σου, καὶ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς ὁποίας λείπει μόνη ἡ εὐτυχία σου, φρονεῖς ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν ταύτην τίποτε δὲν χρεωστεῖς; Ἂν τὰ ὀλέθρια σχέδιά σου ἐκτελεσθοῦν, δὲν θὰ ταράξουν τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς ταύτης, ἥτις μὲ τόσους κόπους καὶ δυσκολίας ηὗρε πάλιν τὴν πρώτην της ἀθωότητα; Δὲν φοβεῖσαι μὴν ἀνοίξῃς πάλιν εἰς τὴν τρυφερὰν της καρδίαν πληγὴν εἰσέτι ἀκαυτηρίαστον; Δὲν φοβεῖσαι μήπως ἡ στέρησίς σου ἐπισύρῃ καὶ ἄλλην σκληροτέραν στέρησιν, καὶ λείψῃ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τὸ ὡραιότερον αὐτῶν ἀγλάϊσμα; καὶ ἂν ζήσῃ, δὲν φοβεῖσαι μὴ διεγείρῃς εἰς τὴν καρδίαν της τὸν πικρὸν τοῦ συνειδότος ἔλεγχον, κακὸν ἀπειράκις τῆς ζωῆς σκληρότερον; Φίλε ἀχάριστε, ἐραστὰ ἀπειρόκαλε, πάντοτε λοιπὸν περὶ σοῦ θὰ ἐνασχολεῖσαι; πάντοτε περὶ τῶν θλίψεών σου θὰ φροντίζῃς; Δὲν σὲ μέλει ποσῶς περὶ τῆς εὐδαιμονίας προσώπου ἄλλοτε ἀγαπητοῦ, καὶ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ζήσῃς δι' ἐκείνην ἥτις ἠθέλησε ν' ἀποθάνῃ μετὰ σοῦ;

Ἀλλεῖς περὶ καθηκόντων δημοσίου ἀνδρὸς καὶ πατρὸς οἰκογενείας, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχεις σὺ τὰ καθήκοντα ταῦτα, νομίζεις ὅτι καὶ κανὲν ἄλλο καθῆκον δὲν ἔχεις εἰς τὸν κόσμον. Καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστεῖς τὴν ζωήν σου, τὴν ἱκανότητά σου, τὰ φῶτά σου; καὶ εἰς τὴν γεννήσασάν σε πατρίδα; καὶ εἰς τοὺς δυστυχεῖς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀνάγκην σου; εἰς ὅλους τούτους δὲν χρεωστεῖς τίποτε; Ὦ τῆς ἀκριβοῦς ἀπαριθμήσεως τῶν καθηκόντων! μεταξὺ ὅλων ὅσα ἀναφέρεις, μόνα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου τὰ καθήκοντα παρατρέχεις. Ποῦ εἶναι ὁ πολίτης ὁ ἐνάρετος, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ πωλήσῃ εἰς ἡγεμόνα ξένον τὸ αἷμά του, διότι μόνον ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτοῦ χρεωστεῖ νὰ τὸ χύσῃ, καὶ τώρα θέλει νὰ τὸ χύσῃ ἀπηλπισμένος ἐναντίον τῆς ῥητῆς ἀπαγορεύσεως τῶν νόμων; Τοὺς νόμους, τοὺς νόμους, ὦ νέε! ὁ σοφὸς ἆρά γε τοὺς καταφρονεῖ; Ὁ Σωκράτης, ἀθῶος ὤν, καὶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του σεβόμενος, δὲν ἠθέλησε νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὴν φυλακήν· καὶ σὺ δὲν διστάζεις κἂν νὰ τοὺς καταπατήσῃς, δραπετεύων ἀνόμως ἀπὸ τὴν ζωήν, καὶ ἔπειτα ἐρωτᾷς τί κακὸν κάμνω;

Θέλεις νὰ στηριχθῇς εἰς παραδείγματα· τολμᾷς ν' ἀναφέρῃς τοὺς Ῥωμαίους! Σὺ τοὺς Ῥωμαίους! ἁρμόζει τῷ ὄντι νὰ τολμᾷς νὰ προφέρῃς τὰ ἔνδοξα ταῦτα ὀνόματα! Εἰπέ μου, ὡς ἐραστὴς ἀπηλπισμένος ἀπέθανεν ὁ Βροῦτος; Χάριν τῆς ἐρωμένης του ἐσπάραξεν ὁ Κάτων τὰ σπλάγχνα του; Ἄνθρωπε μικρὲ καὶ μικρόψυχε, τί κοινὸν μεταξὺ Κάτωνος καὶ σοῦ; Δεῖξέ μου τὸ κοινὸν μέτρον μεταξὺ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης ψυχῆς καὶ τῆς ψυχῆς σου. Αὐθαδέστατε, ἄ! σιώπα. Φοβοῦμαι μὴ βεβηλώσω τ' ὄνομά του διὰ τῆς ἀπολογίας του. Εἰς τὸ ἅγιον καὶ σεβαστὸν τοῦτο ὄνομα, πᾶς φίλος τῆς ἀρετῆς πρέπει νὰ κλίνῃ τὸ μέτωπον εἰς τὴν κόνιν, καὶ σιωπῶν νὰ προσκυνῇ τὴν μνήμην τοῦ μεγίστου τῶν θνητῶν!

Πόσον κακῶς ἐκλέγεις τὰ παραδείγματά σου! καὶ πόσον ποταπῶς κρίνεις περὶ Ῥωμαίων, ἂν νομίζῃς ὅτι ἐφρόνουν πῶς εἶχαν τὸ δικαίωμα ν' ἀφαιροῦν τὴν ζωήν των ἅμα ἐγίνετο εἰς αὐτοὺς ὀχληρά! Ἀνάδραμε εἰς τοὺς ὡραίους τῆς δημοκρατίας χρόνους, καὶ ἰδὲ ἂν εὕρῃς ἕνα μόνον πολίτην ἐνάρετον, ἀπαλλαττόμενον οὕτως ἀπὸ τὸ βάρος τῶν χρεῶν του, καὶ ἀφοῦ ἀκόμη ὑπέπιπτεν εἰς παθήματα σκληρότατα. Ὁ Ῥήγουλος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἐπρόλαβε δι' αὐτοχειρίας τὰ περιμένοντα αὐτὸν βασανιστήρια; Πότον εὐτυχὴς θὰ ἦτον ὁ Ποστόμιος ἂν ἐπετρέπετο εἰς αὐτὸν ἡ τοιαύτη ἀποφυγὴ ὅταν ἠναγκάσθη νὰ περάσῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν πλησίον τοῦ Καυδίου! Ποίαν ὑψηλὴν τῷ ὄντι γενναιοψυχίαν δὲν ἐθαύμασεν ἡ σύγκλητος τῆς Ῥώμης εἰς τὸν ὕπατον Βάῤῥωνα ὅταν ἐπέζησε μετὰ τὴν ἧττάν του! Διατί τοσοῦτοι στρατηγοὶ παρεδόθησαν ἑκουσίως εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἐνῷ φρικτὸν ἦτον εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνειδος, τὸν δὲ θάνατον εἰς οὐδὲν ἐλογίζοντο; Ἠξεύρεις διατί; διότι ἐχρεώστουν εἰς τὴν πατρίδα των τὸ αἷμά των, τὴν ζωήν των, τὴν τελευταίαν των πνοήν, καὶ οὔτε ἐντροπὴ οὔτε συμφοραὶ δὲν ἴσχυαν νὰ τοὺς ἀποτρέψουν ἀπὸ τὸ ἱερὸν τοῦτο χρέος. Ἀφοῦ ὅμως οἱ νόμοι κατελύθησαν, καὶ τὸ Κράτος ἔγεινε λεία τῶν τυράννων, οἱ πολῖται ἀνέλαβαν τὴν φυσικήν των ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν δικαιώματα. Ὅταν δὲν ὑπῆρχε πλέον Ῥώμη, θεμιτὸν ἦτον εἰς Ῥωμαίους νὰ παύσουν τοῦ νὰ ζοῦν· ἐξεπλήρωσαν τὰ ἔργα των ἐπὶ τῆς γῆς· δὲν εἶχαν πλέον πατρίδα· ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα νὰ διαθέσουν τὴν ζωήν των, καὶ ν' ἀποδώσουν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύναντο ν' ἀποδώσουν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἀφοῦ διῆλθαν τὴν ζωήν των ὑπηρετοῦντες τὴν Ῥώμην πνέουσάν τὰ λοίσθια, καὶ πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν νόμων της, ἀπέθαναν ἐνάρετοι καὶ μεγάλοι ὁποῖοι καὶ ἔζησαν· καὶ ὁ θάνατός των αὐτὸς ὑπῆρξε φόρος εἰς τὴν δόξαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος, διότι οὕτω δὲν ἔδειξε κανεὶς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν κόσμον τὸ ἀνάξιον θέαμα πολίτου ἀληθοῦς ὑπηρετοῦντος τύραννον.

Ἀλλὰ σὺ, ποῖος εἶσαι; τί ἔπραξες; νομίζεις ὅτι δικαιολογεῖσαι διὰ τὴν μικρότητά σου; Ἡ ἀδυναμία σου σὲ ἀπαλλάττει ἆράγε ἀπὸ τὰ χρέη σου; καὶ, ἐπειδὴ δὲν ἔχεις οὔτε ὄνομα οὔτε βαθμὸν εἰς τὴν πατρίδα σου, εἶσαι καὶ ὀλιγώτερον ὑποτελὴς εἰς τοὺς νόμους της; Ἁρμόζει τῷ ὄντι νὰ λαλῇς περὶ θανάτου, ἐνῷ χρεωστεῖς τὴν ζωήν σου ὅλην εἰς τοὺς ὁμοίους σου! Μάθε ὅτι θάνατος τοιοῦτος, ὁποῖον τώρα μελετᾷς, εἶναι αἰσχρὸς, εἶναι κλοπιμαῖος· κλοπὴ, ναί, εἶναι κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὁλοκλήρου. Πρὶν τὸ ἀφήσῃς, ἀπόδοσ εἰς αὐτὸ ὅ,τι ὑπὲρ σοῦ ἔπραξεν. Ἀλλὰ δὲν μὲ κρατεῖ τίποτε εἰς τὴν γῆν . . . εἶμαι ἀνωφελὴς εἰς τὸν κόσμον . . . Φιλόσοφε μιᾶς ἡμέρας! ἀγνοεῖς ὅτι βῆμα δὲν ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς εἰς τὴν γῆν, χωρὶς νὰ εὕρῃς καθηκόν τι νὰ ἐκπληρώσῃς, καὶ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦτο καὶ μόνον διότι ὑπάρχει;

Ἄκουσέ με, ἀσύνετε νέε· σὲ ἀγαπῶ, οἰκτείρω τὰ λάθη σου. Ἂν μένῃ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας σου τό παραμικρὸν ἀρετῆς αἴσθημα, ἔλα νὰ σὲ μάθω ν' ἀγαπήσῃς τὴν ζωήν. Ὁσάκις σὲ κυριεύσῃ ὁ πειρασμὸς τῆς αὐτοχειρίας, λέγε πρὸς σεαυτόν· « Ἂς πράξω μίαν ἀκόμη ἀγαθὴν πρᾶξιν πρὶν ἀποθάνω. » Καὶ ἔπειτα, τρέχε νὰ ζητῇς πτωχὸν νὰ βοηθήσῃς, πάσχοντα νὰ παρηγορήσῃς, ἀδικούμενον νὰ ὑπερασπισθῇς. Φέρε πλησίον μου τοὺς δυσυχεῖς, τοὺς ὁποίους φοβίζει ἡ παρουσία μου· μὴ φοβῆσαι μήπως καταχρασθῇς μήτε τῶν χρημάτων μου μήτε τῆς πίστεώς μου· λάβε, σκόρπισε τὰ ἀγαθά μου, κάμεμε ἀληθῶς πλούσιον. Ἂν ἡ αἰτία αὕτη σὲ κρατήσῃ σήμερον, θὰ σὲ κρατήσῃ καὶ αὔριον, καὶ μεθαύριον, καὶ ὅλην σου τὴν ζωήν. Ἂν δὲν σὲ κρατήσῃ, ἀπόθανε· εἶσαι κακοῦργος.

Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΗΣ ΝΙΝΕΥΗ.

Ἡ Νῖνος ἢ Νινευὶ, ἡ παναρχαία τῆς Ἀσσυρίας μητρόπολις, ᾠκοδομήθη εἴκοσι γενεὰς ἀνθρώπων πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὑπὸ Νίνου, τοῦ ἀνδρὸς τῆς Σεμιράμιδος, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τίγριδος, ὃν ὁ Διόδωρος (Ἱστορ. Βιβλιοθ. Β. 3 κ.τ.λ.) κακῶς συγχέει μὲ τὸν Εὐφράτην. Ὁ θεμελιωτὴς οὗτος τοῦ βασιλείου τῶν Ἀσσυρίων ἠθέλησε *τηλικαύτην κτίσαι τὸ μέγεθος πόλιν, ὥστε μὴ μόνον αὐτὴν εἶναι μεγίστην τῶν τότε οὐσῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μηδὲ τῶν μεταγενεστέρων ἑτέραν ἐπιβαλλόμενον ῥαδίως ἂν ὑπερθέσθαι.* Καὶ τῷ ὄντι τῇ ἔδωκε τετρακοσίων ὀγδοήκοντα σταδίων περίμετρον, καὶ εἰς τὰ τείχη της ὕψος ποδῶν ἑκατὸν, καὶ πλάτος ἱππεεύσιμον *τρισὶν ἅρμασι*, καὶ πύργους χιλίους πεντακοσίους, καὶ ἐντὸς αὐτῆς ὑψώθησαν βασίλεια μεγαλοπρεπῆ, καὶ ὁ παμμεγέθης τάφος τοῦ θεμελιωτοῦ, ἔχων ἐννέα σταδίων ὕψος καὶ πλάτος δώδεκα. Ἡ ἀκμὴ καὶ δόξα τῆς πόλεως ταύτης διήρκεσεν ἐπὶ δέκα γενεὰς ἀκόμη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅτε, βασιλεύοντος τοῦ Σαρδαναπάλου, ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτῆς οἱ Μῆδοι, καὶ κυριεύσαντές την, τὴν κατεδάφισαν. Ἦτον δὲ, φαίνεται, ἡ καταστροφὴ τῆς ὑπερηφάνου ταύτης πόλεως πρὸς παραδειγματισμὸν καὶ ταπείνωσιν τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν αἰώνων γεγραμμένη εἰς τῆς προνοίας τὰς δέλτους, διοτι τὴν προεῖπον ἄψευστοι προφητεῖαι. Κατὰ τὸν Διόδωρον *ἦν αὐτῷ* (τῷ Σαρδαναπάλῳ) *λόγιον παραδεδομένον ἐκ προγόνων ὅτι τὴν Νῖνον οὐδεὶς ἑλεῖ κατὰ κράτος, ἐὰν μὴ πρῶτον ὁ ποταμὸς τῇ πόλει γένηται πολέμιος.* Καὶ ἱερὸν ἦτον τὸ λόγιον τοῦτο, διότι τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ προεῖπεν ὁ προφήτης Ναοὺμ (Α. 8 12· Β' 8, Γ' 8 14.) *Καὶ ἐν κατακλυσμῷ πορείας συντέλειαν ποιήσεται . . . Κατάρχων ὑδάτων πολλῶν, καὶ οὕτω διασαλήσονται καὶ ἡ ἀκοή σου οὐκ ἐνακουσθήσεται ἔτι· Καὶ Νινευὶ ἐν ὡς κολυμβήθρα ὕδατος, τείχη ὕδατα αὐτῆς . . . ὕδωρ κύκλῳ αὐτῆς, ἧς ἡ ἀρχὴ αὐτῆς θάλασσα καὶ ὕδωρ τὰ τείχη αὐτῆς . . . ὕδωρ περιοχῆς ἐπίσπασαι σεαυτῇ, κατακράτησον τῶν ὀχυρωμάτων σου . . . ἔμβηθι εἰς πηλὸν, καὶ συμπάτει ἐν ἀχύροις, κατακράτησον ὑπὲρ πλίνθον.* Ἡ αὐτὴ προφητεία προέλεγεν εἰς τὴν Νινευὶ ὅτι οἱ κάτοικοί της θέλουσιν ἐκθηλυνθῆ. *καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἀπὸ πλήθους πορνείας . . . Ἰδοὺ ὁ λαός σου ὡς γυναῖκες ἐν σοί . . . ἐνύσταξαν οἱ ποιμένες σου* (Γ' 3,13, 18,) . . . ὅτι θέλουσι προσθληθῆ ἐν μέσῳ τῶν τρυφῶν. *Καὶ σὺ μεθυσθήσῃ καὶ ἔσῃ ὑπερεωραμένη, καὶ σὺ ζητήσεις σεαυτῇ στάσιν ἐξ ἐχθρῶν...* ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὕδατος θέλει καταγραφῆ συγχρόνως καὶ διὰ τοῦ πυρός. *Καὶ ἐκκαύσω ἐν καπνῷ πλῆθός σου...ἐκεῖ καταφάγεταί σε πῦρ...*(Β, 13.Γ, 15) ὅτι τὰ πλούτη της θέλουσι λεηλατηθῆ· *Διήρπαζον τὸ ἀργύριον, διήρπαζον τὸ χρυσίον καὶ οὐκ ἦν πέρας τοῦ κόσμου αὐτῆς* (Β,9)... καὶ ὅτι θέλει καταστραφῆ ἡ πόλις ἐκ θεμελίων· *Συντέλειαν αὐτὸς* (ὁ *Κύριος*) *ποιήσεται, οὐκ ἐκδικήσει δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει· ὅτι ἕως θεμελίου αὐτῶν χερσωθήσεται, καὶ ὡς σμίλαξ περιπλεκομένη βρωθήσεται, καὶ ὡς καλάμη ξηρασίας μεστή . . . οὐ σπαρθήσεται ἐκ τοῦ ὀνόματός σου ἔτι· καὶ ἐξ οἴκου Θεοῦ σου ἐξολοθρεύσω τὰ γλυπτά σου καὶ χωνευτὰ, θήσομαι ταφήν σου, ὅτι ταχεῖς.* (Α. 9, 10, 14). Καὶ αἱ προφητεῖαι ἐπληρώθησαν αὗται κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου. Οἱ Μῆδοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Σαρδαναπάλου γνόντες *τήν τε τρυφὴν αὐτοῦ καὶ τὸν γυναικώδη τῶν ἐπιτηδευμάτων ζῆλον* (Διόδ. Β'. 24), καὶ ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ *πυθόμενοι τὴν ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν πολεμίων ῥαθυμίαν καὶ μέθην* (26). Συγχρόνως δὲ *ὄμβρων μεγάλων καταῤῥαγέντων, συνέβη τὸν Εὐφράτην μέγαν γενόμενον κατακλύσαι τε μέρος τῆς πόλεως, καὶ καταβαλεῖν τὸ τεῖχος ἐπὶ σταδίους εἴκοσιν. Ἐνταῦθα ὁ βασιλεὺς νομίσας τετελέσθαι τὸν χρησμὸν, καὶ τῇ πόλει τὸν ποταμὸν γεγονέναι φανερῶς πολέμιον, ἀπέγνω τὴν σωτηρίαν.* (27). Προσέτι δὲ *πυρὰν ἐν τοῖς βασιλείοις κατεσκεύασεν ὑπερμεγέθη, καὶ τόν τε χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἅπαντα, πρὸς δὲ τούτοις τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐπὶ ταύτην ἐσώρευσε· τὰς δὲ παλλακίδας καὶ τοὺς εὐνούχους συγκλείσας εἰς τὸν ἐν μέσῃ πυρᾷ κατεσκευασμένον οἶκον, ἅμα τούτοις ἅπασιν ἑαυτόν τε καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσεν* (αὐτ.). Ὁ δὲ νικητὴς *ἔπειτα τόν τε ἄργυρον καὶ χρυσὸν τὸν ἐκ τῆς πυρᾶς ὑπολειφθέντα, πολλῶν οὕτω ταλάντων ἀπεκόμισε τῆς Μηδίας εἰς Ἐκβάτανα . . .* (78) *τὴν δὲ πόλιν εἰς ἔδαφος κατέσκαψεν* (αὐτ.)· οὕτω διηγεῖται ὁ Σικελιώτης ὅτι κατεστράφη ἡ Νινευὶ κατὰ τὰς φοβερὰς ἀπειλὰς τοῦ προφήτου.

Μόλις ἄμορφοί τινες γήλοφοι καὶ διεφθαρμένον τῆς Νινευὶ τὸ ὄνομα ἀνήγγειλον ὡς ἐσχάτως εἰς τὸν Γεωγράφον ὅτι εἰς Νινουΐμ, παρὰ τὴν θέσιν Μουσοῦλ, ἤνθει πρὸ τριάκοντα ἑκατονταετηρίδων ἡ μεγίστη καὶ πλουσιωτάτη τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας, καὶ ἡ *συντέλεια* αὐτῆς, ἣν ἀνήγγειλεν ὁ προφήτης,

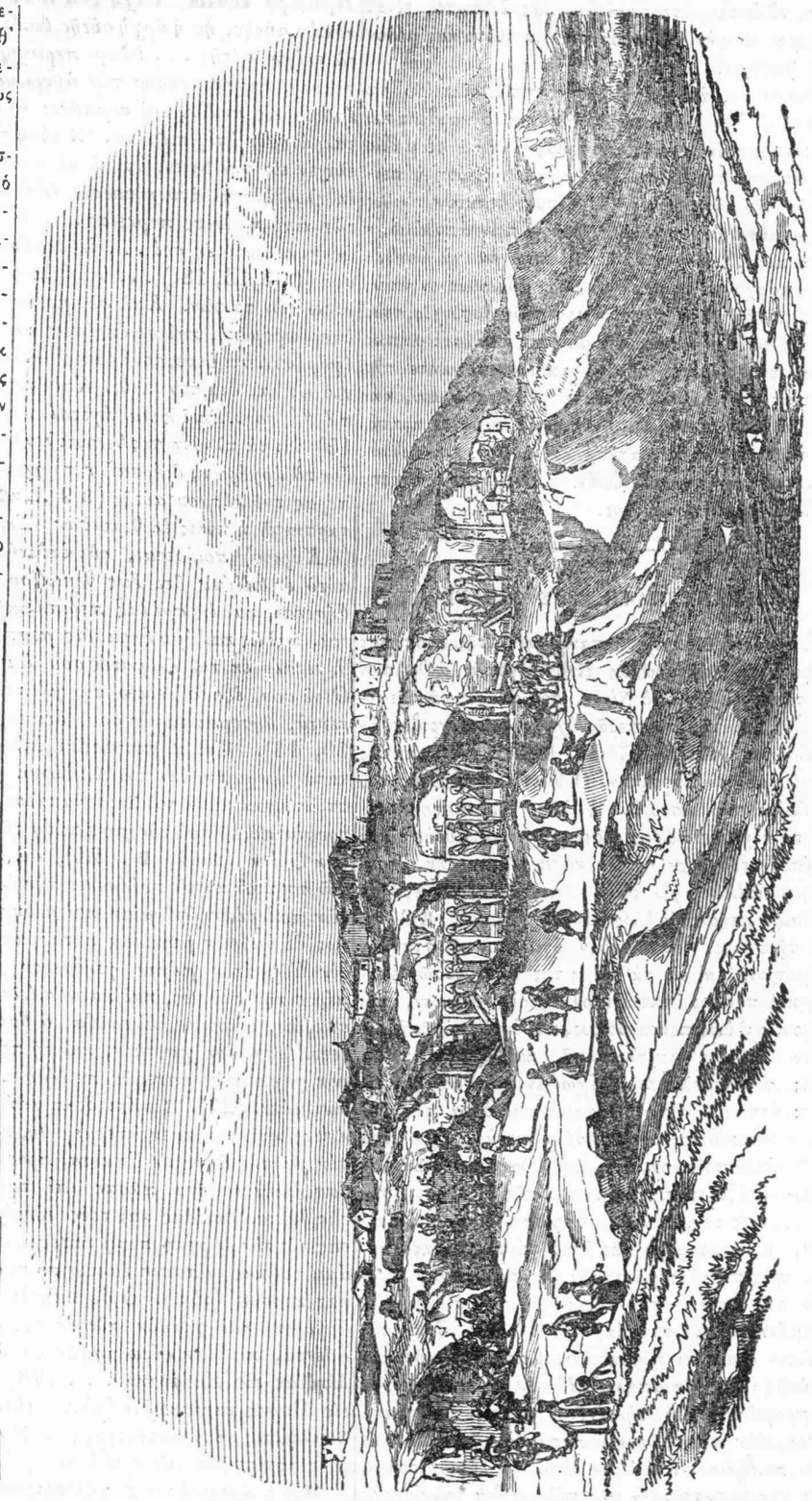

Ἀνασκαφὴ τῆς Νινευή.

ἐφαίνετο ἐκτελεσθεῖσα καθ' ὅλην τὴν φοβερὰν τῆς λέξεως σημασίαν.

Ἀλλὰ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ὁ ἐν Βαγδὰτ πρόξενος τῆς Γαλλίας Κ. Βόττας, πληροφορηθεὶς ἀπὸ ἐγχώριόν τινα ἐκ Μουσοὺλ ὅτι εἰς τὰ θεμέλια τῶν οἴκων μικροῦ τινος ἐκεῖ που κειμένου χωρίου, ὀνόματος Κορσαβὰδ, εὑρίσκοντο συνεχῶς γεγλυμμένοι λίθοι, μετέβη ἐπιτοπίως, καὶ πληροφορηθεὶς δι' αὐτοψίας περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος, ἠγόρασε τὸ χωρίον ἀδεία καὶ δακάνῃ τῆς Κυβερνήσεώς του, ἥτις καὶ βοηθὸν ἀμέσως τῷ ἔπεμψε τὸν ἔμπειρον ἀρχιτέκτονα Φλωνδρῖνον, κατεδάφισε τὰς 300 τοῦ χωρίου καλύβας, καὶ ἤρχισε τὰς ἀνασκαφὰς, ἀσχολῶν εἰς αὐτὰς καθ' ἡμέραν 300 Χαλδαίους δόγματος νεστοριανοῦ.

Μετ' ὀλίγον τοὺς ἀγῶνάς του ἀντέμειψεν εὕρημα ἀξιόλογον καὶ ἀνέλπιστον. Τὸ χωρίον ὁλόκληρον ἐπεκάθητο ἐφ' ἑνὸς μεγίστου οἰκοδομήματος τῆς ἀρχαίας πόλεως, κειμένου εἰς βάθος 24 ποδῶν. Εἰς διάστημα ἓξ μηνῶν ἀνέσκαψε τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, ἴσως τῶν ἀρχαίων βασιλείων τοῦ Νίνου καὶ Σαρδαναπάλου, δεκαπέντε μεγίστας αἰθούσας καὶ τοὺς τοίχους αὐτῶν εὗρε κεκαλυμμένους μὲ πλάκας ἑκατέρωθεν ἐπιγεγραμμένας, καὶ ἀποτελούσας ὁμοῦ μῆκος 4500 ποδῶν, καὶ ἄλλας τόσας περιεχούσας γλυφάς. Αἱ ἐπιγραφαὶ ἐκεῖναι περιέχουν ἀναμφιβόλως τὰ μυστήρια τῶν ἀγνώστων αἰώνων τῆς ἱστορίας τῶν Ἀσιανῶν ἐθνῶν, καὶ εἶναι τόσῳ μᾶλλον περίεργοι, καθ' ὅσον ἑκάστη τῶν δύω ἐπιφανειῶν τῶν λίθων εἶναι γεγραμμένη εἰς ἄλλην γλῶσσαν, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ αὐταὶ πλάκες ἐχρησίμευσαν μεταστραφεῖσαι εἰς τὴν ἐπικόσμησιν δύω διαφόρων οἰκοδομημάτων, ὧν τὸ ἓν ἀνηγέρθη ἀφ' οὗ κατεστράφη τὸ ἄλλο. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ἀμφότεραι αἱ γλῶσσαι καὶ οἱ χαρακτῆρες δι' ὧν εἰσὶ γεγραμμέναι εἰσὶ μέχρι τοῦδε ἐντελῶς ἄγνωστοι, καὶ ἴσως εἰς μεταγενεστέρας ἀνακαλύψεις ἐπιψυλάττεται ἡ ἐξήγησίς των.

Τὰ δὲ ἀνάγλυφα εἰσὶ καὶ αὐτὰ εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν προσοχῆς ἄξια. Ὁ Διόδωρος (Β'. 8) ἀναφέρει τὴν γλυπτικὴν ὡς ἀκμάζουσαν ἐν Ἀσσυρίᾳ ἤδη ἐπὶ Σεμιράμιδος, ἥτις παρίστησεν εἰς τὰ τείχη τῆς Βαβυλῶνος *ζῶα παντοδαπὰ φιλοτέχνως τοῖς τε χρώμασι καὶ τοῖς τῶν τύπων ἀπομιμήμασι κατεσκευασμένα*. Τῆς ἀγνώστου ἐκείνης βαβυλωνίας τέχνης ἀξιόλογα καὶ πολυαριθμότατα δείγματα παρέχουσι τ' ἀνευρεθέντα εἰς Νινευὴ ἀνάγλυφα. Ἐπ' αὐτῶν παρίστανται αἱ δημόσιαι καὶ ἰδιωτικαὶ πράξεις τῶν βασιλέων. Ποῦ φαίνεται ὁ βασιλεὺς ὀχούμενος ἐπὶ ἅρματος, περικεφαλαίαν φορῶν, καὶ τόξον εἰς τὰς χεῖρας κρατῶν. Ἀλλαχοῦ διέρχεται ἐν θριάμβῳ τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἢ εἰσέρχεται εἰς πόλιν κατακτηθεῖσαν, καλυπτόμενος τὴν κεφαλὴν ὑπὸ σκιάδιον, τὸ ἔμβλημα τῆς βασιλικῆς του ἀξίας. Περαιτέρω κάθηται ἐπὶ θρόνου, τοὺς ὑπηρετεῖς ὑποδεχόμενος ἀρχηγοὺς, ἢ τοὺς στρατηγοὺς του προσάγοντας αὐτῷ αἰχμαλώτους. Εἰς ἄλλας σκηνὰς, ὠμότερα ἐμφαινούσας ἤθη, διατάττει ἡττηθέντος ἐχθροῦ τὸν ἀποκεφαλισμὸν, ἢ ἐξορύττει αὐτὸς διὰ τῆς λόγχης του τοῦ θύματός του τοὺς ὀφθαλμούς. Εἰς δὲ τὰς μάχας, εἰς τὰ πολιορκούμενα φρούρια, καὶ μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων, διακρίνονται δια τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῆς φυσιογνωμίας Μῆδοι, Πέρσαι, Ἰουδαῖοι, Φοίνικες, καὶ μέχρι καὶ τῶν Αἰθιόπων, καθ' ὧν εἶχεν ἐκστρατεύσει ὁ Σενναχερὶβ, καὶ τῶν Ἀράβων τῆς ἐρήμου, προσφερόντων ἵππους καὶ καμήλους εἰς τὸν βασιλέα τῶν βασιλέων. Ἐκεῖ φαίνεται ἡ Τύρος ἐπὶ ἀκρωτηρίου. Τὰ ὀχυρώματά της προέχουσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ Ἀσσύριοι μετακομίζουσιν ἐπὶ πλοίων κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ τὰ σωρεύουσιν ἐμπρὸς τῶν τειχῶν της, πρὸς εὐκολωτέραν ἀνάβασιν· ἄλλοι δὲ προσάγουσι κριοὺς καὶ χελώνας καὶ τὰς λοιπὰς τῆς ἀρχαιότητος πολιορκητικὰς μηχανὰς, ὧν ἡ ἐφεύρεσις ἀποδείκνυται ἐντεῦθεν ἀναβαίνουσα εἰς τοὺς ἀποτάτους τούτους αἰῶνας.

Εἶναι δὲ ἡ τέχνη τῶν παραστάσεων τούτων ζωηρὰ συγχρόνως καὶ ὑψηλὴ, τὴν φύσιν ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον μιμουμένη, ἀλλὰ συγχρόνως εἰς ῥυθμὸν εὐγενῆ ἀνυψοῦσα, καὶ ἐλαττοῦται μὲν βεβαίως τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων τῶν αἰώνων τοῦ Φειδίου καὶ Πραξιτέλους, ἀλλὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀξιοπρεπεστέρα μὲν καὶ μεγαλοφανεστέρα τῆς αἰγυπτιακῆς, ὡς ἐφάμιλλος δὲ τῆς ἀρχαϊκῆς ἐν Ἑλλάδι καλλιτεχνίας, καὶ τοῦ ῥυθμοῦ ὃν φαίνονται ἀκολουθοῦντες οἱ Ἕλληνες γλύπται ἐπὶ τῶν Μηδικῶν. Ἂν δὲ εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο καὶ τὰ γλυπτικὰ αὐτοῦ κοσμήματα κατεχώσθησαν μόνον δέκα γενεὰς ἢ τοιακόσια περίπου ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκὰ, τὸ κάλλος αὐτῶν παρέχει νέα κριτικὰ διδόμενα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀσιατικῆς τέχνης, καὶ ἴσως δι' αὐτῶν θέλομεν φθάσει ποτὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν ἡ τέχνη ἦν εἰς ὅλον τὸν τότε ἐξευγενισμένον κόσμον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα πολὺ πλέον προκεχωρημένη ἀφ' ὅ,τι κοινῶς ἐκλαμβάνεται. Ρ.

ΔΟΚΤΩΡ ΒΟΛΦ.

Ὁ Δόκτωρ Βὸλφ εἶναι εἷς τῶν συγχρόνων ἡρώων καὶ μαρτύρων τῆς χριστιανικῆς φιλαδελφίας. Ἐκ γερμανῶν Ἰουδαίων καταγόμενος, ἐβαπτίσθη χριστιανὸς, ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ἀγγλίας, ἐνεδύθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, καὶ ἔκτοτε ἀφιερώθη ὅλος εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἀληθειῶν τοῦ εὐαγγελίου μεταξὺ τῶν ἀρχαίων του ὁμοθρήσκων, καὶ ἐν γένει τῶν βαρβάρων λαῶν τῆς Ἀσίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διέτρεξε μετ' ἀκαταβλήτου καρτερίας καὶ γενναιότητος τὴν Συρίαν ὅλην, τὴν Κουρδίαν, τὴν Περσίαν καὶ τὴν Βουχάραν, τὴν δᾷδα ἀνέχων τοῦ ἀληθοῦς φωτὸς, καὶ κηρύττων τὸν θεῖον λόγον. Αἱ στερήσεις, οἱ ἀγῶνες, αἱ κακοπάθειαι ὅσας ὑπέστη κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην εἰσὶν ἀπερίγραπτοι. Τέλος δὲ ὑπέπεσε καὶ εἰς τὴν δουλείαν τῶν ἡμιαγρίων ἐκείνων λαῶν, καὶ ὁ ἄγγλος Λοχαγὸς Κονόλλης, ὁδοιπορῶν ἐν 1826 καὶ 1830, διὰ τῆς Ἀσίας, τὸν ἀπήντησεν εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν ὄντα, γυμνὸν, ἀνυπόδητον, ἀσθενῆ, μετὰ τῶν ἀνδραπόδων ἀναμεμιγμένον, καὶ εἰς τὰς ἐπιπονωτέρας τῶν ἐργασιῶν καταδεδικασμένον ὑπὸ τῶν βαρβάρων κυρίων του· καὶ διὰ μεσιτειῶν καὶ χρηματικῆς δόσεως κατώρθωσε νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς δεινῆς θέσεώς του.

Τοιαύτην εὐγνωμοσύνης λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Δ. Βὸλφ, αὐτὸς οὗ ὁ βίος ὅλος ἦν ἀφοσίωσις ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν τῶν ξένων εἰς αὐτὸν καὶ ἀγνώστων, ἐννοεῖται ὅτι πάντα κίνδυνον, πᾶσαν θυσίαν εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο, ὅταν ἦλθε στιγμὴ νὰ

βοηθήση αὐτὸν τὸν σωτῆρά του, ὡς τοῦτο συνέβη μετ' οὐ πολύ. Κατὰ τὸ 1838, συνοδεία Ρώσσων ἐμπόρων, διαπορευομένη τὴν Βουχάραν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν λῃστρικῶν αὐτῆς κατοίκων, καὶ οἱ ὁδοιπόροι ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τοὺς διαφόρους τοῦ τόπου σατράπας· μετ' ὀλίγον ὅμως ἀνεγνωρίσθη ὅτι οἱ ὑποτιθέμενοι οὗτοι ἔμποροι ἦσαν ἀξιωματικοὶ μετημφιεσμένοι, καὶ ἔκτοτε ἐδιπλασιάσθησαν αἱ κατ' αὐτῶν τυραννίαι, καὶ ὁ θάνατός των ἀπεφασίσθη. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἐν Ἰνδίαις ἀγγλικὸν στρατὸν ἐπέμφθησαν δύω ἀξιωματικοί, ὁ συνταγματάρχης Στοδδάρτος καὶ ὁ προρρηθεὶς λοχαγὸς Κονόλλης, διὰ νὰ διαπραγματευθῶσι τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀποστολὴν των ἐπέτυχον ἐντελῶς οὗτοι· ἀλλὰ θελήσαντες νὰ διατρίψωσι περισσότερον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐμίρου τῆς Βουχάρας ὅπως συνδέσωσι σχέσεις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κυβερνήσεώς των, ἀπὸ πρέσβεων λίαν τιμωμένων κατ' ἀρχὰς κατήντησαν αἰχμάλωτοι μετὰ ταῦτα, καὶ κατὰ τὴν διάφορον τύχην τῶν Ἀγγλικῶν ὅπλων εἰς Ἀφγανίαν, διάφορος ἦν καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορὰ τοῦ Ἐμίρου. Ὅταν μὲν ἐνίκων οἱ Ἄγγλοι, τότε οἱ δύω πρέσβεις ἐγίνοντο οἱ σύμβουλοι τοῦ Ἐμίρου, οἱ προγυμναστὴ τῶν στρατευμάτων του, οἱ ἀγαπητοί του ξένοι. Ὅταν δὲ ἐδυστύχουν τὰ ἀγγλικὰ ὅπλα, τότε περιεφρονοῦντο, κατακλείοντο εἰς φοβερὰν φυλακὴν, ἠπειλοῦντο, καὶ ἀπῃτοῦντο λύτρα ὑπέρογκα. Τέλος δὲ ἀφ' οὗ οἱ Ἄγγλοι ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν Ἀφγανίαν, τότε ἡ θέσις αὐτῶν ἔγινε δεινοτάτη, ἀπεγυμνώθησαν ἀπὸ παν ὅ,τι εἶχον, ἐρρίφθησαν εἰς σκοτεινὰς φυλακὰς ,καὶ ἡ ζωὴ των ἐκινδύνευεν εἰς πᾶσαν στιγμήν.

Ἐν τούτοις ἡ τύχη τῶν δύω δυστυχῶν ἀξιωματικῶν ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ πάντες σχεδὸν ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς ἀποθανόντας. Ὁ ἀτρόμητος ὅμως φίλος τῆς ἀνθρωπότητος, κηρύττων ὅτι ἐν ὅσῳ ὑπῆρχε καὶ ἡ ἀμυδροτάτη μόνον σωτηρίας ἐλπὶς, χρέος του ἦτον νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του, ἀπεφάσισε νὰ σπεύσῃ πρὸς ἀναζήτησιν καὶ πρὸς λύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ γενναῖος σκοπός του ἐκίνησε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἄγγλων, οἵτινες δι' αὐθορμήτου συνεισφορᾶς συνέλεξαν μεγάλας ποσότητας ὅπως διευκολύνωσι τὸ ἐπιχείρημά του, καὶ οὕτως ἀπέπλευσεν ἐν 1843, καὶ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου διῆλθε καὶ διὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου φιλοφρονέστατα τὸν ἐδέχθη ὁ βασιλεὺς Ὄθων, καὶ τῷ ἀπέδωκε μεγάλους ἐπαίνους διὰ τὸ τολμηρὸν καὶ ἐνάρετον ἐπιχείρημά του. Ἐντεῦθεν διὰ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Τραπεζοῦντος ἔφθασε τέλος μετὰ μεγάλας καὶ παντοίας δυσχερείας εἰς Βουχάραν. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ πρώτη ἀγγελία ἦν τῷ ἔδοσεν αὐτὸς ὁ Ἐμίρης, ἦτον ὅτι οἱ δύω Ἄγγλοι ὑπὲρ ὧν ἦρχετο νὰ μεσιτεύσῃ, εἶχον θανατωθῆ κατὰ διαταγήν του, διότι ὑπεσχέθησαν νὰ φέρωσιν ἐπιστολὰς συστατικὰς ἐξ Ἀγγλίας καὶ δὲν ἔφερον, διότι ὁ συνταγματάρχης παρεδέχθη τὸν μωαμεθανισμὸν καὶ ἔπειτα ἐπανῆλθεν εἰς τὸν χριστιανισμόν, ὁ δὲ λοχαγὸς ἠθέλησε νὰ ἐξαναστήσῃ τοὺς ὑπηκόους του κατ' αὐτοῦ.

Ὅλος φρίττων ὁ Δ. Βὸλφ διὰ τὸ ἀπαίσιον ἄκουσμα, καὶ βαθέως θλιβόμενος διὰ τὴν ἀποτυχίαν του, ἠθέλησε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἄξενον ἐκείνην γῆν. Ἀλλὰ δὲν ἦτον ὅσον ἐνόμιζεν εὔκολον. Ὁ Ἐμίρης οὐδὲ βῆμα τὸν ἄφησε νὰ μακρυνθῆ. Ἕκαστον κίνημά του παρεφυλάττετο, καὶ μετ' ὀλίγον ἦν αἰχμάλωτος καὶ αὐτὸς ὡς ἐκεῖνοι οὓς ματαίως ἤλπισε νὰ ἐλευθερώσῃ, καὶ ἦτον σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἠθέλεν ἔχει τὸ αὐτὸ ὀλέθριον τέλος, ἂν δὲν τὸν ἐπροστάτευεν ὁ Πρέσβυς τῆς Περσίας, καὶ ἂν διὰ τῆς βίας δὲν ἠναγκάζετο νὰ ὑποσχεθῆ ὡς λύτρον τὴν ποσότητα 150 χιλιάδων δραχμῶν, ἣν ἐξώφλησεν ἔπειτα τῶν φίλων του καὶ τῶν φίλων τῆς ἀνθρωπότητος ἡ ἐλευθεριότης. Οὕτως ἀπηλλάγη ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ τυράννου τῆς Βουχάρας καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις συνεννοεῖτο μετὰ τῆς Ρωσσικῆς ὅπως ἐνεργήσωσιν ἐκ συμφώνου ὑπὲρ τῆς λυτρώσεώς του.

Ἀπέθανε δὲ ὁ γενναῖος οὗτος ἱεραπόστολος πρὸ δύω ἐτῶν ἐν Ἀγγλίᾳ.

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΕΦΕΔΡΟΣ Ἡ ΕΦΕΔΡΑ Ἡ ΕΥΘΡΑΥΣΤΟΣ.
(Ephedra fragilis.)

Δενδρύλιον ἀπαντώμενον εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὴν Κρήτην, ὅμοιον τῇ Ἱππουρίδι, ἀλλὰ μεγαλήτερον. Ὑπάγεται εἰς τὴν Μοναδελφίαν Δεκανδρίαν. Εἶναι φυτὸν παραθαλάσσιον, κρεμάμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῶν βράχων, καὶ κάμνον καρπόν τινα βοτρυοειδῆ, κόκκινον τὸ χρῶμα, ὀξυνὸν δὲ καὶ ὀπωσοῦν εὐάρεστον τὴν γεῦσιν. Οἱ καυλοὶ τούτου εἶναι χνοώδεις, εὔθραυστοι καὶ εἰς αὐτοὺς προσφύονται μέγαλα φύλλα διὰ μικροτάτου μίσχου.

Τ. Ε. Δ.

ΑΓΓΕΛΙΑ.

Πρὸς τοὺς Κυρίους συνδρομητὰς τῆς Εὐτέρπης.

ΔΙΕΤΡΕΞΑΜΕΝ ἤδη εὐτυχῶς καὶ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ παρ' ἡμῶν ἐκδιδομένου περιοδικοῦ συγγράμματος ἡ *Εὐτέρπη*. Χάρις εἰς τὴν γενναίαν συνδρομὴν τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ὁμογενῶν, ἡ Εὐτέρπη δύναται ὄχι μόνον θαρραλέως νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ στάδιόν της, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπεκταθῆ εἰς βελτιώσεις. Περιττὸν νομίζομεν τὴν ἐπανάληψιν τῶν ὅσα ἐγράψαμεν διὰ τῆς ἀγγελίας τῆς δημοσιευθείσης εἰς τὰ προλαβόντα φυλλάδια. Πιστεύομεν ὅτι ἐξεπληρώσαμεν ἀκριβῶς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ προγράμματός μας, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἐπικαλούμεθα τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν κρίσιν τῶν ΚΚ. συνδρομητῶν τῆς Εὐτέρπης. Τὰ 24 φυλλάδιά της περιέχουσιν ἐκτὸς τῶν εἰκονογραφιῶν, κείμενον 60,000 στίχων, τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ μὲ 120 φύλλα τυπογραφικὰ τῶν συνήθων ἐκδόσεων. Πρὸς δὲ τὰ 48 φύλλα τοῦ παραρτήματος ἀντιστοιχοῦσιν ἐπίσης μὲ 120 φύλλα τυπογραφικὰ τῶν συνήθων ἐκδόσεων. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ παρελθόν.

Τὸ τρίτον ἔτος, ἢ ὁ τρίτος τόμος, τῆς Εὐτέρπης, θέλει ἔτι μᾶλλον διαποικίλει τὴν δημοσιευμένην ὕλην. Ὁ γλαφυρὸς κάλαμος πολλῶν φιλολόγων μᾶς ὑπόσχεται καὶ εἰς τὸ μέλλον ποιήματα καὶ μεταφράσεις ἀξίας τῆς εὐνοίας τῶν συνδρομητῶν μας.

Περὶ παραρτήματος

Ἐκπληρώσαντες τὴν ὑπόσχεσίν μας ἐξεδώκαμεν τὸ παράρτημα τῆς Εὐτέρπης Ἡ καλὴ ὑποδοχὴ τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπὸ τὸ κοινὸν καὶ ὁ Πικουίλος Ἀλλίαγας, καὶ ὁ Πλοίαρχος Πάμφιλος, καὶ ὁ Ρήγας Καρρὼ, μᾶς ἐνθαρρύνει εἰς τὸ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἔκδοσιν τοῦ παραρτήματος, ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα ὡς καὶ μέχρι τοῦδε. Μυθιστορήματα ἄξια τῆς προσοχῆς τῶν συνδρομητῶν μας θέλουσι δημοσιευθῆ διὰ τοῦ παραρτήματος.

Περὶ συνδρομῶν ἐν γένει.

Αἱ συνδρομαὶ, ὡς εἶναι γνωστὸν, προπληρώνονται. Κάμνομεν ἐνταῦθα τὴν παρατήρησιν ταύτην διότι μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Α. φυλλαδίου θέλομεν διακόψει τὴν περαιτέρω ἀποστολὴν φυλλαδίων εἰς τοὺς μὴ προπληρώσαντας συνδρομητὰς *ἀνεξαιρέτως*. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐλάβομεν μετὰ ὥριμον σκέψιν, διότι ἡ πεῖρα μᾶς ἀπέδειξεν ὅτι κἀνὲν περιοδικὸν σύγγραμμα δὲν θέλει διατηρηθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐὰν δὲν συμμορφωθῶμεν ἀκριβῶς μὲ τὸ σύστημα τῆς προπληρωμῆς τὸ παραδεδεγμένον ἀνεξαιρέτως εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς Εὐρωπαϊκὰς κοινωνίας. Ὅταν τὶς τῶν συνδρομητῶν μας παρατηρήσῃ διακοπὴν εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν φυλλαδίων, ἂς εἶναι πεπεισμένος ὅτι δὲν ἐλάβομεν τὰ χρήματα τῆς συνδρομῆς του.

Πολλοὶ τῶν ΚΚ. συνδρομητῶν μᾶς ἐζήτησαν νὰ τοὺς ἀναπληρώσωμεν φυλλάδια τῆς Εὐτέρπης τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸ λέγειν των, δὲν ἔλαβον ἢ ἀπώλεσαν. Ἕκαστος εὐκόλως κατανοεῖ ὅτι μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνδώσωμεν εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην. Τὸ ἀτόπημα τοῦτο εἶναι δίκαιον νὰ παύσῃ. Βιαζόμεθα ἑπομένως νὰ κηρύξωμεν ἀπὸ τοῦδε ὅτι θέλομεν ἀρνηθῆ πᾶσαν ἀναπλήρωσιν φυλλαδίων ἀπολεσθέντων ὁσάκις ἡ ἀπαίτησις τῆς ἀναπληρώσεως δὲν γίνῃ ἐντὸς τῆς δεκαπενθημερίας τῆς παρακολουθούσης τὴν δημοσίευσιν ἑκάστου φυλλαδίου. Ἕτερον ἀτόπημα τοῦ ὁποίου ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπανόρθωσιν. Πολλοὶ τῶν συνδρομητῶν μας, μεταβαίνοντες ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ ἡμᾶς νὰ μαντεύωμεν τοῦτο καὶ νὰ διευθύνωμεν τὰ φυλλαδια εἰς τὸν νέον τόπον τῆς διαμονῆς των. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον, παραπονοῦνται καὶ ἀπαιτοῦσι νὰ τοὺς διευθύνωμεν ἐκ δευτέρου τὰ ὅσα τυχὸν δὲν ἔλαβαν φυλλάδια. Πιστεύομεν ὅτι δικαιούμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὰς μεταβολὰς ταύτας τῆς διαμονῆς τῶν συνδρομητῶν μας, διότι ἄλλως θέλομεν βιασθῆ νὰ ἀπορρίψωμεν ὡς ἀπαράδεκτον πᾶσαν αἴτησιν περὶ συμπληρώσεως ἐλλειπόντων φυλλαδίων.

Συνδρομαὶ Ἑλλάδος.

Αἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα συνδρομαὶ προσδιορίζονται.

Εὐπέρπη κατ' ἔτος	Δραχ.	12
Εὐτέρπη μετὰ τοῦ Παραρτήματος	»	19
Παράρτημα μόνον	»	10

Συνδρομαὶ Τουρκίας.

Αἱ κατὰ τὴν Τουρκίαν συνδρομαὶ ἐλεύθεραι παντὸς ταχυδρομικοῦ δικαιώματος προσδιορίζονται.

Εὐτέρπη κατ' ἔτος	Γρόσια	60
Εὐτέρπη μετὰ τοῦ Παραρτήματος.	»	100
Παράρτημα μόνον	»	50

Συνδρομαὶ Μολδοβλαχίας.

Αἱ συνδρομαὶ Μολδοβλαχίας ἐλεύθεραι παντὸς ταχυδρομικοῦ δικαιώματος προσδιορίζονται.

Εὐτέρπη κατ' ἔτος	Δίστηλα	3
Εὐτέρπη μετὰ τοῦ Παραρτήματος	»	5
Παράρτημα μόνον	»	2½

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗ

Συνδρομαὶ Ῥωσσίας.

Αἱ κατὰ τὴν Ῥωσικὴν ἐπικράτειαν συνδρομαὶ, ἐλεύθεραι ἐξόδου ἢ ταχυδρομικοῦ δικαιώματος, προσδιορίζονται τοῦ λοιποῦ.

Εὐτέρπη κατ' ἔτος	Ρούβ. ἀργ.	5
Εὐτέρπη μετὰ τοῦ Παραρτήματος	»	6
Παράρτημα μόνον	»	4

Συνδρομαὶ Ἰόνων Νήσων.

Αἱ κατὰ τὰς Ἰουνίους νήσους συνδρομαὶ προσδιορίζονται.

Εὐτέρπη κατ' ἔτος	φραγ.	12
Εὐτέρπη μετὰ τοῦ παραρτήματος	»	19
Παράρτημα μόνον	»	10

Συνδρομαὶ κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Εὐρώπης.

Αἱ κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Εὐρώπης συνδρομαὶ, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς βάρος τῶν ΚΚ. συνδρομητῶν, προσδιορίζονται ὡς ἀκολούθως.

Εὐτέρπη κατ' ἔτος	φραγκ.	12
Εὐτέρπη μετὰ τοῦ Παραρτήματος	»	19
Παράρτημα μόνον	»	10

Παρακαλοῦμεν τοὺς ΚΚ. συνδρομητὰς τῆς Εὐτέρπης νὰ μὴν παρεμβάλλωσιν ἐμπόδια εἰς τὴν ἔγκαιρον πληρωμὴν τῆς συνδρομῆς των, ἀναλογιζόμενοι τὸ μέτριον τῆς τιμῆς τὴν ὁποίαν πληρώνουσιν ἀντὶ τόσης δαπάνης καὶ τόσων κόπων, τοὺς ὁποίους καταβάλλομεν διὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσωμεν. Παρακαλοῦμεν ταὐτοχρόνως τοὺς ἀπανταχοῦ ΚΚ. ἀνταποκριτὰς ἢ ἐπιτρόπους μας νὰ ἐπιστήσωσι σύντονον τὴν προσοχήν των εἰς τὴν τακτικὴν καὶ ἀκριβῆ διανομὴν τῶν φυλλαδίων, καὶ εἰς τὴν ἔγκαιρον εἴσπραξιν καὶ ἀποστολὴν τῶν συνδρομῶν, διότι ἄλλως ὑποχρεούμεθα ἢ νὰ ζημιωθῶμεν, ἢ μὲ λύπην μας νὰ δυσαρεστήσωμεν τοὺς ΚΚ. συνδρομητάς μας.

Περιμένομεν ἐγκαίρως τοὺς καταλόγους τῶν συνδρομητῶν τοῦ ἔτους, διὰ νὰ μὴ συμβῇ ἀργοπορία εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ πρώτου φυλλαδίου ἢ τοῦ Παραρτήματος.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 15 Ἰουλίου 1849.

Ο Διευθυντὴς

Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ.